1155

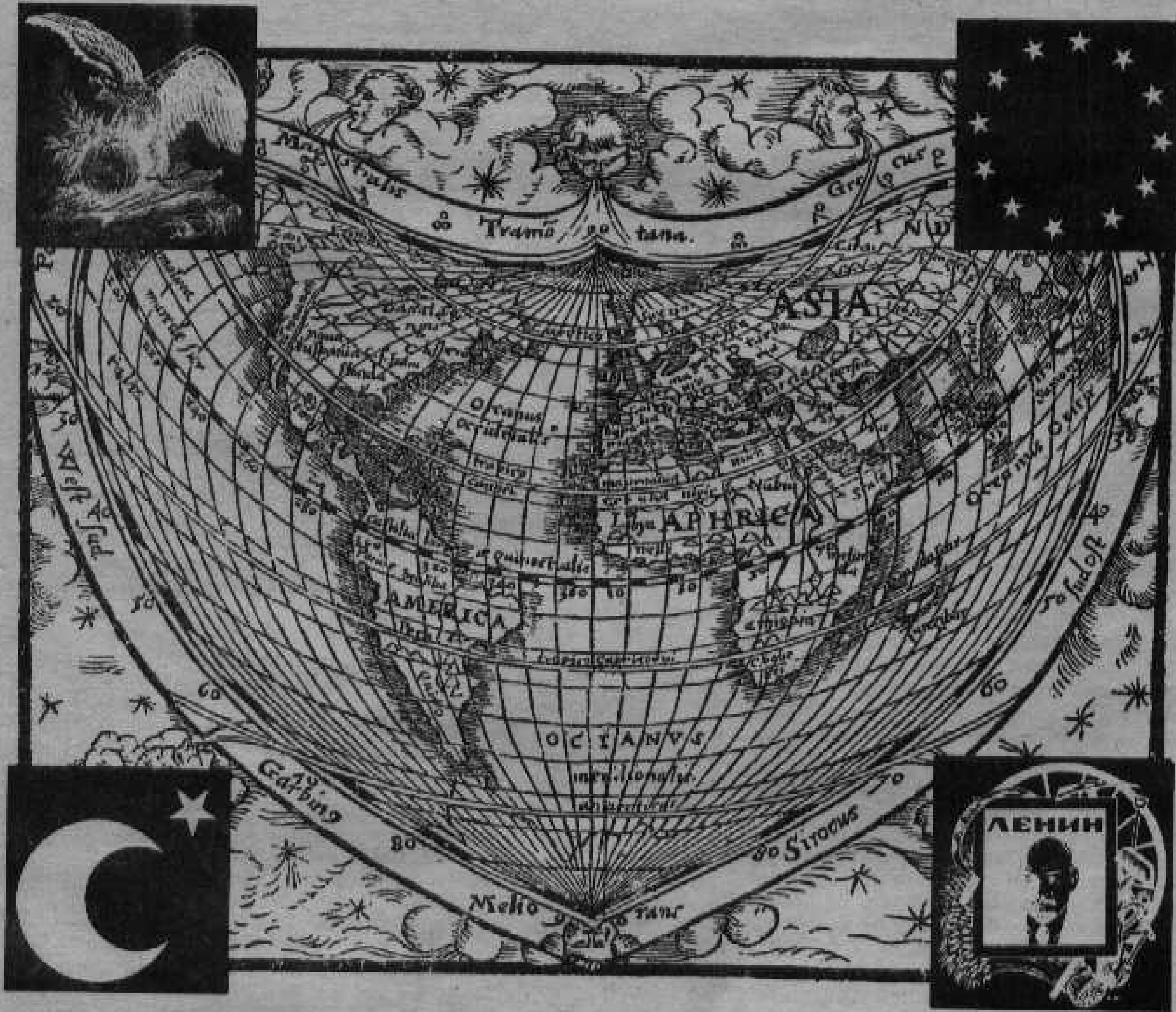
15 KASIM 1990 Özel Ek - 2

adımlar

2.000 TL

Türkiye Birleşik Komünist Partisi

KONGRE TEZLERİ-2

İnsan Toplumunun Bir Özü ve Hareketinde Genel Yasaları Var Mıdır?

Marx, Hegel'in idealist felsefesini eleştirirken ve Hegel'de "başaşağı duran" diyalektiği "ayakları üstüne oturturken", Hegel'den -yani idealizmden- tam bir kopuşu ne ölçüde gerçekleştirebilmiştir? Ayakları üstüne oturtulan Hegel, ne ölçüde Hegel olmaktan çıkmıştır? Marksizmin krizine ilişkin tartışmaların felsefe cephesini bu soru oluşturuyor.

Marx ve Engels'in, Hegel'i hangi noktada nasıl "ayakları üstüne oturttuklarını" kısaca hatırlatmakta yararı olabilir. Hegel'in idealizmi şöyle özetleniyordu.:

Burada...Tarih, hukuk,din, vb. felsefesi,.. filozofun kendisinin gözde tuttuğu fikirlerin gitgide gelişen gerçekleşmesi olarak kavramaya dayanıyordu. Böylece, tarih, bilinçsiz, ama zorunlu olarak, önsel olarak saptanmış belli bir ülküsel erek doğrultusunda işliyordu, bu erek, örneğin Hegel'de, kendi mutlak Fikri'nin gerçekleşmesi idi ve bu mutlak fikre doğru geri dönüşü olmayan gidiş tarihsel olayların iç zincirlenişini oluşturuyordu. Henüz bilinmeyen gerçek zincirlenişin yerine böyle yeni bir -bilinçsiz ya da yavaş yavaş kendi kendinin bilincine varan- gizemli bir Tanrı koyuyordu.

Hegel'e göre terih, **bilinçsiz ama zorunlu olarak, önsel olarak belirlenmiş** bir doğrultuda, **geriye döndürülemez bir biçimde** ilerliyordu. Tarihsel materyalizmin eleştirdiği bu "zorunluluk" ya da bu "yasallık"değildi; Hegel'in idealizmi, bu ilerleyişi "dünya varolmadan bilinmeyen bir yerde varolan 'Fikir'in gerçekleşmiş yalın kopyeleri olarak" görmesiydi. Yasallık ve zorunluluk nesnelerin gerçek zincirlenişinden çıkmıyor, mutlak Fikir'den -Tanrı'dan- kaynaklanıyordu. "Bundan ötürü, herşey başaşağı konulmuş ve dünyanın gerçek bağlantısı tamamen tersine çevrilmiş" oluyordu. Engels'e göre bu idealizmden kopuş için yapılması gereken şuydu:

Öyleyse, burada da, tıpkı doğa alanında olduğu gibi, gerçek zincirlenişleri açığa çıkararak, yüzeysel, yapma zincirlenişleri dıştalamak söz konusuydu; bu iş de, sonu sonuna, **insan toplumunun tarihinde egemen yasalar olarak kendilerini kabul ettiren genel hareket yasalarını** bulmaya dayanıyordu.

Bilindiği gibi, Engels'in toplumun "genel hareket yasaları" olarak adlandırdığı bu yasallıkları en özlü biçimde Marx 1859 tarihli Önsöz'ün de formüle etmiştir.Buna göre, insanlar üretim süreci içinde kendi aralarında, kendi iradelerinden bağımsız, **Üretici güçlerin** belirli bir gelişme düzeyine tekabül eden üretim ilişkileri kurarlar.Bu **üretim** ilişkilerinin tümü toplumun ekonomik yapısını, **altyapıyı** oluşturur. Toplumun **üstyapısını** (yani siyasal ve düşünsel yaşam sürecini, hukuki ve siyasal yapısını, vb.) bu altyapı belirler. Her toplumsal formasyonun belli bir aşamasında üretim ilişkileri üretici güçlerin daha da gelişmesi önünde bir engel haline gelmeye başlar. Üretim **gücü** ile **ilişkisi** arasındaki bu çelişki, toplumdaki bütün öbür çelişkilere kaynaklık eden, **temel çelişkidir**. Toplumların hareketinin (ileriye doğru gelişmesinin) temel yasası, bu temel çelişkinin insan iradesinden bağımsız olarak ortaya çıkması ve çözülmesidir. Genel çizgileriyle asya üretim tarzı, köleci, feodal ve kapitalist üretim tarzları, bu yasallığa uygun olarak toplumsal ekonomik formasyonların ileriye doğru gelişen çağlarıdır; kapitalist toplumun yerini komünist toplumun alması da, aynı şekilde, **tarihsel bir zorunluluktur.**

İnsan toplumunun ileriye doğru hareketinin genel yasasını formülle eden bu altyapı/üstyapı modelinin bu kadar şemetik olmadığı, Marx'ın **Katkı'ya Önsöz'**ünün böyle şematik yorumlanamayacağı söylenecektir. Ama daha Engels'in sağlığından başlayarak 100 yıldır tartışılan konu da zaten bu modelin nasıl yorumlanması gerektiği üzerinedir. Bu modelin şematik yorumlarından ilki -ki daha sonra ikinci Enternasyonal'e malolmuş ve Kautsky ve Plehanov tarafından geliştirilerek savunulmuştur- Engels'e aittir.

Marx'ın altyapı/üstyapı modeline ve onun ekonomist yorumlarına ilişkin yüyıldan beri, günümüze kadar süren tartışmaların ağırlık noktası, altyapı ile üstyapı arasındaki ilişki üzerinde, yani "ekonominin son kertedeki belirleyiciliği" ve üstyapının "göreli özerkliği" kavramları üzerinde yoğunlaşmıştır: üstyapının (politik mücadelenin, devletin, hukuksal yapıların, ideolojilerin vb.) altyapı üzerinde, tarihin yapılmasında, toplumun hareketinin "son kertede belirleyici" olan yasalarının işleyişinde ne ölçüde ve nereye kadar etkisi vardır? Özellikle Batı Avrupa'da 1960'ların sonlarında ve 1970'ler boyunca üstyapıya, altyapının basit bir yansıması biçiminde bakan epifenomenalist görüşlere karşı yönelen eleştiriler üstyapının etkinlik alanını alabildiğine genişletici olmuştur ama, altyapı/üstyapı modelinin doğrudan doğruya kendisini sorgulamaya yönelememiş, bu anlamda "çok sınırlı"kalmıştır, çünkü üstyapıya ne kadar geniş özerklik tanınırsa tanınsın, "ekonominin son kertedeki belirleyiciliği" düşüncesi tamamen terkedilmedikçe idealizmden gerçek bir kopuş mümkün değildir. Ama eğer bu görüş doğruysa, o zaman Marx'ın aşılması da bir zorunluluk olmaktadır, çünkü "ekonominin son kertedeki belirleyiciliği" ve dolayısıyla bütün toplumsal formasyonların tabi oldukları genel bir hareket yasasına, yani ortak bir"öz"e sahip bulundukları düşüncesini, Marx'ı aşmadan aşabilmek mümkün değildir.

"Altyapı/üstyapı", ister köleci toplum olsun ister kapitalist toplum, bütün toplumların değişmez zorunlu biçimi, "gerçek özü"dür. Hem Hegel'de hem de Marx'da, tarihin insan iradesinden bağımsız, önsel olarak belirlenmiş yasallıklar doğrultusunda ilerlemektedir. Aradaki fark, Hegel'de bu ilerleyişin belirleyecisi "son kertede" mutlak Fikir olurken, Marx'da ise bu ilerleyişin belirleyicisi, "son kertede" üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki olmaktadır. Marx'ın Hegel'den (idealizmden) kopuşunun en güçlü kanıtlarından biri olarak, Katkı'ya Önsöz'deki şu ünlü tümce gösterilir: "İnsanların varlığını belirleyen şey bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilinçlerini belirleyen toplumsal varlıklarıdır." Ama örneğin E. Laclau ve Ch. Mouffe, buradaki fikirin idealizmden kopuş biçiminde yorumlanmasına karşı çıkıyorlar. Onlara göre:

Hegel'in mutlak idealizmi, dışsal dünyanın yadsınması bir yana, böyle bir dünyanın her türlü kuşkunun ötesinde kabulüydü... İdealizmi materyalizmden gerçekten ayıran şey, gerçeğin son kertede kavramsal karakter taşıdığını kabul etmesidir... idealizm, aklın dışında nesnelerin var olmadıklarını değil, bu nesnelirin en içsel niteliklerinin aklınkiyle özdeş olduğunun kabulüdür -yani nesne, son kertede düşüncedir...İdealizm ile materyalizm arasında geçen gerçek ayrım çizgisi, şu halde, gerçeğin son kertede kavrama indirgenebileceğinin kabulü ya da yadsınmasıdır... Tarih'in hareketinin son kertedeki yasasının, insanların akıllarındaki düşüncelerdeki değişiklikler olmayıp, üretici güçlerin gelişmesi ile varolan üretim ilişkileri arasında görülen her aşamada görülen çelişki olduğunu söylemek, durumda hiçbir değişiklik yaratmaz. Çünkü burada idealist olan şey, Tarih'in hareket yasasının şu ya da bu olduğunun söylenmesi değil, kavramsal olarak anlaşılabilen nihai bir hareket yasasının olduğu fikrinin kendisidir... O nedenle, Marksizmdeki en determinist eğilimler aynı zamanda en idealist olanlardır, çünkü bu eğilimler analizlerini ve öngörülerini, tarihsel yaşamın yüzeyindeki bir bakışı görülmeyen, amansız yasalara dayandırmak durumundadırlar; kendilerini kapalı bir kavramsal modelin içsel mantığına dayandırmak ve bu modeli gerçeğin (kavramsal) özüne dönüştürmek zorundadırlar.

Marx'daki Hegelci kalıntıların varlığı konusunda "Batı marksistleri" genellikle hemfikirdirler. Marx'ın Hegel'den tam bir kopuş yaşamayışı ise,19. yüzyıla egemen olan pozitif bilimcilikle, doğa yasalarını toplumsal alana da taşıma eğilimiyle ve, hem de, toplumsal bilimlerin bugüne kıyasla ancak emekleme denilebilecek bir aşamada oluşlarıyla açıklanmaktadır. Ama bu noktadaki temel görüş birliği, bundan çıkartılacak sonuç noktasına gelince yerini iki farklı yaklaşıma bırakmaktadır. Yaklaşımlardan biri, sorunun Marx'ı yeniden yorumlamak olduğunu savunmakta, hegelci etkileri ikincil bir problem olarak görmekte, yani Marx'ın aşılması fikrini reddederek, "Marx'ın gerçek özü"ne dönüşü savunmaktadır. Laclau ve Mauffe'un savunduğu ikinci yaklaşım ise, açıkça "Marksizm-sonrası"ndan söz etmekte, Marx'ın 19. yüzyıl matrisleri içinde, tarihselliği içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmakta, özellikle ve öncelikle altyapı/üstyapı modelinin dayandığı "ekonominin son kertedeki belirleyiciliği" kategorisinin reddiyle Marx'ın aşılmasının, onun, idealizmden kopuş doğrultusunda açtığı yoldan gerçek materyalizm doğrultusunda ilerlenmesinin zorunluluğunu vurgulamaktadırlar. Bu ikinci yaklaşıma göre, Marks idealizmden materyalizme geçişte çok önemli bir aşamadır, ama bir ilk adım, bir başlangıçtır. Marks'ta idealizmden kopuş, tarihsel ve toplumsal bir gerçek olan insanın, o güne kadar hiç düşünülmediği kadar geniş bir toplumsal ilişkiler dünyasının ürünü olduğunu, fikirlerin kapalı ve kendine yeterli bir dünya oluşturmayıp, toplumun maddi koşullarının içinde uç verdiğini, toplumsal farklılıkların genişliği ve derinliğini bütün boyutlarıyla ortaya koymasında ve bütün bunlardan hareketle bilinçil insan faaliyetiyle dünyanın değiştirilebileceği fikrini ortaya atması olmuştur. Marks'ın yaptığı bu başlangıcın ileriye götürülmesi demek, onu Tarih'in hareketinin determinist yasallıklarından kurtarmak, "göreli özerklik" kavramını fiilen anlamsızlaştıran "ekonominin son kertedeki belirleyiciliği" kategorisini terkedip, onun yerine hem "altyapı"nın hem de "üstyapı"nın birbirleri karşısındaki "göreli özerklik" ve karşılıklı ilişkili karakterini koymak demektir. Bu, aynı zamanda, hem ekonomizmin hem de sınıf indirgemeciliğinin son ve asıl kalesinin de düşürülmesi anlamına gelmektedir.

Marksizmin teorik düzlemdeki krizini aşma iddiasındaki bu görüş, elbette reddedilebilir. Ama bu reddin dayanacağı gerekçe, herhalde, "Marx aşılamaz" kabalığının ötesine geçebilmeli, günümüz dünyasının gerçeklerini açıklamaya yönelik teorik bir temele sahip olabilmelidir.

ÇOĞULCU KURAMSAL ÇERÇEVENİN TÜRKİYE'YE UYARLANMASI VE SOMUT İÇERİĞİ

Türkiye kapitalizmin merkezinde olan bir ülke değil, Afrika ülkeleri gibi merkezden çok uzaklarda bir ülke de değil. Diğer yandan Türkiye, emperyalizm ile politik bakımdan bağımlılık ilişkileri içine girmiş bir ülke, ama, sömürge bir ülke durumuna gelmemiş olduğu için bu bağımlılık yapısal bir içiçe geçme sonucunu getirmemiştir. Bir başka açıdan bakıldığında, Tükiye kapitalizme entegre olabilmiş bir ülke değildir. Gerek tarihsel koşullar, gerekse varolan ekonomik yapı ve bu yapıyı koşullayan siyasal yapı bu entegrasyonu önlemiştir. Tersine günümüzde Batı ile yada kapitalizmin merkezleri ile Türkiye arasında, kapitalist entegrasyonu, yani temel ekonomik ve bağlı olduğu ölçüde politik entegrasyonu gerçekleştirecek yapısal değişim sorunu yaşanmaktadır.

Bu nedenle kapitalizmin merkezi ile Türkiye ilişkisinin bağımlılık kavramı ile değil "eklemlenme" kavramı ile açıklamak daha doğru olur. Bir kolun bir vücuda eklemlenmesinde olduğu gibi, bağımlılıkla hareket serbestisinin birlikteliğine bu kavram daha denk düşmektedir. Eklemlenme ayrıca tek yönlü bir bağımlılığı değil, karşılıklı ilişkiyi ifade etmesi açısından da uygun bir kavramdır. (Bu kavram elbette tek başına herşeyi açıklamaya yeterli değildir, eklemlenmenin biçimi yada biçimleri ayrıca incelenmelidir.)

Özetle, Türkiye, Kapitalizmin çeperinde (periferi) bir ülkedir. Siyasal konumunu da dikkate alarak Türkiye'yi kapitalizmin merkezine göre çevrede bir ülke olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Türkiye 56 milyonu aşkın nüfusu ve yeraltı, yerüstü zenginliği ile orta büyüklüğün üst sınırlarında bir ülkedir. Gelişkinlik düzeyi açısından ise (kişi başına düşen milli gelir ölçeğine göre) orta gelişkinlik düzeyinin alt sıralarındadır. Nesnel olarak Türkiye'nin önündeki sorun bu iki düzlem arasındaki farkı ve çelişkiyi aşmak olarak ifade edilebilir. Bir başka deyişle Türkiye maddesel ve insan gücü açısından gelişme dinamiklerine sahip bir ülke durumundadır, ancak çeşitli nedenlerle bu dinamiklerini harekete geçirememektedir. Biz marksistler bugüne kadar bu gelişememişliği tek yanlı olarak emperyalizme bağımlılık ve kapitalist sömürüyle açıklayageldik. Bu etmenlerin elbette önemli bir rolü vardır ve geri kalmışlığı yalnızca bu etmenlere bağlı kalarak açıklamak bir "açıklama" olabilir, ama bu, bir çözüm üretmede yetersiz kalmaktadır.

Türkiye ile gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki ilişkiyi bağımlılık tezleri ile açıklamak, Türkiye'nin geilşmesinde rol oynayabilecek iç dinamizmi bütünüyle görememeyi getirmiştir. Ayrıca bu bakış güncel politikalara sahip olma gerekliliğini gözardı etmeyi, bu gereklilik görülse bile böylesi politikalar üretememeyi doğurmuştur. Buradan "yeniden ulusal kurtuluş savaşı" yada "sosyalist devrim" gibi kestirmeci stratejiler türemiştir. Birincisi bizim gibi ülkelerde yaygın ve yerleşik olan geri kalmış ülke popülizminden, ikincisi ise sınıf indirgemeciliğinden kaynaklanmıştır. Ama her iki strateji de, derin biçimde asıl kopulması gereken şeyin, yani devletçi yaklaşımların etkisi altında kalmıştır. Bu durumda ülkenin tarihsel gelişme koşullarına bağlı olarak karşı karşıya olduğu gerçek toplumsal-siyasal sorunu doğru formüle etmek mümkün olamamıştır.

Türkiye tarihsel gelişme çizgisini Osmanlı'dan bu yana yakalayamamıştır. Kurtuluş Savaşı döneminde bazı umutlar belirmişse de, bunlar kısa zamanda sönmüştür.

TEZLER

Öncelikle şu soru yanıtlanmalıdır: Tarihin bir gelişme çizgisine sahip olduğu söylenebilir mi? Burada genel insanlık tarihinden sözetmekteyiz. Biz bir toplumun gelişmesini tümüyle diğerlerinden ve tarihten yalıtlayan, kendine özgülüğü abartan görüşleri doğru bulmamaktayız. Marksist olmayan (geçmişte "burjuva' diye nitelediğimiz) pek çok toplumbilimci de tarihe, büyük ölçüde marksizmden esinlenerek, tarihsel maddeci bir yorumla bakmaktadır. Tarihsel maddecilik yöntemi bugün ve gelecek ile ilgili bize bir şablon vermez ve geçmişi de ancak bir eğilim olarak anlamamıza yardım eder.

Tarihin maddeci yorumu üretim tarzı paradigmasını temel almaktadır. İnsanlık tarihini farklı sosyal-ekonomik formasyonların birbirini izlemesi olarak ifade etmektedir. İlkel komünal, köleci, feodal ve kapitalist toplum. Bu sıralama tarihin genel gelişme çizgisini vermekle birlikte, her somut toplumun incelenmesinde, bu formasyonlar arasında geçişlerin keskin hatlar taşımadığını akılda tutmak gerekiyor.

Diğer yandan bu toplumsal formasyonların Batı toplumlarının tarihsel gelişmesinden çıktığında bilmekteyiz.Nitekim Marks'da , asyatik toplumların farklı bir gelişme çizgisi izlediğinin farkındaydı.

Fakat tarih aynı zamanda şunu da gösteriyor: Üretimin, bilim ve teknolojinin geliştiği merkezler aynı zamanda genel tarihsel gelişme çizgisini de ortaya koymaktadırlar. Bir başka deyişle bu merkezler tarihin sürükleyicisi olmaktadır. Böyle bakıldığı zaman şu çizgiyi tarihin evrensel çizgisi olarak görebiliriz:

Üretim insan topluluklarının en temel faaliyet biçimidir. Öyleyse bu temel faaliyet biçimi dışlanarak, incelenmeksizin insanlık tarihi anlaşılamaz. İnsanlık doğaya bağımlılıktan ve ve üretim tarzına gelen bağımlılıklardan birey olmaya yada bireysel özgürlükleri kazanmaya doğru bir gelişme seyri izliyor. Bu anlamda tarih emeğin ve düşüncenin, kısaca insanın özgürleşme tarihidir. Tarihsel maddeci yaklaşım bize henüz tersi kanıtlanmamış bir gelişme çizgisi veriyor: İnsan-doğa, İnsan-insan ve İnsan-meta bağımlılığından geçilerek bağımsız insana, yani bireye doğru bir gelişme çizgisi. İnsan-doğa bağımlılığı dışında kalan diğer bağımlılık biçimleri sınıflı toplumlara özgü bağımlılık biçimleridir. Sınıfların varlığı bu tür bağımlılıkları doğurmakta ve bu bağımlılık biçimlerini parçalayan da yine sınıfların mücadeleleri olmaktadır.

Köleci ve feodal toplum biçimlerinde egemen bağımlılık biçimi insan-insan bağımlılığıdır. Kapitalizm kapalı toplum yapısını kırarak, insan-meta-insan bağlantısını getirerek, insan-insan bağımlılığını çözmüş ve insanın özgürleşmesi doğrultusunda büyük bir sıçramayı getirmiştir. Kapitalizmin çözdüğü, mal dolaşımına engel olan merkezci otoritedir. Kapitalizm merkezci otoriteyi yada geleneksel devleti çözerek geleneksel toplumu çözmüş modern devlet ve toplumu yaratmıştır. Böylece aynı zamanda sömürünün, bağımlılığın modern ve daha karmaşık biçimleri ortaya çıkmış ve yabancılaşma bu tür bağımlılık ilişkilerini koruyan yeni bir toplumsal olgu olarak boy vermiştir.

Sosyalist toplumun deneyinden çıkarak şunu söyleyebiliriz: Kapitalist özel mülkiyet feodal yada benzeri geleneksel toplumları çözen bir işlev görmektedir. Özel mülkiyet bilincinin gelişmediği bir toplum aslında tarihsel bakımdan geri bir toplumdur. Özel mülkiyet bireyin kendi üretici potansiyellerini kavramasını getiriyor ve bu bakımdan onun tarihsel bilincinde bir aşama oluyor. Ama elbette bu çelişkilerin daha da keskinleştiği bir aşamadır. Bu keskinlik, yabancılaşmayı kırarak toplumsal insana geçişe imkan verecek bir gerilim yaratıyor. Özel mülkiyet bilincine sahip olmayan, insan-insan bağımlılığının sürdüğü geleneksel toplum yapısı ve kültürü üzerine gelen sosyalizm, daha doğrusu devlet mülkiyeti bu yabancılaşmayı kıramadı, geleneksel yapıları çözemedi, tersine dondurdu. Kapitalist özel mülkiyetten mülkiyetin yaygınlaşmasına; toplumsal mülkiyete geçişi sağlayamadı. Bu açıdan "kapitalist olmayan yol" kuramının ciddi biçimde sorgulanması ve terkedilmesi gerekiyor.

Eğer tarihsel gelişim çizgisi insan -insan bağımlılık ilişkilerinin bir biçimde çözülmesi ile insan-meta bağımlılık ilişkilerine geçiş ve buradan da birey özgürlüğüne (sosyalizme) geçiş ise, bu gelişme çizgisini Doğulu toplumlarda da aramak gerekiyor.

Bir toplumsal yapıyı "geleneksel yapı" haline getiren şey her zaman "merkezi otorite" olmuştur. Merkezi otoritenin güçlendiği her durumda toplumsal gelişmenin frenlenmesi, yeni bir toplumsal yapıya geçişi zorlayan dinamiklerin baskı altına alınması, toplumsal çevre ve grupların ve kişi olarak insanın bağımlılık altına girmesi yönünde bir süreç ortaya çıkmaktadır.

Merkezi otorite denildiğinde akla ilk gelen devlet olmak durumundadır. Devlet kamu otoritesinin merkezileşmesinden başka bir şey değildir. İşte kapitalizm, devletin merkezi otoritesini çözerek toplumun siyasal yeniden yapılanmasını sağlayarak devlet-sivil toplum karşıtlığını doğurmuştur.

Doğulu toplumlarda ise bu tarihsel gelişme çizgisi ortaya çıkamamıştır. Emperyalizmin bir iç olgu durumuna geldiği sömürge ülkelerinde geleneksel toplumun ve devletin bir ölçüde çözüldüğünü görebilmekteyiz, ama bu durumda bile ortaya çıkan şey Batı ölçeklerinde bir sivil toplum değil, çarpık bir modernleşmedir.

Derin bir inceleme ve sonuç çıkarma iddiasını taşımaksızın, yalnızca bu söylediklerimiz açısından kendi toplumumuza ilişkin kuramsal çerçevemizi anlatabilmemize ve böyle bir çerçevenin somut olarak çizilebilmesine yardımcı olacak bazı doneler vereceğiz.

"Asya yada Doğu toplumu koşullarında biçimlenen Türk toplumu tarihsel geçmişi ile Batı toplumundan özgül ayrımlar gösteren bir siyasal ve yönetsel yapı geliştirmiş ve bu yapı günümüz Türkiye'sine toplumun her katında varlığını sürdüren önemli kalıntılar aktarmıştır.

Osmanlı toplumu, kendine özgü kimi özellikleri bulunmakla birlikte öteki Doğu toplumlarında olduğu gibi kamu yönetimi işlevinin birinci önem kazandığı bir yapı üzerinde oluşmuştur. Üretimin ve üretimsel etkinliklerin kamu yönetimi aracılığı ile gerçekleşmesi doğal olarak tüm üretim, dağıtım ve bölüşüm sürecinin merkezi yönetimce denetlenmesine yol açmıştır. Bu denetim Osmanlı toplumunda ana üretim aracı olan toprağın mülkiyeti ile ürün dağılımı ve bölüşümünün devletin tekelinde ya da yönetiminde kalması biçiminde belirmiştir. ***Böylelikle otoritesini işlevinden alan ve buna bağlı olarak ekonominin her kesimini denetleyen merkezi yönetim tüm toplumsal süreçleri yönlendiren ve biçimlendiren egemen bir güç olarak belirmiştir.***

Osmanlı toplumu, siyasal alanda mutlak monarşi, yönetim alanındaysa aşırı merkezcilikle yansımasını bulan bu sistem içinde toplumsal ilişkileri aşkın bir kamu yönetimi potasında eritmiştir. En üstün kamu gücü olarak devlet tüm kurumları ve tüm toplum kesimlerini aşan bir varlık kazanarak toplumsal yapıyı kamu yönetimi işlevine göre biçimlendirmiştir. Bu oluşum içinde kamu yönetimini üstlenen kesimler toplumda egemen olurken üretim araçları mülkiyeti ya da mülkiyetten yararlanma hakkı bu işleve bağlanmıştır. Osmanlı toplumunda üretim sürecinin kendi liğinden uzantısı olan siyasal yayılma ve askeri egemenlik yönetsel konumların askerlik göreviyle öz-

1159

deşleşmesine ve bölüşüm ilişkilerinin askeri işleve göre düzenlenmesine neden olmuştur. Bölüşümün bu ayırıcı özelliğinden ötürü sınıfsal yapı ayrı bir görünüş kazanırken, mülkiyet ya da mülkiyetten yararlanma, yönetim hizmetlerini ve bu hizmetin en önemli bölümünü oluşturan askerlik hizmetlerini yerine getirenlere tanınmıştır.

Böyle bir örgütlenmede başta asker kesim olmak üzere bürokrasi, devletin ya da kamu yönetiminin temsilcisi ve yürütücüsü olarak toplumun egemen gücünü ve etkin kesimini oluşturmuştur. Gücünü kamusal işlevi ve ekonomi üstü konumundan alan bürokratik kesim geliştirdiği temel ideoloji ile toplumun kamusal örgütlenmesinde yönetici bir rol oynamıştır...

Aynı nedenle sistemin çözülmeye uğradığı yüzyıllardaki gelişmeler yine asker bürokrasinin denetiminde ve asker yapı içindeki değişmeler biçiminde olmuştur.

Kamu otoritesinin ve bunu kullanan bürokrasinin Osmanlı toplumundaki egemen ve biçimlendirici rolü her ilişki ve ideolojiye sızarak yüzyıllar boyunca pekişip süregelmiştir.

Bürokratik ideolojinin en tipik özelliği toplumun temel ilişki biçimlerini ve güç dengesini korumak ve devletin varlığını ve etkinliğini sürdürmek biçiminde özetlenebilir. Bu özelliği ile egemen bürokrasi

Osmanlı toplumunda yüzyıllar boyunca durağan sisteme aykırı gelişmelere izin vermediği gibi, toplum üzerindeki yaygın denetimiyle yeni ilişki biçimleri ve oluşumların belirlenmesini engellemiştir...

Bir başka ayırıcı özelliği devlet kavramını toplumsal içeriğinden soyutlayan yaygın anlayışla yönetime ilişkin idealist bir yaklaşım ve karizma temeline dayanmasıdır...

Doğu toplumunun kamu yönetimi işlevine dayalı hiyerarşik örgütlenmesi yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkilere özel biçimler kazandırmıştır. *Toplumun kuşatıcı egemen varlığı altında toplum kesimleri ve bireyler genel konumlarıyla yurttaş olmaktan çok kulluk konumunda tutulmuştur.*

Bu kulluk durumunda üretim araçlarının kamu denetiminde bulunmasına ek olarak bireysel mülkiyetin her türlü güvenceden yoksun olması ya da her an yitirilme olasılığı kişi ya da grupların bireyselleşmesine ve üstün

yönetim karşısında bağımsız bir kimlik kazanmasına engel olmuştur. Her

düzeydeki kişilerin devlet gücü karşısında kul statüsünde kalması toplumun kamusal varlığı karşısında bireyselleşmelerine engel olduğu

gibi özgün kişilik ve düşüncelerin doğmasını da önlemiştir... Özgürlükçü ve demokratik süreçler yüzyıllar boyunca filizlenememiştir.

Görüldüğü gibi Osmanlı toplumunda kamu yönetiminin tüm üretim sürecini kapsayan bu örgütlenme biçimi topluma durağan, devlete kalıcı ve çözülmeye dirençli bir yapı kazandırarak yüzyıllar boyunca değişmeden varlığını sürdürebilmesinde temel etken olmuştur...

Ancak 16. yüzyılın 2. yarısından başlayarak sistem dışından -Batı toplumundan- gelen etkilerle giderek değişmeye uğrayan bu yapı uzun bir çözülme sürecine girmiştir."

(Muzaffer Sencer, Türkiye'nin Yönetim Yapısı, s.316)

"Bu çalışmanın bütünü içinde Türk siyasal hayatının toplumsal kökenlerinin önemlice bir bölümünü açıklayan iki özel koşulu ayırdettim. Bu özgül koşullardan biri tarımsal yapıda büyük toprak mülkiyetinin olmaması, diğeri ise I. Dünya Savaşı sonrasında Hristiyan burjuvazinin büyük bölümünün ülkeden çıkarılmasıdır. Tarımsal yapının bu özelliği nedeniyle gücünü sırf devletteki konumuna borçlu olan bürokrasininin karşısına özerk bir toplumsal tabana dayanan toprak sahibi bir sınıfın çıkması mümkün değildi. Aynı zamanda yabancı sermayeyle bağlantılı bir "oligarşik" hakimiyet ihtimali de yoktu. Bunun yerine bürokrasi ile yeni gelişen burjuvazi arasında bir mücadale başladı. Küçük üreticilere pazarda kısa dönemde kazanç elde etme imkanını sağlayan bir iktisadi konjonktürde, tarımdaki mülkiyetin yaygınlığı bürokrasiye karşı popülist bir tepkinin doğmasına zemin hazırladı. Çok sayıda küçük üreticinin olduğu bir durumda tarımsal dönüşümün beraberinde getirdiği sonuçlar, 1950 sonrası birikim modelinin başarıya ulaşmasının nedenlerinden biriydi.

İkinci tema, yani etnik farklılık gösteren bir burjuvazinin sahneden çekilmesi, İmparatorluğun çözülmesi sürecinde sınıf mücadelesinin niteliğinin anlaşılması ve Cumhuriyet dönemindeki siyasi dönüşümün aldığı özel biçimin açıklanması bakımından temel bir önem taşır. Rum ve Ermeni burjuvazisi siyasi amaçlarını Osmanlı bütünü içinde gerçekleştirmeyi istemiş olsaydı, Jöntürklerin 1908-1918 deneyi, bürokratik reformculuk yerine genç burjuvazinin hakimiyeti altında kapitalist bir devlet kurulmasıyla sonuçlanabilirdi. Etnik farklılaşma ve emperyalist müdahale, toplumsal çatışmanın gerçek konumunun dışına kaymasına ve kapitalist dönüşüm ivmesinin yön değiştirmesine yolaçtı. 1914-24 arasında Rum ve Ermeniler'in ülkeden ayrılması ve çıkarılmasıyla, Osmanlı burjuvazisi iktisadi, siyasi ve ideolojik kazançlarını kaybetti. Müslüman burjuvazinin güçsüzlüğü, bürokrasinin iktidarını korumasını ve devlet merkezli bir sosyo-ekonomik dönüşümü kontrol etmeye ve yönlendirmeye girişmesini mümkün kıldı. "Bağımlılık" kavramı çevresindeki polemik kalkınma literatüründe kapsamlı bir yöntem tartışması başlatmıştı... Bu perspektife göre sınıf mücadelesi ülke içi gelişmeleri dünya ekonomisi bağlamında belirler. Kapitalist sistemin süreçleri içinde iktisadi büyüme ve kriz dönemleri ülke arenalarında yansırken, bu devrevi değişmelere tekabül eden siyasi ve ideolojik gelişmeler yerel özgüllükler gösterir. Dünya ekonomisinin dönüm noktalarında ülke içindeki belli güçlerin ve onların siyasi projelerinin sonraki dönemlere hakim olacak dengeleri belirlemekteki şansları artar; dolayısıyla bu dönüm noktaları tarihi gelişmeyi anlamak açısından temel bir önem taşır... Metodolojik tercihimi bir daha tekrarlamak istiyorum: dünya sistemi ülke düzeyindeki sınıf mücadelesinin hangi bağlamda ve hangi kısıtlar içinde süreceğini belirler. Yeni kısıtların ortaya çıktığı ve dışardaki gelişmelerin ülkeye uyarlanmasının gündeme geldiği dünya düzenindeki dönüm noktaları ile ülke içi güçler den-

gesindeki radikal değişmeler birbiriyle çakışır...

Tarihsel yaklaşımın kabulü, belli bir nedensellik türüne beslenen inancı ifade ettiği kadar, tarih yazınının bilinç oluşturmada katkısına olan inancın da sonucudur. Özetle çok daha ilişkili bir konuya değinmek istiyorum; bu kitapta anlatılanlar hakim sınıflar ve fraksiyonlar ile bunların iktidarı ele geçirme, sürdürme ve kullanma girişimleri çevresinde dönüyor. Köylüler ve işçi sınıfı tabloya ancak dolaylı bir şekilde ve ikincil önemle giriyor. Bunun nedeni bu iki üretici sınıftan hiç birinin siyasal mücadelenin sonucunu doğrudan etkileyebilecek ölçüde güçlü veya örgütlü olmamasıydı. Devlet politikalarının, idari biçimlerinin ve siyasi rejimin parametrelerini, aralarındaki çatışmalar yoluyla tanımlayanlar ya bürokrasi ya da burjuvazi içindeki gruplardı. Yönetilen sınıfların önündeki seçenekleri kendi politik faaliyetlerinden çok hakimiyet mücadelesinin sonucu belirledi. Bu kitapta işçi sınıfı ve köylülerin politik hareketlerinin ele alınmamasının altında bu neden yatıyordu.

Son olarak şunu belirtmek istiyorum: okurların da fark edebileceği gibi bu sentez çalışmasını tarih, ekonomi politik ve sosyolojiyi birleştiren ve gitgide genişleyen literatür içine yerleştirmek istedim. Bu geniş yelpaze içinde ..... dünya ekonomisi ile bütünleşme/tarihi bağımlılık/üretim tarzlarının eklemlenmesi üzerine çalışmalardan yararlandım. Burjuva devrimleri ve devlet kurma üzerindeki Marksist literatürü özellikle Cumhuriyet dönemi ile ilgili olarak kullandım.."

(Çağlar Keyder, Türkiye'de Devlet ve Sınıflar, s.9-12)

Çağlar Keyder'den yaptığımız yukardaki uzun alıntılar ve özellikle altını çizdiğimiz son paragraf çoğulcu kuramsal çerçeve yöntemsel önerimizle ilgili iyi bir örnek oluşturmaktadır. Hem içerik hem de biçim olarak yöntem sorumuna yaklaşımımızı somutlayabilmek için bu alıntılara başvurduk. Diğer yandan aynı metin merkez-çevre paradigması için de bir örnek sayılabilir. Bu konuy ilişkin bir başka örneği Ali Gevgili'nin "Yükseliş ve Düşüş" adlı yapıtından verebiliriz.

"Modern çağların iç çelişkilerinin birisi kapitalizm'in emek sermaye diyalektiği ise özellikle geçiş toplumlarında onu bütünleyen bir başka çelişkiler yumağı da , ülkede varolan sistem adına davranan merkezle onun bağımlılık ilişkilerini aşma savaşımındaki çevre arasındadır.

Merkez ve çevre arasındaki ilişki, kendi özgül koşulları altında en sonunda bütün sosyo/politik yaşamı etkisine alan özelliklere sahiptir."

Merkezci dinamik çözüm ararken kendisinin koyacağı bir takım genel hedef ya da normlara, büyük kentlerden en uzak, gerice yörelerine kadar bütün çevre'nin tartışmasız biçimde uymasını ister. Merkez herkes adına düşünecek yeni yöntemler oluşturacak ve bütün toplumsal yapının sözkonusu önerilere uyarak benliğini dönüştürmesini bekleyecektir. Burada sistemin kendisini hangi izm'le nitelediğinin bile bazen aşırı önem taşımayabileceği söylenebilir. B[illegible]n merkezci güçler en sonunda birbirlerine çok benzer araçlar kullanırlar. Ellerinde bulunan devlet aygıtlarının tümünü isteklerine direnen çevre gücünü kırmak için -hele dara düşmüşlerse- çekinmeden kullanırlar.

Özgürlük bile o nedenle merkez'le çelişen bir dinamik sayılabilir bazen...

O zaman özgürlüğün üstüne şal örtülür ya da örtülmek istenebilir.

Merkezdışı'cı yada çevresel dinamik açısından özgürlük, yaşamın, olmazsa olmaz nitelikteki birinci özlemidir. Hatta bir özlem de değildir-bu...bir varoluş nedeni, bir yürek, damar ve kan ilişkisidir. Onlar birlikte bulunmadıkça ne özsular varlığın içinde üreyebilir ve ne de tarih devinebilir. Özgürlük bir türkü ya da ütopik bir sığınak değildir.

Merkez için düzenlilik ve uyumluluk neyse diyalektik karşılığı içinde çevre açısından da özgürlük gereksinimi odur.

Bu karşılıklı zorlamalar altında yeni sentez'i çok daha üst bir genişleyen yeniden üretim sürecinde kuracak olan tarihsel yapı ve onun özgüllükleri sahneye çıkar.

Sentez'e varmakta yararlanılan araç siyasal katılma ya da siyasal belirlemeyi merkezden toplumun en alt çevresine kadar indiren demokratikleşme savaşımlarıdır.

Türkiye demokratikleşme ve siyasal katılma açısından nerelerdedir acaba?

Türkiye, düzeni bakımından ta 1839 Tanzimat Fermanı'ndan beri geleneksel doğulu uygarlık ve devlet yapısından daha modern bir alt ve üst yapıya geçişin kavgalarını sürdürürken, onunla atbaşı giden bir merkez/çevre özgürlük çözülmesinin de tam ortasındadır...

Çağdaşları arasında Ali Suavi yüzyıl önce Namık Kemal'i de Ahmet Mithat Efendi'yi de geride bırakarak toplumun tabanından yani çevre'sinden tavanı'na ya da merkezine yükselecek bir toplumsal dönüşüm sürecini tasarlayabilmişti. Ali Suavi merkezden gelen değişim zorlaması yerine çevreden yükselen sivil bir gelişimi çok daha sağlıklı buluyordu.

Halk yenileşmede asıl dayanak noktası olarak alınmalıydı. İslamcı düşünceden gelen bu genç adam başlangıçta Hz.Muhammed ve ilk dört halife döneminde olduğu gibi seçim yoluyla belirlenmediğinden Hilafet'i bile İslam özüne aykırı sayabilen bir merkezdışıcı eğilime sahipti. Suavi

Türkiye'de Padişah'ın yetkilerini kısıtlayan bir parlamentoyla yetinilmeyerek bir cumhuriyetin gerçekleştirilmesini de İslam'daki bu ilk "cumhur" kavramına dayanarak önerebilmişti...

Halk yığınları hem kamudan destek bekliyor hem de kendi kişiliklerini sürekli biçimde daha ileriye götürecek yönde çevreyi geliştirici bir özgürlük istiyorlardı... Bu eğilimler salt XX. yüzyıl ikinci yarılarına özgü Türkiye gelişmeleri olarak ele alınmamalıdır. Demokratik potansiyel yapının içinde en azından yüzyıllar öncesinden beri vardı. Başlangıçta Türkiye ya da Rusya'ya ancak yıkılması, dağılması gereken devletler gibi bakmış bulunan Marx bile bunu daha sonraları görmüştü. Kapitalist Batı'nın gelişim ve üretim şemalarıyla Asya'nın tarihsel çizgileri ne aynı özellikleri taşıyordu ne de taşıması zorunluydu...

Bilimsel sosyalizmin kurucusu görmüştü ki Türkiye'yi bir de kendi içinden kavrayıp algılamadıkça halk yığınlarının bağrındaki dönüşüm olanakları dışardan anlaşılamazlardı. Daha ileri bir yapıya geçmek özlemiyle Anadolu halkının iç dünyasında -Batı şemaları çerçevesinde açıklanılması

zor- bir gizli güç kıvılcımlanıyordu. Böylesine değişik biçimlerde işleyen dinamiklerin varolabildiği bir düzende sorunlara salt klasik parlamento yapısı içinde yeterli bir yanıt verilebilir miydi?..

Sağ ve sol ya da ileri ve geri gibi olgular tarihsel özellikleri nedeniyle uzun süre etkin bir siyasal katılma'dan yoksun bırakılan Türkiye'de doğru ve klasik tanımı içinde geçerli kavramlar olamamışlardı.

İleri başlayanın Doğu'da bazen beklenmedik bir aşamada birdenbire gerilerin en arka sırasına düşmesi ya da geri görünen bir bayrağın ardındaki eylemlerin apansız çok ileri'lere geçebilmesi, Marx'tan beri her batı düşünürünü sarsmış bulunan tarihsel özgüllüklerin ürünüdür. Türkiye'de de Tanzimat, onu izleyen 1876 Birinci Meşrutiyet'i, 1908 sonrasının İkinci Meşrutiyet'i ve hatta M.Kemal'in Cumhuriyet'i bu anlamda sürekli bir iniş çıkışlar halitasıdır.

Prof. Küçükömer'in küçük burjuva kökenli İttihat ve Terakki Fırkası'ndan başlayarak Cumhuriyet Halk Partisi'ne kadar uzanan politik yelpazeyi sağ ve Prens Sabahattin'in ademi merkeziyet'le teşebbüs-ü şahsi anlayışlarına dayanan Hürriyet ve İtilaf Partisi'nden Demokrat Parti ve Adalet Partisi'ne kadar gelen tüm siyasal örgütleniş çabalarını sol sayabilmesinin ana nedeni de yine bu özgürlükçü eylemlerin otoriter ideoloji'yle düşecekleri çelişkilerdir.

(Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s.191-209)

Önerdiğimiz kuramsal yaklaşım açısından, kabaca "önce ekonomik ve kültürel kalkınma sonra demokrasi" şeklinde kabaca özetlenebilecek, statükocu (ya da kaçınılmaz olarak statükoculuğa varan) modernleşme yaklaşımlarını dışlıyoruz, bizim gibi ülkeler için kalkınma probleminin temel olduğunu reddetmeyen ama önceliği siyasal-kültürel gelişme çizgisine veren bir anlayışı esas aldığımız da hemen ilk adımda "devlet" sorunsalı ile karşı karşıya geliriz. Burada artık söz konusu olan genel olarak devlet değil, (çağdaş gelişmelerle ilişkisi anlamında genel yanları olmakla birlikte) somut bir devlettir, yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir.

Yukarda yaptığımız tüm alıntılar gerçekte bu sorunun özünü vermekte ve bu sorunu incelemede, üretim tarzı ve bağlı olarak sınıfsal çözümlemelerin yanısıra merkez-çevre paradigmasına dayalı bir kuramsal çerçevenin verimli olabileceğini göstermektedir. Bu konuda son olarak Kemalizm ile ilgili aynı paradigmayı kullanan bir çalışmaya başvuracağız. Modern Türk devletini incelemek ya da yeni bir sentez yapmak istendiğinde, Kemalizm merkezdeki konudur.

"Radikal-eleştirel kuramın geliştirdiği bu yeni siyasal gelişme anlayışı (özgürlük olarak siyasal gelişme görüşü) doğrultusundan bakıldığında batılı olmayan toplumlarda gerçekleşen değişim süreçlerinde, bu değişim süreçlerinin itici gücü olan yönetici sınıf içinde ortaya çıkan "popülist" ideolojinin değerlendirilmesi , "modernleşme" kuramının açıklayıcı çerçevesinden farklı bir biçimde yapılmaktadır. "Üçüncü dünya"popülizminin temel özelliği, "demokrasi" ideali açısından Batı modelini yeterli görmeyen ve en azından retorik düzeyinde "doğrudan demokrasi"ye yakınlaşan bir ideali benimseyen bir ideoloji olmasında görülmektedir. Böyle bakıldığında radikal eleştirel kuramın siyasal gelişme anlayışındaki "ütopik" (katılımcı-demokratik) boyut ile örtüşen Üçüncü Dünya popülizmi, diğer siyasal özellikleriyle varolan eşitsizlikci, demokratik olmayan yapılanmaları koruyucu bir ideoloji olarak görünmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin, tek-parti döneminde, ideoloji-demokrasi ilişkilerini incelediğimizde tek-parti ideolojisi olarak Kemalizm'in Üçüncü Dünya popülizmine benzer bir özellik gösterdiğini görmekteyiz.

"Osmanlı modernleşmesi"nin bir sonucu olarak otokratik ve merkeziyetçi özelliği güçlenmiş devletin reformcu etkin gücü olarak bürokrasi 19. yüzyılın pozitivist ideolojisine uygun bir otoriter düşünce ve eylem programına sahiptir. Yapmayı tasarladığı reformların tüm toplumun ulaşması gereken "iyi"yi yansıttığını düşünen Jön Türk ideolojisi reformları yürütüşünde otokratik merkeziyetçi devlet gücünü kullanmakla ve böylece sistem içindeki konumunu pekiştirmekle; benimsemiş olduğu ideolojinin de içinden çıktığı toplumsal gerçekliği değiştirmeye değil, bu toplumun "communautaire" yapısına uygun bir dayanışmacılık fikrinin etkisinde olarak statükoyu koruyucu bir özellik taşımasıyla, radikalliği ve özgürlükçülüğü derinlemesine düşünülmemiş bir "muhafazakarlık" olarak değerlendirilmektedir.

"Kurtuluş Savaşı'ndaki siyasal rejim tartışmaları içinde biçimlenmeye başlayan ancak 1930'larda kesin formülasyonunu kazanan Kemalizm Jön Türk ideolojisinden bazı yönlerden farklılaşmakla birlikte esas olarak aynı yapıyı koruyan bir ideolojidir. Ziya Gökalp'in "hars" ve "medeniyet" ayrımına uygun biçimde Batı'nın kültürel olarak çökmüşlüğü inancından farklı olarak, Kemalizm, topyekün ve ödünsüz bir batılılaşma programına sahiptir. Bu yönüyle Jön Türk ideolojisinden görece daha radikal olan Kemalizm, Jön Türk ve Osmanlı geleneğinden miras aldığı pozitivizm ile dayanışmacılığın etkisinden kurtulmuş değildir. Pozitivist anlayışın etkisi, Kemalizm'de reformların " eğitilmiş seçkinler"ce ve güçlü merkezi devlet eliyle yürütülmesi biçiminde varlığını sürdürmüş; dayanışmacılık da bir yandan halk ile ulusun eşitlenerek halkçılığın milliyetçilikle yer değiştirmesine ve böylece Kemalizm'i benimseyen "kentli bürokrasinin", "genel (milli) iradeyi" temsil ettiğini düşünmesine; diğer yandan da "sınıfsızlık" anlayışına uygun olarak tek-parti rejiminin meşrulaştırılmasına zemin oluşturmuştur...

"Her şeyden önce, Kemalizmin etkisi altında bulunduğu pozitivizm 19. yüzyıl pozitivizmidir. Bu ideolojinin güçlü ve merkezi bir devleti yücelten seçkinci içeriği bir yana tarihsel ilerleme fikri de otoriter ve demokratik olmayan bir özellik göstermektedir. Ayrıca 19. yüzyıl sonlarıyla 20. yüzyıl başlarında Jön Türkler aracılığı ile Kemalizm'e yansıyan Batılı düşünce öğelerinde demokrasinin evrensel bir ideal niteliğinde olmadığı görülmektedir. Batının egemen söylemi içinde 19. yüzyıl liberalizminin "demokrasi korkusu"nun başatlığını koruduğu bir tarihsel dönemin bağlamı içinde Kemalizmin batı tipi bir demokrasiyi gelişmenin nihai hedefi olarak benimsediğini ileri sürmek kolay değildir. Kaldı ki Batı çoğulculuğunun sınıf temeline dayandığı, Türk toplumunun ise sınıfsız, imtiyazsız, dayanışmacı bir toplum olduğu anlayışına uygun olarak "siyasi fırkalar"ın gereksizliğinin düşünülmesi sözkonusudur...

"Kemalizmde bir tek-parti rejimini meşrulaştırabilecek hiç bir kalıcı öğenin bulunmadığı savının aksine halkçılığın ve devletciliğin bu boyutları

çok-partili batılı bir demokrasiye izin vermeyi güçleştiren kalıcı öğelerdir. Devletçiliğin salt bir iktisadi politika olmanın ötesinde "siyasi fikri nazımlık" görevini de içermesi Kemalizm'in Türk toplumunun gelecekte erişmesini tasarladığı hedefler arasında iktisadi kalkınmaya, ulusal-merkezi devletin güçlendirilmesine öncelik verdiğini demokratikleşme ile "bireysel özgürlük" ideallerinin konjonktürel dalgalanmalara tabi ikincil bir konuma sahip olduğunu gösterir niteliktedir. M.Kemal Atatürk'ün kişisel ve 1930'ların ortamında görece radikal düşüncelerinden bağımsız olarak reform hareketlerinin Osmanlı geleneğine uygun bir biçimde "bürokratik" intelligentsia tarafından yürütülmesinin tarihsel zorunluluğu, Kemalizm'in topluma Batılı değerleri aşılama çabasının kısmi başarısına karşılık bu ideolojinin bürokratik intelligentsia'nın anlam dünyasını oluşturması; Türk devriminin "siyasal" niteliğinin ağırlığı Kemalizmin bürokratik-muhafazakar bir ideolojiye dönüşmesi sonucunu doğurmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinde 1945 sonrası çok-partili Batılı bir demokrasiyi kurma çabalarının göreceli başarısı Kemalizmin dolaysız sonucu olarak değil tek-parti döneminde yönetici seçkinler içinde varolan çatışmada iktidarı ele geçirmek için topluma dayanma zorunluğunun ortaya çıkması açısından değerlendirilmelidir.

1930'larda uygulanan devletçiliğin sağladığı iktisadi kalkınmanın bu göreli demokratikleşme üzerindeki etkisi ve Türkiye'de demokrasinin gelişiminde 1945 sonrasında ortaya çıkan sorunların ideoloji-demokrasi ilişkileri çerçevesinde çözümlenmesi bu değerlendirmenin ne denli yerinde olup olmadığı açısından gerçekleştirilmesi gereken yeni araştırmaların gerekliliğine işaret etmektedir."

(Levent Köker, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi,s.120-122)

Tezimizin özünü oluşturan bakış açımızı verebilmek için bir de tamamen başka bir konudan örnekleme yapmak istiyoruz:

"Kente pek çok açıdan yaklaşılabilir: Psikanalizin kavramlarıyla, cetvel ve pergelle, roman ve şiirdeki yeriyle, militer kaygılarla,"nostalji" ile "ilerleme ve düzen" çifti ile "sınıf mücadelesinden" hareketle ve tabi demokrasi ile olan ilişkisiyle... Fakat gecikmeden hemen söyleyebiliriz ki kent bütün bu disiplinlerden önce orada yaşayanların, kentlilerin asıl konusudur... İnsanlar kentler üzerine karar verme yetkilerini ne merkezi iktidara ne giderek onun bir uzantısı haline gelen "yerel yönetimlere" ne de Kent konusunda "evrensel bir bilimselliğin" taşıyıcısı olduğunu iddia eden uzmanlara bırakmalıdırlar...Kuşkusuz ki, bir kentin kurulup gelişmesi için şehirciliğin ortaya koyduğu bir takım kurallar vardır. Ama sonunda bir değerler sistemi üzerine dayanan bu uzmanlık alanının "evrensel bir bilimsellik" iddiası bir yanılsamadır. Bir nesne olduğu kadar bir özne de olan kentin organik ve sembolik yapısı ... bir cetvelle ve pergelle anlaşılamaz. "Bir bilim olarak şehircilik" kentin "şiiri ve metafiziğini" anlayamaz; ayrıca anlamak da istemez......

Marksizm için kentle, işçilere sunduğu şartlar bakımından kötü, tarihsel gelişim içinde oynayacakları rol bakımından ise gereklidir.

Kentler kapitalizmin ürünü oldukları gibi onu ortadan kaldıracak tohumları da içinde taşımaktadır. Gerçek anlamda kentlerde sürmekte olan toplumsal mücadele hedefine ulaştıktan sonra ilk büyük iş bölümü olan kent-kır ayrımının yok olmasıyla, kentin tarihi de kapanacaktır. ...Kent

karşısında böyle bir tavrın doğal sonucu olarak kentsel mücadele de üzerinde düşünülüp, gerçekleştirilecek ayrı bir alan olmaktan çıkmaktadır. .....Marksizmin yaptığı gibi kentin tarihinin ve talihinin açıklanmasında

ekonomik etkenin altını fazlaca çizmek, "Anti-Dühring"ten bu yana kapitalist-sosyalist bütün ülkelerde giderek sayıları artan ve devleşen kentleri ve yeni kavramlar üreterek gelişen kentsel hareketleri açıklamaktan uzaktır. Marx ve Engels geçen yüzyılın büyük endüstri kentini toplumsal çatışmaların merkezi olarak görürlerken haklıydılar. Ancak onlar için bu merkez artık (devrim öncesi) sonuncu merkezdi. Oysa geçen yıllar ne toplumsal çatışmaların ne de onlara sahne olan kentlerin silinmediğini gösterdi. Kenti, onu aşan bir dinamiğin bir sonucu olarak tanımlayıp ölümünü beklemek yerine, kenti kendinde bir olgu olarak alıp onu dönüştürmeye yönelen yeni arayışlar, kentsel hareketler doğdu...

Kendilerine konutu, ulaşımı, sağlığı, eğitimi, kültürel hayatı konu alan kentsel hareketler bu alanlarda "karşı iktidarlar" oluşturarak kentlilerin dışında belirlenen kentsel politikalar karşısında katılım ilkesinden hareketle demokratikleşmeyi savunmaktadır. Bu "karşı iktidarlar", "vekalet" üzerine kurulu demokrasi anlayışını "katılım demokrasisi" ile zenginleştirmek istemektedir. Günümüzde çoğulcu demokrasi ancak bu karşı iktidarların işe karışması ile gerçek anlamını bulabilir. "Vekalet" üzerine kurulu demokrasi bugün kabaca, Batı demokrasisi olarak adlandırdığımız ve yurttaşların belli bir süre istedikleri kimselere belli yetkileri vermeleri ile sağlanan büyük bir politik kazanımdır. Fakat bu demokraside yurttaşlar seçimden seçime etkin, iki seçim arası daha çok edilgindir. Oysa katılım demokrasisi yetki verenlerin yetkili kılınanların karar alma ve uygulama sürecinde de orada olmalarına imkan verir. Bu demokrasi anlayışında "karşı iktidarlar" konumuzla ilgili olarak özellikle yerel yönetimler karşısında sürekli olarak baskı merkezleri oluşturup sırasında belli işlerin yönetimini doğrudan üstlenirler.

Bitirirken "Ne Yapmalı" sorusunu sormalı mı? Diğerlerinin olduğu gibi şehri konu alan bir düşüncenin önündeki engelin de ülkedeki politika anlayışının değişmesiyle kalkacağını söyleyebiliriz. Bu anlayış içerisinde kültürün, şehir kültürünün en fazla gelişme imkanı bulacağı bir politik-idari reforma yönelmelidir. Yeni politik yapı gerçek bir adem-i merkeziyetçi yapı olmalıdır. ... Hemşehrileriyle gerçek bir diyalog içine girmiş yerel yönetimler insanları olduğu gibi şehirleri de birbirinin aynı yapmaya çalışan, bir büyük "Bir" peşinde koşan merkeziyetçi yapının tek çıkış yolu gibi görünmektedir."

(Kürşat Bumin, Demokrasi Arayışında Kent, .s.16, 18, 93, 150)

TEZLER

Kuramsal Çerçeve'nin TKP Tarihi Üzerine Uyarlanması

Burada amacımız TKP tarihi yazmak olmadığı gibi bütünsel bir TKP tarihi üzerine bir çözümleme de değildir. Parti yönetimlerince hazırlanmış resmi parti tarihi yazımlarını doğru bulmamaktayız. Parti ancak arşivleri açarak bu tarihin yazılmasına yardımcı olabilir. Amacımız geçmişin bugün ve gelecek için bir muhasebesini yapmamıza olanak vermesi için geçmişe dönmektir.

Her büyük dönemeçte yeni bilgiler ve yeni koordinatlar aracılığı ile tarih yeniden yazılır. Bir başka deyişle bu bugünü anlamak ve geleceği hazırlamak için tarihte dayanaklar aramak ve aynı zamanda bugünün yeni düşüncelerini tarihle sınamaktır. Tarihe başvurmadan yeni sentezler yapılamaz, tarihe başvurmanın kendisi de bir sentez olmak durumundadır.

Tarihte yaşanılan yeniden yaşanamayacağı için, "tarihte olmamalıydı, ya da şöyle olsaydı böyle olurdu" türünden yaklaşımlar esas itibarıyla geçersizdir. Ancak tarihte düzenli tekrarların bugün için bir eğilim (bu anlamda yasa) olarak rol oynayabileceğini düşünmek gerekiyor.

Konuya girmeden son bir aktarma daha yapmak istiyoruz: Aktaracağımız düşünceler tarih ve özel olarak Marksizmin tarihi üzerine yöntemsel yaklaşım veren bir yorumdur:

"Salt bir günlemeden ibaret olmayıp adını haketmiş bir tarih bizim izlediğimiz yolu izlemelidir. Foucault'un sözleriyle tarih her zaman bugünün tarihidir. Örneğin bu gün "gelir dağılımı" diye bir kategoriye sahipsem, ilk çağlarda ya da Orta Çağ'da böyle bir kategori varolmadığı halde, tarihin bu dönemlerindeki gelir dağılımını gene de araştırabilirim. Tarih, geçmişin bugünün bakış açısıyla sorgulanmasıyla yapılandırılır. Geçmişi sorgulamadan tarihi yeniden yapılandırmak olanaklı değildir. Bu demektir ki kendinde tarih diye bir şey yoktur, sorgulandığı geleneklere bağlı olarak tarihin, prizmadan geçen ışık gibi çok sayıda kırılması vardır.

(.....)Bizim kitabımızın ana hatlarını verdiği marksizm tarihi bundan çok farklıdır ve şu noktalara dayanmaktadır: (1) Klasik marksizm-İkinci Enternasyonal'in ki- politik stratejisini işçi sınıfının artan merkezileşmesine dayandırıyordu, bu merkezileşme kapitalizmde toplumsal yapının yalınlaşmasının sonucu olarak ortaya çıkmaktaydı.(2) Bu öngörünün yanlışlığı daha baştan ortaya konmuştu ve bu duruma tepki olarak İkinci Enternasyonal'in bağrında üç çaba ortaya çıktı: Ortodoks marksistler, kapitalizmin özgün marksist öngörülere ters düşen eğilimlerinin geçici olduğunu ve kapitalist gelişmenin varsayılan genel doğrultusunun eninde sonunda kendisini ortaya koyacağını söylüyorlardı.

Revizyonistler ise tersine, bu eğilimlerin kalıcı olduklarını ve dolayısıyla Sosyal Demokratların devrimci bir parti olarak örgütlenmekten vazgeçip toplumsal reform partileri haline gelmeleri gerektiğini savunuyorlardı; devrimci sendikalistler de kapitalizmin evrimine ilişkin reformist yorumları paylaşmakla birlikte, sınıfın genel grev efsanesi etrafındaki devrimci bir yeniden yapılanması temelinde radikal bakış açısını korumaya çalışıyorlardı. (3) Eşitsiz ve bileşik gelişmeye özgü sarsıntılar sosyalist değişimin aktörlerini -esas olarak da işçi sınıfını- klasik stratejinin öngörmediği demokratik görevleri üstlenmek zorunda bırakıyordu. Ve işte bu yeni görevler "hegemonyayı" ortaya çıkardı. (4) Leninci sınıf ittifakları kavramından Gramsci'ye göre toplumsal aktörler sınıflar değildir, "kollektif iradeler"dir. (5) Şu halde marksist düşüncenin en uç özselci biçimlerden -örneğin Plehanov'unkilerden - Gramsci'nin hegemonik ve eklemleyici toplumsal pratikler anlayışına kadar uzanan bir iç hareketi vardır......

Görülebileceği gibi, bizim savlarımızın ekseninde özselciliğin klasik marksizmin alanından çıkmasıyla birlikte onun yerini yeni politik mantıkların ve savların doldurmakta olduğu görüşü yeralmaktadır. Eğer bu süreç daha ileriye gidemediyse, bu, büyük çapta , bu sürecin içinde yeraldığı politik koşullardan ötürüdür. Kendilerini ortodoksluğun katı savunucuları olarak gören ve her türlü entellektüel yaratıcılığı bastıran Komünist partiler imparatorluğunun varlığı . Eğer bugün marksizm-sonrasına geçişi marksist geleneğin dışında kalan bir dizi fikir akımlarından yararlanarak gerçekleştirmek zorunda kalıyorsak bu, büyük çapta, bu sürecin bir ürünüdür."

E.LACLAU ve C.MOUFFE, Amasız/Fakatsız Marksizm-Sonrası (New Left Review,No.166,1987'den **A.Kardam** tarafından Türkçeye çevrilmiştir.)

Geçmişin sorgulanmasına (TKP açısından) buradan başlamak doğru olacaktır. "Her türlü entellektüel yaratıcılığı bastıran komünist partiler" eleştirisi ne denli ağır ve can yakıcı görünse de bir gerçek olarak kabul etmek zorundayız. Gerçekte diğer komünist partiler de içinde olmak üzere TKP için paradokssal bir tablo vardır. Özellikle 1940-45 'lere kadar aydınların komünist partilerine olan ilgileri canlıydı ve bu partiler pek çok aydını bağrına çekiyordu. TKP açısından da bu bir gerçekti. Ülkenin yetiştirdiği pek çok düşünür, sanatçı ve hatta bilim adamı bu tarihlere kadar TKP saflarına gelmişler yada çok yakın durmuşlardır. Nevar ki genelinde diğer komünist partiler gibi TKP'de de bu entellektüel birikim partide kuramsal ve pratik alanlarda içselleştirilememiştir, parti bu entellektüel birikimden yararlanamamıştır. Bu durum sonraki tarihlerde düzelmemiş; tersine, bu hastalık koyulaşarak sürmüştür. Üstelik azalan bir aydın ilgisine paralel olarak.

Diğer yandan komünist partilerinden aydınların uzaklaştığı koşullarda bile yukardaki bölümlerde kısmen üzerine durduğumuz gibi marksizm (marksizm -leninizm) entellektüel birikimi derinden derine etkilemeyi sürdürmüştür.

Marksizmle aydınların organik kopuşu Marksist düşünce ve kuramın dogmalaşmasının bir ürünü olduğu gibi bu kopuş marksizmi canlı ve gelişen düşünceden (felsefi, bilimsel, siyasal) yoksun bırakarak onun dogmalaşmasını hızlandırmıştır. Böylece geride tek doğru resmi parti görüşleri ile onun dışında kalan her türden revizyonizm ve oportünizm kalmıştır. İkisinin arasında her tür sınır yokedilmiştir. Sovyet, Çin çatışmasının sonuçlarıyla da bağlı olarak bu çizgi giderek daha da kalınlaşmış ve polemikler bile entellektüel derinlikten yoksun acınacak bir sığlığa çekilmiştir. Sınır artık "militanca" çekilmektedir: sovyetizm yada anti-sovyetizm. (maoizm yada sovyet revizyonizmi)

Kabul etmek gerekir ki bu sığlık

geri kalmış ülke komünistleri arasında çok daha yaygın olmuştur. Bunun nedenleri ayrıntılara girmeyi gerektirmeyecek kadar açıktır. Genel bilgi ve kültür düzeyi ile bağlı olduğu kadar sınıf çelişkilerin keskinliği ile de bağlıdır.

Bu nedenle Stalin sonrası komünist hareket içinde euro-komünizm dışlanırsa ciddi bir kuramsal tartışma anımsamak olanaksızdır. (Geçmişte Lenin döneminde rastlanan **Troçki, Plehanov, Lüxemburg, Buharin** v.b. gibi düşünürler arasındaki canlı ideolojik tartışma gibi)

TKP tarihi üzerine düşünürken bu genel çerçeveyi akıldan çıkarmamak gerekmektedir.

Fakat diğer yandan komünist partiler kapitalist sistem içinde izledikleri politikalar etkili olsun olmasın politik olmaktan çok ideolojik nedenlere bağlı olarak sisteme karşı oldukları ve soğuk savaş koşullarında süren iki sistem arasında korkunç rekabet nedeniyle bir merkez dışı güç olarak kendi reel güçlerinin ötesinde etkili bir güç ya da varlıkları gözardı edilemeyen bir güç olmuşlardır.

Bu durum özellikle TKP için geçerlidir. Özellikle diyoruz; zira bilindiği gibi TKP en uzun illegalitede kalmış bir partidir. Devrimci dalganın olmadığı illegalite koşullarında etkili olmak imkansızdır. (Özgül koşullar nedeniyle TKP 1970 ve 1980 sonrasında göreceli bir etkinlik sağlamıştı) Merkez-çevre diyalektiğinin ve çelişkisinin baskın olduğu ülke koşullarında TKP rejimin ideolojik nedenlere dayalı katı merkezci tutumuyla dışlanmış yada dışlanmaya çalışılmış bir parti olduğu nedeniyle şu ya da bu ölçüde, fakat her zaman dikkat dışı kalmamış bir parti olmuştur. En zayıf olduğu 1960-70 yılları arasında bile rejim TKP'yi soldaki "en tehlikeli parti" ilan etmiştir.

Nevar ki TKP'nin rejimle arasındaki bu karşıtlığın keskinliği ile toplumla ilişkilerinin canlılığı arasında bir paralellik olamamıştır.

Bu durum yukarda vermeye çalıştığımız ülkemizin sosyo-politik tarihsel yapısı, özellikle devletin katı merkeziyetçi özelliği nedeniyle anlaşılabilir bir durumdur. Toplum, halk yani çevre, merkez yani devletle keskin bir çatışma içine hemen hemen girmemiştir. Çatışma devletin katlarında yine merkezle, devleti elinde tutan merkezci bürokrasi ile burjvazinin değişik fraksiyonları yada bürokrasinin çeşitli katmanları arasında sürmüştür. Emek-sermaye çatışması günümüze dek politik süreçleri belirleyen bir çelişki konumuna yükselmemiştir. Bu nedenle çıkarları çelişse bile değişik politik konjonktüre göre burjuvazinin değişik fraksiyonları yada bürokrasinin farklı kanatları merkezci otoriteye karşı çıktıkları oranda halk' ile birlikte çevre gücü sayılmalıdırlar.

Nevar ki parti ülkenin özgül koşullarından gelen bu konumunun ve konumunun getirdiği avantajın ve gereklerin bilinçli olarak farkında değildi. Ülke koşullarını klasik, burjuva, proleter ikilemi dışında özgül koşulları dikkate alarak analiz edemediği için çevre güçleri ile birlikte hareketi dikkate alan bir politikanın sahibi olamadı. (Kanımızca bu yanlış ülkemiz sol hareketinin bütününde vardı)

Soruna daha ayrıntılı yaklaştığımız zaman şu tesbiti yapmak zor değildir: Diğer komünist partilerde olduğu gibi TKP'de de Stalin dönemine kadar ülkenin özgül koşullarının arayışı vardı. **Mustafa Suphi** ve **Dr.Şefik Hüsnü** dönemlerinde bu çizgi apaçık görülmektedir. Sonraları bu arayış çabalarının önemli ölçüde ortadan kalktığın görmekteyiz. (Hatta Şefik Hüsnü'nün ilk yazılarıyla sonrakileri arasında da bu açıdan farklar vardır.)

Temelde bu sorun doğrudan Marksist kuramı ilgilendirmektedir. Marx son zamanlarında doğu toplumlarının batı toplumlarından farklı tarihsel özelliklerini görmüştü. Lenin soruna daha da yaklaşmış içinde evrensel çizgiler olmakla birlikte Çarlık Rusya'sına özgü bir çizgi geliştirebilmiş ve doğu halklarına "Marksizmi kendi dilinize çevirin" vasiyetinde bulunmuştu. Ancak daha sonra Stalin bu tartışmayı kesti ve Marksizmin bu yönde geliştirilmesine ket vurdu.

Diğer yandan iki kuramsal yaklaşımın batılı olmayan ülkeler üzerine Marksizmin özgün biçimde geliştirilmesini önlemiştir kanısındayız:

Birincisi kapitalist olmayan yol kuramıdır ya da tezidir. Bu tezin günümüz gerçekleri ışığında geçerliliğinin tartışılması, sorgulanması bir yana bu tez getirdiği kolaycı yaklaşım nedeniyle her ülkenin koşullarının özgün araştırılmasını zayıflatmıştır. Daha sonra kimi Afrika ülkelerinde küçük burjuva kadroların önderliğinde gerçekleştirilen değişiklikler sosyalizme geçiş olarak ilan edilmiştir. Böylece nesnellikten kopuk son derece öznel politikalar üretilmiştir. Bizim gibi ülkelerin sosyalizme geçebilmek için kapitalizmin geçirdiği bütün tarihsel evreleri aynıyla geçirmesi gerektiğini ileri sürmüyoruz; ancak, incelenmesi gereken şey kapitalizmin geleneksel yapıları daha ileri bir toplum düzeninin imkanını ortaya çıkarmak üzere çözme işlevini, geçiş toplumlarında neyin ya da nelerin yerine getireceğidir. Bu incelenmemiştir. Sosyalist sistemin varlığı ve imkanlarına bağlı olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş daha çok ekonomik ilerleme sorunu olarak görülmüştür. Yalnızca ideolojik etki ile sosyalizmin bir üst yapı olarak yerleşebileceği, kısa zamanda yeni bir kültürün yaratılabileceği sanılmıştır. Kuşkusuz geçişte ekonomik faktör önemlidir ancak bu bir iç faktör olarak değerlendirme yerine bir dış yardım olarak alınmıştır. Burada piyasa faktörünün rolü genelde olduğu gibi gözardı edilmiştir. Oysa geleneksel yapıyı çözecek faktörlerden önemli biri piyasa faktörüdür.

Yeri gelmişken piyasa kategorisinin kapitalizm demek olmadığını belirtelim. Kuşkusuz piyasa kapitalizm için vazgeçilmez bir etmendir; ama kapitalizmde piyasanın özgün bir anlamı vardır: kapitalist piyasada emek bir meta olmaktadır.

Batılı olmayan toplumların Marksizm çerçevesinde özgün toplumsal araştırmalarına engel olan ya da zorlaştıran bir başka kuram ise bağımlılık kuramıdır. Bu kuram hemen hemen herşeyi, geriliğin nedenlerini emperyalist bağımlılıkla açıkladığı için iç faktörlerin incelenmesi gereği gözardı edilmiştir.

Bütün bu nedenlerin bir sonucu olarak batılı olmayan ülkelerin komünist partileri "işçi sınıfı partisi" olma seçimi ile bununla üst üste düşmeyen toplumsal gerçeklerin çözülemez çelişkisi ile karşı karşıya kalmışlardır.

Bu durum işçi sınıfının reel rolünü sürekli abartmaya götürmüş, toplumun gerçek hareket ettirici güçlerini görememeyi,toplumun gerçek hareketleri yerine topluma izafe edilen ve gerçekte reel olmayan hayali bir pratiği kuramlaştırmayı getirmiştir. Sonuçta kuramsız kalınmış, politikanın yerini ise doktrin almıştır.

Değindiğimiz çelişkinin komünist partileri tarafından hiç görülmediğini söylemek doğru olmaz. Komüntern arşivlerinin incelenmesi sanırız konuya açıklık getirecektir. Diğer yandan bu çelişkinin üzerine gidilmeyişinin anlaşılır nedenleri de vardı.

Bilindiği gibi proleter devrimi Marx ve Engels'in öngörmedikleri hiç değilse başlangıçta hiç düşünmedikleri bir yerden Çarlık Rusyası'ndan gelmişti. Lenin de uzun süre Batı Avrupa proletaryasından bir devrim geleceği beklentisi içindeydi. Bu beklenti gerçekleşmeyince "tek ülkede" sosyalizm kuramı gündeme geldi. Yine de Batı Avrupa'dan gelecek bir devrim her zaman beklenildi. Bu nedenle Komüntern'in ilk yıllarında enternasyonalizmin içeriği Batı Avrupa merkezli bir

dünya devrimi görevleriyle belirleniyordu. Böyle olunca batılı olmayan ülkelerin kendi iç dinamikleri önemli olmuyordu. Komüntern bütün dünya komünistlerinin ortak kurmay örgütüydü ve partiler bu örgütün şubesiydiler. Daha bu yıllar da bile partilerin kendi ülke sorunlarından gelen politikalarıyla komüntern kararları arasında bir tartışma oluyordu. Öyle de olsa devrim beklentisinin egemen olduğu o koşullarda böyle bir ilişki anlaşılmaz değildi. Nevar ki Komüntern'in seksiyonu olarak bu sıkı bağlılık ilişkisi uzun sürdü, devrim beklentilerine dayanan bu politika ve yapılanmanın artık zamanını doldurduğu görülemedi. Bu ise genel olarak komünist harekete zarar verdi.

Tek ülkede sosyalizm stratejisine geçildiğinde ise faşizm ve onu izleyen soğuk savaş koşullarında temel görev tek ülkede sosyalizmin savunulması oldu, bu Sovyetler Birliği'nin savunulması anlamına geliyordu.

Bu görev kuşkusuz ki yanlış değildi; ancak, gerçekte tek ülkede sosyalizmin savunulması her ülkede sınıf mücacedelesinin elbette özgül koşullar içinde geliştirilebilmesine bağlıydı. İki faktör bunu güçleştirdi: Birincisi hala süren komüntern gelenekleri ve bu geleneklerin belirlediği enternasyonalizm anlayışı ki bu her ülke komünist partisinin özgün kuramsal ve pratik faaliyetlerini gölgeledi. İkincisi ise sosyalizmin Stalin döneminden başlayarak Marksizm-Leninizmin bürokratik deformasyonu sonucunda "devlet sosyalizmi"ne dönüşmesiydi. Bu dönemden sonra komünist partiler arasındaki ilişkileri belirleyen büyük ölçüde devletlerarası politikalar oldu. En azından komünist partilerin ulusal politikaları, Sovyetler Birliği'nin ve Çin'in devletlerarası politikalarıyla çelişmemesi gerekliydi.

Çok genel hatlarıyla değindiğimiz bu çizgi TKP tarihi içinde apaçık izlenebilir.

TKP'in izlediği çizgiyi anlayabilmek için bir faktörü daha dikkate almak gerekecektir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş koşulları...

TKP bir yandan Ulusal Kurtuluş Savaşı'na destek vermiş, komünistler bu savaşa bizzat katılmışlar, bu nedenle de ulusal kurtuluşu, Cumhuriyeti emperyalist saldırılar karşısında korumak diğer yandan ulusal kurtuluşu demokratik devrime ilerletmek gibi ikili bir görevle karşı karşıya kalmıştır. Bu görev hayli çetin bir görevdi. Komünist Partisi, izlediği politikalar bir yana, sırf ideolojik konumu nedeniyle merkezdışı bir güçtü, oysa yeni bir devlet kuruluyordu, başka deyişle yeni bir merkezi otorite yaratılıyordu. Diğer yandan Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın dinamik güçleri halk değildi, Osmanlı'dan devralınmış asker-sivil bürokrasiydi. Yani Komünist Partisi, ulusal kurtuluşu demokratik devrime dönüştürücü müdahaleler için gerekli sosyal tabandan yoksundu. Bir başka deyişle genç

Cumhuriyet kurulurken gerçekte TKP de kuruluş sürecini yaşamaktaydı. Ve soldaki tek politik güç durumundaydı; bu durum, yani TKP'nin soldaki tek politik güç olması 1960'lara kadar, TİP'in kuruluşuna kadar sürecekti.

Arada legal sosyalist partiler kurulmuş olsa da bunlar, esasen, TKP'nin uzantısı durumundaydılar. Bu koşullarda TKP'nin yapabileceği şey kendi sınırlı gücüne dayanarak ve Sovyetler Birliği potansiyelini dikkate alarak harekete geçmekti. Böyle de yapıldı; Mustafa Suphi ve yoldaşları ülkeye dönmek ve Cumhuriyetin kuruluşuna katılmak kararıyla yola çıktılar. Sonuç biliniyor, tarihimizin en hunharca cinayeti işlendi ve bu cinayet üzerindeki sis perdesi hala kalkmış değil. Bu cinayet aynı zamanda kanımızca tarihin akışını da değiştirdi. TKP 'nin kendini toparlaması çok zor oldu.

Atatürk Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği ile yakın komşuluk ve dostluk ilişkileri izlerken, içerde giderek başlangıç dönemlerinin tersine emekçi halkın siyasi katılımını güçleştiren, sola, komünistlere karşı bir politika geliştirdi. Takrir-i Sükün Kanunu ile muhalefeti susturdu.

İstiklal Mahkemeleri gerçek bir yargılamayı temsil etmiyordu. TKP bu kanunla bütün muhalefetle birlikte faaliyetten men edildi.

TKP, Cumhuriyet hükümetinin barışcı dış politikası ile baskıcı iç politikası arasında sıkıştı. Buna rağmen emekçi halkın çıkarlarını ve gerçek demokrasiyi savunan bir çizgi izledi . Bu dönemde sözkonusu çelişkinin yarattığı günümüze kadar gelen tartışmalı bir konu, TKP'nin, **Şeyh Sait** isyanı karşısındaki tutumudur. Bu konuda bir tarih araşturmasına gerek vardır. İngiliz emperyalizminin bu olayda Cumhuriyet'e karşı provokatif rolünün olup olmadığı ya da ne ölçüde olduğu aydınlatılmalıdır. Böyle bir rolün varlığı kanıtlanana dek TKP'nin Şeyh Sait olayındaki tutumunu yanlış kabul etmek doğru olur. Her durumda TKP'nin bu tarihte Kürt sorununda daha açık bir politika izlemesi beklenirdi.

1940-46 tarihleri arasında TKP 'nin etkinliğinin artığına tanık oluyoruz. Bu tarihlerde "Tek parti, Tek şef" rejimine karşı demokrasi isteği toplumun her kesiminde büyük bir destek bulmuştu. TKP tek parti rejimine karşı etkili bir muhalefet yürüttü. Çok partili döneme geçişte Dr. Şefik Hüsnü'nün kurduğu **Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi** hızla örgütlendi. TKP o tarihlerde kendini duyurmaya başlayan işçi sınıfından güç aldı. Sendikalaşma yasağına karşı sendikal mücadelenin başını çekmesi bunda önemli rol oynadı. Bu tarihten sonra Menderes hükümetinin komünistler üzerindeki baskıları, tutuklamalar ve bunların sonucu parti içindeki bölünmeler TKP'yi güçsüz düşürdü. Çok ağır olan 1951 tutuklamasının ardından TKP ülke içinde örgütlü varlığını koruyamadı ve 1973 Atılımı'na kadar bir "dış büro" olarak kaldı. Bu aradaki tarih gerçekte TİP'in tarihidir. TKP, TİP'in kuruluşunu başından beri destekledi ve kolladı. 1973'ten sonra ise her iki partinin karşı karşıya gelme durumu ortaya çıktı.

Tarihsel koşullar nedeniyle bir birinden ayrılmış olan marksist hareketin bu iki kolu, paralel değil karşı karşıya bir konuma düştüler. Sol hareketin bütününe de zarar veren bu kopuş TİP-TKP birliğini temsil eden TBKP'nin kuruluşu ile son buldu.

TKP tarihi, ülkemizde, bütün yanlışlarına, eksiklerine rağmen demokrasi, özgürlük ve insan hakları mücadelesinde devrimci, militan, özverili bir mücadele tarihidir. Bu olumlu değerlerin günümüzde yeni koşullar ve derin değişme süreci içinde sentezlenebilmesi ve günümüzde komünist partilerin değişen koşullar ve yeni görevler nedeniyle "dönüşmesi"nin gerçekleştirilebilmesi için süreklilik içinde kopuş noktalarını ayırdedebilmek önem taşıyor.

Kuramsal çoğulcu çerçeve içinde değişen dünya koşulları ve kendi tarihimizden çıkarak toplumumuzun gerçek hareketlerinden çıkan kendi kuramımızı inşa etmeliyiz. Bu marksist kuramın yenilenmesi yada yeniden inşasına kendi katkımızı yapmak anlamına gelecektir. Bu görev belirtmek gereksiz de olsa söyleyelim ki yalnızca TBKP'nin görevi değildir.

Merkezci resmi ideolojiden yani Kemalizm'den kesinlikle kopmak gereklidir. Bu, M.Kemal Atatürk'ün kazandırdıklarını reddetmek anlamına gelmemektedir. Günümüzde artık resmi ideolojilerin geçerliliği kalmadığı gibi büyüyen gelişen Türkiye'nin özgürlükçü bir siyasal gelişme çerçevesine oturmasında, çevre güçlerinin gelişmesine izin vermeyen, vesayetci, sınıf ve toplumsal gruplarım varlığını reddeden dayanışmacı ve devletçi resmi ideoloji ciddi bir engel oluşturmaktadır.

1166

TEZLER

1973 Sonrası TKP

TKP'nin 73 öncesi özellikle 60-73 arası dönemi çok tartışmalı olmakla birlikte bu tartışmalar çok az belgeye dayanmaktadır ve ağırlıkla da kişisel,subjektif tartışmalardır. Bu nedenle bu tartışmaları aydınlatmaya çalışmak günümüz için fazlaca bir önem taşımamaktadır. Bu tarihle ilgili altı çizilmesi gereken bu tarihlerde gerçekte örgütlü bir partinin varolmayışıdır. Buna rağmen TKP'nin bir parti olarak varolması komüntern gelenekleriyle açıklanabilir. Yukarda da belirttiğimiz gibi Komüntern artık varol madığı halde bu gelenek sürmüştür. Uluslararası komünist hareketteki tek ülke tek parti prensibi bu geleneğin bir sonucudur. Böylece TKP ülkede bu tarihlerde örgütlü güce sahip olmadığı halde Türkiye'de işçi sınıfının öncü partisi olarak kalmıştır. Açıktır ki bu fiili bir öncülük değildir. Yani TKP ülkede işçi sınıfını örgütlemiş ve sürükleyebilmiş bir parti olamamıştır. (Olabilirmiydi'yi tartışmıyoruz) TKP'nin illegal oluşu bu durumu anlaşılabilir kılsa da ülkede fiili örgütlü güce sahip olmaksızın öncülük savı daha sonra sert tartışmalara ülke içinde sol çevrelerin TKP'ye soğuk davranmasına neden olmuştur.

Gerçi 1973 tarihine kadar TKP öncülük savını mütevazi ölçülerde ifade edegelmiştir, ancak 73ten sonra ülkede örgütlenme kararı ile birlikte öncülük savını diğer marksist parti ve çevrelere karşı ileri sürmesi antipati ile karşılanmıştır.

Komüntern geleneğine bağlı bir sonuç olarak "Dış Büro" olgusu üzerinde de durmak gerekir.TKP'de 1977 yılına kadar gerçek anlamda bir Politik Büro yoktu. 1974'e kadar yurt dışındaki yöneticiler (ki esas olarak **Yakup Demir**, **İ.Bilen** ve **A.Saydan**'dan oluşuyordu) Dış Büro olarak çalışıyorlardı. Dış Büro bu tarihte Politik Büro adını aldı. Ancak 1977'de toplanan Ulusal Konferans ile gerçek anlamda bir PB ve MK oluştu. Yönetimin bir dış büro durumunda oluşu yani zayıflığı Türkiye'de kimi eski TKP üye ve yöneticilerinin bu yönetimi tanımamasını getirdi. (Mihri Belli gibi) Bunda kuşkusuz 1951 tutuklamalarının yolaçtığı çekişmelerin de payı vardı.

TKP 1973 'te atılım bir başka deyişle Türkiye'de örgütlenme kararı aldı. Bu kararda hastalığı ve yönetim içinde kendisine karşı İ.Bilen'in muhalefeti sonucu **Zeki Baştımar** Genel Sekreterlik görevinden alınıp yerine İ.Bilen'in geçmesi önemli rol oynadı. Bu karar partinin tarihinde bir dönüm noktası oluşturdu. Bu tarihten sonra, TİP'in bunalımı ve çözülmesi ve 12 Mart baskı koşullarının doğurduğu arayışların ve özellikle bu baskıların güçlendirdiği illegal çalışmaya ve Sovyetler Birliği'ne ve enternasyonalizme artan ilgi sonucu TKP ülkede örgütlülüğünü ve etkisini hızla artırdı. Fabrikalarda, işçi mahallelerinde, sendikalarda meslek örgütlerinde, gençlik ve kadınlar içinde ses getirmeye, örgütlenmeye başladı.

TKP'nin yeniden organizasyonu yada kuruluşu daha başında iki önemli zaafı taşıyordu: Birincisi "öncülük" iddiası nedeniyle dışındaki bütün diğer solun zararına bir güçlenme yakınları kendi içinde eritme politikası ile yola çıkmıştı. Bu politika diğerlerinin de "öncü biziz" savları nedeniyle anlaşılabilir olsa da bu politika daha sonra hem TKP hem de sol için zararlı oldu. İkinci zaaf ise yeniden örgütlemenin perspektiften yoksunoluşu idi.

Hiç bir somut gelecek öngörüsüne dayanmıyordu. Böylesine hızlı örgütlenme illegal bir parti için kısa erimde yasala çıkma öngörüldüğü durumda doğru olabilirdi ancak. Nevarki eğer böyle bir öngörü varsa ona uygun somut politikaların da üretilmesi gerekirdi. Oysa böylesi politikalar olmadığı gibi partiye sol sekter, bir çizgi egemendi. Her iki yanlışın sonuçları 12 Eylül sonrasında ağır biçimde yaşandı. Özellikle birinci zaaf, TİP-TKP birliğini geciktiren bir etmen olduğu gibi, birlik sonrasında da belirleyici olmasa da etkisini gösterdi. TKP'ye karşı oluşan karşıtlık duygusu bütünüyle haklı olmasa da bu sonuçta TKP'nin kendi sorumluluk payı çok daha yüksektir. TKP kendisine en azından hayırhah bakmayanları neredeyse isim isim hain ilan etti.

Bu politika aynı zamanda parti tarihine bakış açısının da bir ürünüydü. **İ.Bilen, Mihri Belli, Dr.Hikmet Kıvılcımlı** ve **Reşat Fuat** da içinde pek çok eski TKP'liyi suçlamış, bir çoğunu hain, provakatör ilan etmişti. Bu temelsiz ve inandırıcı olmayan suçlamalar TKP ye çok zarar verdi, ciddi bir güven bunalımı yarattı. Diğer yandan marksist sol içinde çatışmacı kültürü daha da kamçıladı ve dolayısıyla yalnızca kendisine değil sola da zarar verdi. Bu anlayış ancak TKP 5. Kongresi ile düzeltilebildi.

1973 Atılımı'nda Batı Avrupa'daki işçi ve öğrenciler, TKP'nin yeniden örgütlemesinde köprübaşı görevi gördüler. TKP önce Batı Avrupa'ya dayanarak Türkiye'ye uzanabildi.

TKP, 73 sonrasında çok farklı çevrelerden, farklı örgütlerden gelen marksist insanlardan oluştu. Bu farklı çevreler parti potasında erime fırsatı bulamadan 12 Eylül darbesi ile karşı karşıya geldiler.Fakat diğer yandan partiye gelen farklı çevreler partide bir zenginlik de oluşturamadılar. Zira onları birleştiren şey gerçekte partinin program ve tüzüğü değil büyük ölçüde illegal parti cazibesi, Sovyetler Birliği hayranlığı idi. Bu çevrelerin parti bağlarını gerçekte "parti fetişizmi" kuruyordu. Parti her şeyin her eleştirinin üzerindeydi . Bu askercil disiplin ve idealize edilmiş monolitik parti anlayışı partide canlı bir fikir ortamının doğmasına engel oluyor ve yaratıcılığı öldürüyordu.

Parti içinde **İşçinin Sesi** muhalefeti çıkana dek program ve tüzük dikkat merkezinde değildi. Esasen ancak 1977 konferansı'nda onaylanan program ciddi bir araştırma ve tartışma ürünü de değildi ve böyle olması partinin o günkü koşullarında beklenemezdi de. Program,klasik iki aşamalı marksist stratejinin Türkiye koşullarına yüzeysel ve eklektik uyarlanmasından ibaretti.

Programın dikkat çeken iki temel noktası üzerinde durmak yeterli olacaktır. Birincisi "ileri demokratik hükümet ve ileri demokratik devrim" tezidir. Bu strateji tekelleri kuşatma politikasına dayanan gelişmiş kapitalist ülke koşullarından çıkarılmıştı. Gerçekte bizim koşullarımıza uymuyordu. İkincisi cephe fikriydi. Bu da

klasik programların bir ürünüydü.

Gerçek yaşamda karşılığı olup olmadığına bakılmaksızın devrimin bir önkoşulu olarak mutlaka kurulmalıydı. UDC (Ulusal Demokratik Cephe) böyle çıktı ve karşılığı olmadığı ve dahası cephe politikalarının artık geçerliliği kalmadığı için yalnızca kağıt üzerinde kaldı.

Programın zayıflığı hem bir neden hem de sonuçtu. Sonuçtu, çünkü partinin güncel mücadeleye yol gösterecek pratik bir politikası yoktu. "Neden di" Çünkü böyle bir program güncel mücadele çizgisine imkan tanımıyordu. Partide egemen olan sol sekter bir çizgiydi. Bir eylem programı yapma düşüncesi ancak 12 Eylül sonrasında ortaya çıkabildi. Ulusal Demokrasi adını taşıyan bir program yapıldı. Bu programda ne denildiğinden çok getirdiği güncel politika fikri önemliydi.Parti'de yavaş yavaş önceki dönemde yaşama yanıt vermeyen ve kağıt üzerinde kalan politikaların, daha tam deyişle politikasızlığın, yanlışların başında geldiği görülmeye başlandı. Bu da sonra daha belirgin bir çizgi olarak ortaya çıkacak olan kendini yenileme çizgisinin bir başlangıcı sayılabilir.

Partinin programında eylem birliği ve cephe politikaları yer alıyor olsa da gerçekte her şeyi kendi gücüne dayanarak yapma, her işe parti damgasını basma genel ve baskın eğilimdi.

Ciddi bir politikanın orta yerde olmayışı, program sorunlarının dikkat dışı oluşu, örgütleme alanında yalnızca tek bir sloganın -"daha fazla üye daha fazla örgüt"- oluşu parti içi demokrasinin bir gereksinim olarak duyulmasını önlüyordu. Parti'de ciddi hemen hiç bir tartışma olmuyordu.

Bu durum 1977'ye kadar normal sayılabilirdi zira parti bu yıllarda örgütlenmesini tamamlama telaşı içindeydi.

PB içinde tartışma yoktu denilemez. Batı Avrupa temsilcileri olan PB üyelerinin bir çok noktada varolan politikaya itirazları vardı, bunları sekter buluyorlardı. Ne var ki bu itirazlar PB içinde kalıyor, parti üyelerine ne kendileri ne de yönetim tarafından açıklanmıyordu. Açıklansaydı da ciddi etkileri olamazdı, zira Batı Avrupa parti örgütleri sağ olarak görülüyordu. Bu yanlış belirleme partiye açıkca ifade de edilmiyor, daha çok fısıltı yolu ile yayılıyordu.

Partide kişiye tapma olayı çok açık biçimde vardı. İ.Bilen 'in kişiliği bir bakıma parti tarihi ile özdeşleşiyordu. Parti fetişizmi böylece İ.Bilen'in de putlaştırılmasını getiriyordu. Bu kişilik kültü parti içinde her tür tartışmayı da bastırıyordu. İ.Bilen'in eleştirilmesi partinin eleştirilmesi olarak görülüyordu. Parti'de eleştirinin önü bir de bu nedenle yani bir bakıma bir otosansür ile tıkanıyordu.

1977 Ulusal Konferansı bu bakımdan kaçırılmış bir fırsattır. Bu konferansta ilk kez böyle bir forumun toplanmasının olağanüstü coşkusu partinin önünde duran çok önemli sorunların ciddi biçimde ele alınmasını önledi, o tarihten sonra bir daha da bu konular 12 Eylül sonrasına kadar gündeme gelmedi.

1977 'den sonra parti ülke çapında gerçekten olağanüstü bir hızla ve büyük bir çaba ile etkisini artırmaya başladı. Gerçekten büyük bir enerji ile çalışıldı ama partinin kısa zamanda büyük bir etki yaratmasında kabul etmek gerekir ki illegal oluşu ve bunun yarattığı "TKP efsanesi" de ciddi rol oynadı. TKP'nin gücü varolduğundan fazla görülüyor ve her duruma hazırlıklı bir örgütlülüğü var sanılıyordu. Bu parti dışında böyle görüldüğü gibi parti üyeleri arasında da böyle görülüyordu. Bu abartma giderek partinin de kendini abartılmış gücüne inandırmasını getirdi.

Bu durum daha sonra ortaya çıkacak vahim sorunların başlangıcıydı.

Partinin kısa zamanda elde ettiği bu başarı bir zafer sarhoşluğuna dönüştü,öyle ki parti içinde yönetim başarı dışında hiçbir şey duymak istemiyordu. Özellikle TKP'nin uzun yıllar ülke dışında ve etkisiz kalmış olması, bu durumun sıkıntılarını en yakından yaşamış biri olarak İ.Bilen bu pisikoloji içindeydi, bir bakıma geçmişin acısını çıkarıyordu.

Parti örgütleri de giderek bu havaya kendilerini kaptırdılar. Parti yönetimine giren raporların yüzde sekseni başarılmış olağanüstü işleri anlatıyordu. Kuşkusuz bunların çoğu abartmaydı ama parti yönetimi bunları araştırma gereğini dahi duymuyordu,getirilen az sayıda sorun ise bu hava içinde ciddi ele alınamıyordu.

Başarının getirdiği sarhoşluk partiyi güncel politikalardan daha da uzaklaştırdı, sol sekter çizgiyi koyulaştırdı .Dışımızdaki sola karşı da giderek düşmanca politikalar üretilmesini getirdi. İllegalite fetişizmi yaratıldı.Özellikle TİP ve TSİP her şeyden önce yasal oldukları için eleştirildiler ve "yasal marksizm" yaftası yapıştırıldı. Oysa parti eğer politik bir öngörüye sahip olabilseydi bu başarıyı sağladıktan sonra önüne tırmanan faşist terörü ve bunun politik sonuçlarını dikkate alan gerçekci bir eylem birliği programını koymak gerektiğini görürdü. Diğer yandan eğer politik durumda yakın bir darbe tehlikesi görmüyorsa o zaman"yasala çıkmayı" somut bir hedef olarak önüne koyması gerekiyordu.Bir ara yasala çıkma sorunu 1977-78'lerde yönetim içinde ele alındıysa da bu ciddi düşünülmüş bir politikadan çok gelip geçici bir düşünceydi ve parti içi atmosfere uygun düşmüyordu, belirtmeye çalıştığımız gibi parti içi atmosfer illegalitenin fetişleştirilmesi doğrultusunda idi.

İllegalitenin fetişleştirilmesi, koyulaşan sol sekter çizgi ülkede çatışmaların, sivil faşist terörün artmasına paralel olarak parti içinde sorunların patlak vermesini de getirdi. İşçinin Sesi olayı ortaya çıktı. Bu grup gerçekte partinin genel ideolojik çizgisi dışında bir şey söylemiyor, bu çizgiyi teorileştirmeye çalışıyorlardı. Partiyi bir bakıma söylediklerini yapmaya davet ediyor, "barikatlara çıkacağız " belgisini yaşama geçirmesini partiden istiyordu. Bu tartışma partinin gerçek gücü üzerine düşünülmesini sağladığı için yararlı oldu. Sisler içinde de olsa yavaş yavaş sağduyu belirmeye,yalnızca partinin gücü ile sonuç alınamıyacağı, gücümüzü abarttığımız görülmeye başlandı. Böyle de olsa asıl yanlışın sol sekter çizgide olduğu o tarihlerde görülemedi,bu gerçek 12 Eylül'den çok sonra ifade edilebildi. Sol sekterlik İşçinin Sesi grubuna yüklenerek, bu grup partiden atılarak bir bakıma parti ruhunu huzura kavuşturdu. Buna rağmen partide sol sekter çizgi hafiflemeden sürdü. Parti iyice politikasız, hatta tutumsuz kaldı. Biryandan "devrimci durumu" reddetmekle birlikte bir "devrimci kabarma" bekliyor, diğer yandan faşist bir darbe tehlikesinden sözediyordu. Bu ikilem içine parti sıkışmıştı.

Bu politik koşullar ve parti içi ortamın eşliğinde parti hızla iç sorunların patlama noktasına doğru yaklaşıyordu.Ülkedeki kadrolar giderek yurtdışı yönetimle kopukluğu, politikasızlığı, kararsızlığı, sekter çizgiyi, gizlilikle ilgili bir dizi zaafı, bir kadro politikasının olmayışını görmeye başladılar. Eğer 12 Eylül gelmemiş olsaydı yada daha sonra gelseydi partide çok ciddi bir içbunalım ortaya çıkacaktı ve belki de çok iyi olacaktı, bu partinin köklü biçimde kendini

düzeltmesini getirecekti. Onun yerine darbe geldi.

Bilindiği gibi 12 Eylül ilk günlerde TKP'ye vurmadı. Böylece parti olağanüstü bir fırsat elde etmişti, hızla kendini koruma önlemleri alabilirdi. Ama böyle olmadı; parti açık bir atalet içine yuvarlanmıştı.

Boş bir iyimserlik vardı; parti üyelerinin pek çoğu kendilerine vurulamıyacağını sanıyorlardı. Bu psikoloji partiye vurulduğunda panik psikolojisine dönüştü.

Yurt dışı parti yönetimi ülke içinden gelen ve henüz daha 12 Eylül öncesinden başlayan uyarıları ciddiye almadı, geri çekilme taktiği izlemek gerektiği önerilerini gözardı etti ve uzun süre karar veremedi. TKP operasyonuna üç ay kala ancak harekete geçebildi ve geriye çekilme kararı aldı ama artık çok geçti. Bu durumun sonuçları biliniyor.

12 Eylül öncesi TKP gerçekte illegal parti parti konumlarında sayılamaz; parti öylesine genişlemiş, sendika ve meslek örgütleri de, özellikle DİSK,İGD,İKD içindeki konumlarıyla apaçık orta yerdeydi, kadrolarının neredeyse yüzde sekseni biliniyordu, kısaca parti yarı-yasal konumdaydı. Pek çok sorunun kaynağı ve 12 Eylül darbesi ile gelen ağır kayıplar bu konumun yarattığı çelişkinin bir sonucuydu. Bu konumdaki partide kayıplar kaçınılmazdı. Buna rağmen çok uzun sürmüş olsa da parti 12 Eylül'ün ağır koşullarında tutuklamalar sürerken toparlanma çalışmalarını başlatabildi. Bu çok sancılı bir toparlanma oldu, bağı kopan bir çok üye'ye ulaşılamadı yada çok geç ulaşıldı. Cezaevlerindeki durumla yeterince ilgilenilemedi. Bütün bunlara rağmen TKP ilk kez darbeye karşın kendi tarihinde ülkedeki örgütlü varlığını korumayı başarabildi.

Bunun ardından TKP, ellibir yıl sonra gerçekleşen ilk kongresini yani 5. Kongre'yi topladı. Kongrenin toplanması partinin toparlanma sürecini hızlandırdı. Bu kongre pek çok karar aldı; ama en önemlileri TİP-TKP birliği ve tarih tezi üzerine olanlarıydı.

TİP-TKP birliğinin bir kongre kararı haline getirilmesi başlıbaşına önemliydi, partiye bu birlik yönünde kararlılık kazandırdı. Ancak bu kararda bir yanlış vardı. Karar taslağı ilk halinde "TİP'in TKP'ye katılması " biçimindeydi. Bir bakıma tek tek katılma düşüncesi örtük olarak vardı. Bu taslak değiştirildi ve biraz yumuşatıldı; bu birliğin "TKP çatısı altında" olması şekline dönüştürüldü. Bu formülasyonda tek tek katılma değil sorun daha çok bir parti adı sorunu olarak konmuştu.

Bu kongre kararı birlik çalışmalarının olgunlaşması sonucu ve giderek birlik konusundaki sekter ve bencil yaklaşımların tasfiye edilmesi ile bir MK Plenumu kararı ile değiştirildi. TKP'ye katılma biçimindeki birlik anlayışı açıkca reddedildi ve "TKP çatısı altında birlik" düşüncesinin de bundan farklı olmadığı ifade edilerek bu karar kaldırıldı, giderek eşit haklı birlik ve

TKP adının da değişebileceği görüşüne varıldı. Bundan sonra birlik çalışmaları hızla olumlu sonuca doğru ilerledi.

TKP 5. Kongresi'nin önemli ikinci kararı; parti tarihi ile ilgili olarak özellikle İ.Bilen tarafından kimi yaşayan yada ölmüş eski partililere yönelik haksız ve gerekçesiz saldırıları ortadan kaldıran, "parti tarihi benimle başlıyor" biçimindeki eski, bir bakıma geleneksellesmiş zihniyeti mahküm eden partiye emek vermiş herkese görüşleri ne olursa olsun sahip çıkan, sayılan isimlerin hain, provakatör olmadığını kabul eden tarihe olumlu ve birleştirici yaklaşan tarih tezidir. Bu kararda da zayıflık vardı, örneğin Dr.Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli sayılmamıştı ve bu yanlıştı. Diğer yandan bu kucaklayıcı politika daha kapsamlı olmalıydı, özeleştiri kaçamaksız yapılmalıydı. Örneğin o tarihlerde maocu denilen parti ve çevrelere karşı "maocu bozkurtlar", diğer radikal sol gruplara yönelik "goşist" suçlamaları geri alınmalıydı. Kimi aydınlara örneğinAziz Nesin'e karşı neden olunan haksız ve çirkin saldırıların özeleştirisi kaçamaksız yapılabilmeliydi, olmadı.

5. Kongre'den sonra parti bir yandan ülke içinde toparlanma çalışmalarını sürdürür, Batı Avrupa'da göçmen işçiler arasında nasıl çalışmak gerektiğini ciddi biçimde araştırıp, tartışırken bir yandan da program ve politika sorunlarını yeni baştan düşünmeye başlıyor ve bunu geçmişin eleştirisi ve 12 Eylül'den nasıl çıkılabileceği sorularının oluşturduğu bir çerçeve içinde ele alıyordu. Bu çerçeve daha sonra partinin kendisini yenileme sürecine sokmada verimli bir çerçeve oldu.

5. Konre'nin kabul ettiği parti programı aslında bu soruları bir bakıma programlaştırmıştı. Bu nedenle henüz yanıtını bulmamış sorular programı çelişik ve eklektik bir yapıya soktu. Bu çok doğal ve kaçınılmazdı. Ama bu çelişkilerin progamda görülmesi çok yararlı olmuş, bir bakıma program tartışılıp aydınlatılması gerekli sorunları formüle etmiş, öne koymuştu.

Programın temel çelişkisi güncel politika ve programla o zamanki ifadesi ile nihai amaç ve devrime geçişin bağlantısı sorunuydu. Fakat mantık hala iki aşamalı klasik stratejiden kaynaklanıyordu. Kongre öncesinde kabul edilen Ulusal Demokrasi eylem programının parti programı içine sokulması ile çelişki ortaya çıkmıştı. Eylem programı 12 Eylül'den çıkışı hedefleyen bir demokratikleşme programıydı ve bir devrim programı değildi. Ama soruluyordu; 12 Eylül'den çıkış "devrimsiz" olabilir miydi?

Devrimle olacaksa programdaki demokratik devrimle nasıl bağlanacaktı, iki ve bir de sosyalist devrim olmak üzere üç devrim mi olacaktı?

Bu sorular çok aşamalı devrim stratejisi anlayışına adım adım götürürken 12 Eylül'den çıkış konusuna daha realist düşünmeye yöneltti. Giderek "güncel politika" temel bir konsept oldu ve TKP'yi "sınıfa karşı sınıf "yanlışından çıkardı. Teorik bir açıklık yavaş da olsa doğmaya başladı, "dar sınıf" bakışı ve indirgemeciliğin temel bir yanlış olduğu görüldü. Yokedilmesi gerekli "düşman" kavramı yerini "karşıtlarımız" kavramına bıraktı ve bunun sonucu daha sonra somut, güncel politika yapmanın kapısını aralayan "rejim karşıtı" güçler temel görüşüne varıldı.Bu ise duruma aktif müdahale konseptini ortaya çıkardı.

TKP' de bu yeni yaklaşımları somutlayan ve derleyip toplayan gelişme esas olarak "demokrasi" sorununun yeni baştan ele alınıp bu konudaki eski görüşlerin gözden geçirilmesine başlama girişimi oldu. MK 4. Plenumu bu konuyu başlıbaşına ele aldı. Böylece TKP'de demokrasiyi "bir araç" olarak görme anlayışı kırılmaya ve demokrasiyi ille de devrim bağıntısı içinde görme, dar sınıf bakışı ile ele alma yanlışları görülmeye ve bu yanlışlardan uzaklaşılmaya başlandı. Paralel olarak reel sosyalizm bizzat gözlemlere dayalı olarak kafalarda sorgulanmaya başlanıyordu. Ama bu çok utangaç bir sorgulama idi ve henüz bir başlangıç idi. Buna rağmen yavaş yavaş gelecek sosyalizmin o günkünden farkı olacağı düşünülmeye başlanmıştı. Bunda demokrasi ile sosyalizmi araya devrim bağlacını

TEZLER

koymadan düşünebilme önemli rol oynadı. Bu yaklaşım daha sonra sosyalizme demokratik yoldan gitme ve sosyalizmde daha fazla demokrasi düşüncelerine götürecekti. Bu noktaya yaklaşıldığında, bu süreç artık TİP,TKP birliği çalışmalarında ortak yaşanan düşünce gelişimi ve kendini yenileme süreci oldu.

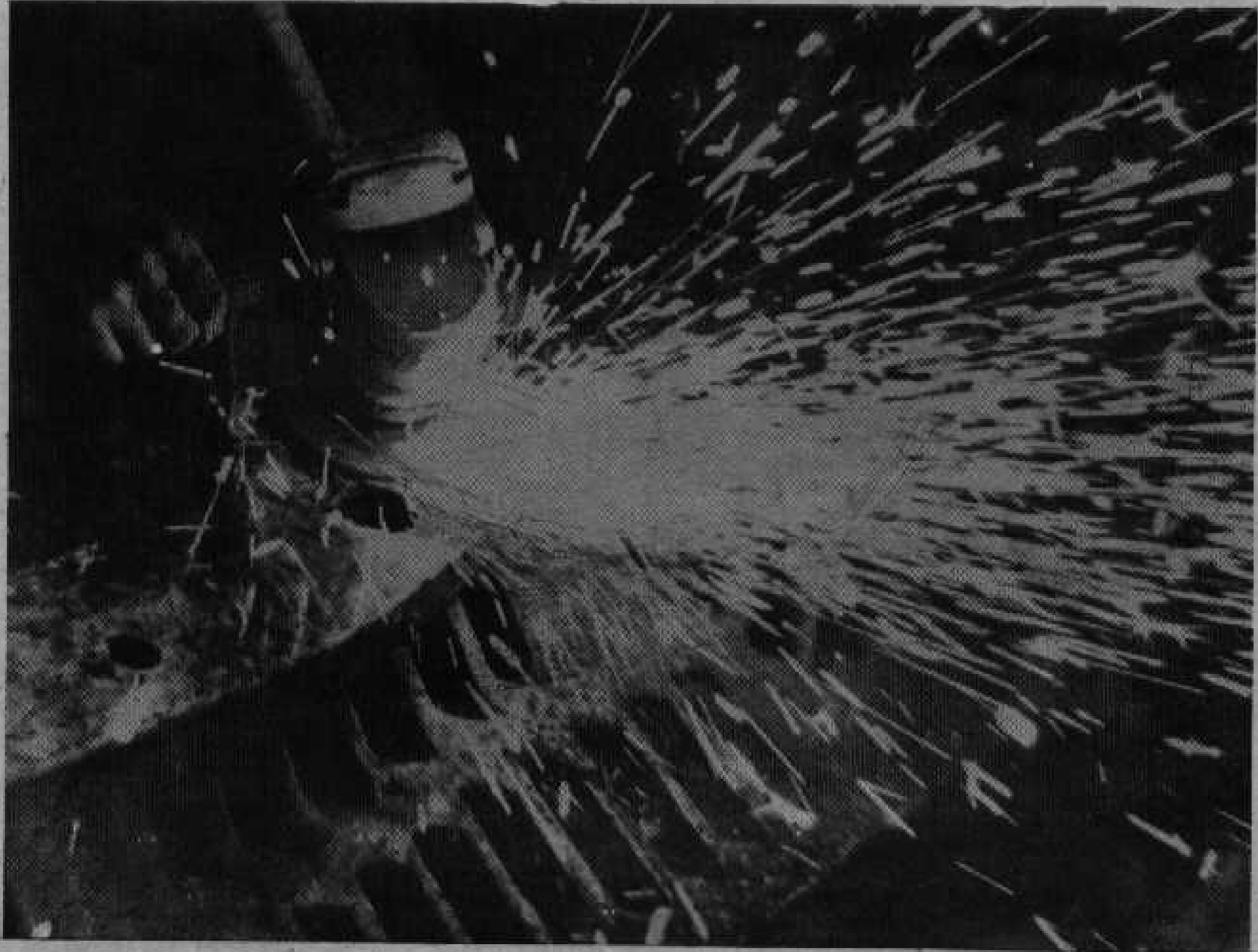
Parti anlayışı çerçevesinde ise ilk görülen ve eleştirilen yan parti içi demokrasinin zayıflığı, ciddi bir tartışma kültürünün olmayışı idi. Farklı görüşlere hoş görü partinin dayanması gereken bir temel ilke olarak parti gündemine girdi. Ancak bu kuşkusuz söylendiği gibi kolayca yaşama geçemedi. Partinin programında, politikasında ve parti anlayışındaki bu açılmalar bir açmazı öne koyuyordu. Böyle bir politika ve söylenenler ancak yasal bir partide gerçek karşıtını bulabilirdi.

Geçmişin muhasebesi çerçevesinde son olarak sorgulanması gereken konu TKP-Sovyetler Birliği ilişkileridir. Konunun tarih içindeki köklerine değinildi. Burada söylenmesi gereken şudur: Kamuoyunda sanıldığının aksine TKP ile SBKP arasında bir direktif ilişkisi asla olmamıştır.

Nevar ki tarihsel nedenlerle ve değindiğimiz komüntern geleneklerine bağlılık sonucu TKP kendini gereğinden fazla bağlamıştır. Kendinden hiç kimse talep etmediği halde Sovyetler Birliği'ni her halükarda savunma misyonu üstlenmiştir. Diğer yandan ülkedeki politik gelişmelerle ilgili özgün politikalar üretemediği için de politik analizlerde Sovyetler Birliği'ni izlemiştir. Bu durum reel sosyalizmin yanlışlarını görememe, marksizmi salt sovyet yorumu ile sınırlı kavrama kısırlığına götürmüştür.

Ülke içindeki sekter politikalar nedeniyle de her Sovyetler Birliği eleştirisi "anti sovyetizm" olarak suçlanmış, böylece yaratıcı olarak kuramsal çabaların ve düşüncelerin önüne geçilmiştir. Bu konuda kraldan fazla kralcılık yapılmış, örneğin eurokomünistler, özellikle İtalyan Komünist Partisi, Sovyetler Birliği'nin yapmadığı ölçüde neredeyse aforoz edilmiştir. Diğer yandan devletci sosyalizmin bir sonucu olarak TKP-SBKP ilişkilerinde daha çok Sovyetler Birliği'nin Türkiye ile ilgili devlet politikasının çıkarları etkili olmuştur. Sovyetler Birliği Türkiye'deki rejim ne olursa olsun iyi komşuluk ilişkilerini koruma kaygısı ile hareket etmiştir. Kuşkusuz bu politika kendileri açısından anlaşılabilir bir politikadır; ancak, partiler arası ilişkilerde durumun farklılaşması gerekirdi. TKP geçmişten gelen nedenler ve bu ve benzeri yanlışları sonucu ulusal bir parti olma kimliğini kanıtlayamadı, resmi parti damgası yedi.

TKP 'nin gecmişi ile ilgili bütün bunların yanısıra TKP'nin tarihinin aynı zamanda demokrasi, insan hakları ve özgürlük için militan ve özverili mücadeleler tarihi olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekir. Diğer yandan bu tarih yaşanmış sayısız kişisel acıların, kişisel direniş ve dirençlerin tarihidir.

TEZLER

Birinci TİP 1961-69

İngiliz tarihçi E. Carr, tarihe yaşadığımız günün sorunları penceresinden bakarız diyor. Çünkü tarih aynı zamanda da gelecek için yazılıyor. Bu nedenlerle TİP tarihini değerlendirmemizin, sosyalist hareketin bugünkü sorunları ve gelecekten beklentilerimiz eksenində gelişmesi kaçınılmaz oluyor.

1990'da birleşik, kitlesel bir marksist partinin yaratılması sorunu her geçen gün daha fazla marksistlerin gündemini işgal ediyor. Bu da 61-71 TİP'ine olan ilgiyi olağanüstü artırıyor. 1969 sonrasında sürekli bölünen ve daralan sol parti ve çevreler için 70 öncesi TİP'i çekici bir örnek oluşturuyor. Gerçekten de bu dönem TİP'inin siyasal pratiğinden öğrenilecek çok şeyin olduğu görülüyor.

TİP deneyiminden yalnızca marksistler değil, diğer politik akımlar ve liderlerinin de önemli dersler çıkardıkları görülüyor.*

Süngü zoruyla politika sahnesinden atılan **Süleyman Demirel** ve **Bülent Ecevit**, 1983'te yeniden varolma mücadelelerinde partilerine 70 öncesi TİP'i örnek olarak gösteriyorlardı. Yeni düşüncelere dayanan ve düşünce üreten bir avuç TİP milletvekilinin parlamentonun ve ülkenin siyasal yaşamını değiştirdiğinde birleşen iki lider bu mücadeleyi saygıyla anıyorlardı.

TİP 1965'lerde de benzeri övgüler aldı. İsmet İnönü TİP'i ilerici hamlelerin önemli bir gücü olarak değerlendirirken, dönemin Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı **Ekrem Alican** saygısını "TİP'liler geldi meclisin seviyesi yükseldi" sözleriyle belirtiyordu.

'69 ÖNCESİ VE SONRASI

TİP değerlendirmesine iki ön saptama ile başlamak yararlı sonuçlar çıkarmamızı kolaylaştıracak gibi görünüyor.

Birincisi, 61-69 dönemi olduğunu, sonraki TİP tarihinin farklı özellikleri olduğunu saptamak gerekiyor. TİP'in en önemli döneminin 61-69 dönemi olduğunu, sonraki yıllarda "sol"laşan ve daralan bir süreç yaşandığı görülüyor. Böylece dikkatlerin nerede toplanması gerektiği ve başlangıçta sahip olunan olanakların nasıl bir bir yitirildiğini saptadılar daha da kolaylaşabiliyor.

İkincisi, 61-71 TİP'inde ne aradığımız henüz yeni yeni belirleniyor. Öyleki bir dönem marksist solun kolayca mahkum ettiği, TİP'lilerin dahi kurtulmak için çaba gösterdikleri kimi konular yeni bir kitlesel hareket için temel önemde konular olarak önümüze çıkıyor. Parlamenterizm, demokrasi ve demokratik yol, legalizm vb. gibi tartışmalara günümüzde yaşadığımız sorunları dikkate alarak yeniden dönmek gerekiyor.

ELVERİŞLİ ULUSLARARASI VE ULUSAL KOŞULLARDA OLUŞAN BİR PARTİ

60'lı yıllar ülkemizde ilerici hareketlerin hızla yaygınlaşıp güçlendiği yıllardı. Bu gelişme çok uygun uluslararası ve ulusal koşulların bir ürünüydü.

Ülkemizde 60'larda ilerici demokratik hareket güçlü bir uluslararası dalganın üzerine oturdu.

Bu etkenlerden birincisi, 1917 Devrimi ile başlayan 1945'te yaygınlaşan toplumsal dönüşümlerin ve KP'lerin artan etkisidir. Bu etki 1950'de başlayan soğuk savaşla birlikte bir gerileme gösterdiyse de 60'larda yeniden canlandı.

İkincisi, 60'larda büyük sıçrayışlar yapan anti-emperyalist halk devrimleri ve hareketleridir.

Üçüncüsü ise 68 kitle eylemleri ile doruğa ulaşan, özellikle Avrupa'da aydınlar ve gençlik içinde gelişen düşünceler ve hareketlerdir.

Ülkemizde ise 1950'lerden sonra üretici güçler çok hızlı bir tempoda gelişti. Sınıf ayrımları ve çatışmaları daha belirgin hale geldi, sertleşti. Devlet yapısında, siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda yeni egemenlik biçimleri oluşmaya, bir dönem önce ikincil olanın başa geçtiği, yönetici konumda olanın yeni oluşan hegemonyada geriye düştüğü dinamik bir süreç gelişmeye başladı. Sınıflar arası mücadele geleneksel DP-CHP mücadelesini çok aştı. Değişik sınıflar kendi talepleriyle ve örgütleriyle siyasal arenaya çıkabilecek ölçüde güçlendi. Bu gelişmeler zengin bir siyasal yaşam oluşturdu. Mücadelenin 60'lardaki baş aktörler CHP-AP-asker ve bürokrat çevreler, etkinlik kazanmak için yoğun bir siyasal mücadeleye tutuştular. Taraflar güçlenmek için yandaşlar aradılar, ittifaklara yöneldiler. Görüşlerini bu amaçla gözden geçirdiler, yeni tezler geliştirdiler. **Sonuç olarak geleneksel yönetici kesimlerin iç çatışmaları ve henüz bir gücün politik planda ağırlığını koyamamış olması 60-70 yılları arasında ülkede gelişkin bir demokratik ortamın nesnel temelerini hazırladı. Türkiye İşçi Partisi bu koşullarda filizlendi ve hızla gelişti.**

Eğer yukarıda tanımlamaya çalıştığımız farlılıklar olmasaydı ilerici hareketler bu denli bir gelişme gösteremezlerdi. Çünkü 60'lara kadar devlet gücüne tam hakim olan siyasal iktidarlar karşıtlarını bastırmakta önemli olanaklara sahip olageldiler. 1946'ya kadar burjuvazi içindeki görüş ayrılıklarının açıklanması bile yasaktı. 50'den sonra ise kısa bir dönem hariç DP'nin karşıtları üzerinde diktatörlüğe yöneldiği bir dönem yaşandı.

DP iktidarının uygulamalarından zara gören asker-bürokrat-aydın kesim 27 Mayıs Darbesi'yle tepkilerini ortaya koydular. Aynı olumsuzlukların bir daha yaşanmaması için siyasal iktidarlara karşı garantiler oluşturmayı amaçladılar. Bu çabalar birçok bakımlardan ileri bir demokratik çerçeve sunan 61 Anayasası'nı yarattı. Anayasa Mahkemesi, TRT vb. gibi önemli birçok kurum neredeyse siyasal iktidarın etkisini dışına çıkarıldı. Hatta tersine anayasa mahkemesi vb. yollarla siyasal iktidarlar üzerine denetleyici organlar oluşturuldu. Bu önlemler bir dönem için de siyasal iktidarlar ilerici akımlar üzerine baskı uygulamalarını oldukça sınırlandırdı.

Yine aynı kayğularla 61 Anayasası burjuvazinin ekonomide ölçüsüz hakimiyetine engel olmak için sosyal devlet, planlı kalkınma, toprak reformu, ekonomik demokratik hakları savunma örgütlerinin kuruluşunu destekleme gibi görüşler getirdi. Bütün bunlar ilerici hareketlerin mücadeleleri açısından geniş bir toplumsal meşruiyetin koşullarını oluşturdu

VARLIĞINA

TEZLER

GEREKSİNİM DUYULAN BİR PARTİ

27 Mayıs'ı gerçekleştiren güçler seçimleri yapmaya karar verdiklerinde DP'nin mirasçılarının yeniden iktidar olamayacağına inanıyorlardı. 27 Mayıs darbesinden önce CHP muhalefetinin yükselen bir grafiği vardı. Bu nedenle olabilirdi. Ancak bir dönem DP'yi desteklemiş kesimlerde darbenin yarattığı hoşnutsuzluk ve CHP'nin darbeyle özdeşleşmesi bir tepkiye neden oldu. Sonuçta bütün çabalara karşılık 61,63 ve 65 seçimlerinde CHP başarısız oldu. DP kitlesini toparlayan AP ezici biçimde iktidara geldi.

Diğer yandan CHP'nin yönetiminde tutucu güçler önemli ağırlığa sahiptiler. CHP 65'lere kadar kurduğu değişik koalisyonlarda 27 Mayıs ruhuna uygun bir çizgi izlemedi. Birçok noktada 27 Mayıs'ın kazanımlarını geri götürdü.

Sonuç olarak çıkarlarının köklü demokratik dönüşümlerin yapılmasında ve demokrasinin geliştirilmesinde olduğunu kavramaya başlayan işçiler, aydınlar, öğretmenler, gençler CHP ile bir yere ulaşamayacaklarına kesin olarak inandılar. Bu arayışlar YÖN hareketini ve Türkiye İşçi Partisini yarattı. Daha sonraki yıllarda biraz da zoraki biçimlerde yaşatılmak istenen sol parti ve hareketlerin tirseni TİP varoluş gücünü değişik toplumsal kesimlerin yeni bir partiye duydukları gereksinimden aldı. İşte bu nesnel durumdur ki işçi-sendikacı aydın, sanatçı, genç, öğretmen, köylüler ve Kürt demokratlarından oluşan geniş bir kitle TİP'in sesine kulak verdiler, onun açılımlarından etkilendiler çevresinde birleştiler ve uzun yıllar TİP'e güçlü bir dinamizm kazandırdırlar.

1960 öncesinde baskılar nedeniyle değişik sınıf ve tabakalar içinde gelişen ilerici, demokratik nüveler birbirinden kopuk olarak gelişti. Ancak önemli bir birikime ulaşılar. Bu kesimlerin en aktifleri bir parti gereksinimi duydular ve TİP'e yöneldiler.

Yeni bir parti için ilk girişim sendikal hareketin radikal kanadını oluşturan İstanbul sendikacılarından geldi. Çünkü sendikal hareket, grev ve toplu sözleşme hakkı, iş mevzuatı gibi temel konuların siyasal düzeyde çözümlenmesini sezinliyordu. Ancak işçi sınıfının sorunlarıyla etkin biçimde uğraşmaya aday bir parti de göremiyorlardı. Çareyi yeni bir parti kurmakta buldular.

Partinin kuruluşundan sonra durgun geçen bir yıldan sonra partiye canlılık kazandırmak için sosyalist aydınları davet ettiler.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sendikacıların, toplumda varolan anti-komünist ön yargılara rağmen partiyi sosyalist aydınlara açmakta gösterdikleri cesarettir.

Sendikacılar sorunlarını çözümleyebilmek için partiyi yaşatmak gerektiğine kesin olarak inanmışlardı. Bunu başarabilmek için de sosyalist aydınlarla birleşmeleri gerektiğini sezdiler. O döneme kadar bir ikisi hariç sosyalist düşüncelerle ilişkileri olmamasına karşın sosyalist aydınlarla ittifaka yönelmekten çekinmediler.

Sonuç olarak TİP yeni bir partiye gereksinim duyan ve bu amaçla birbiriyle buluşan güçlerin çevresinde toparlanmaya başladığı bir parti durumuna geldi. Canlı yaşamının temel dayanağı bu nesnellik oldu.

GELENEKSEL DÜŞÜNCELERDEN KOPAN, KÖKLÜ BİR SİSTEM ELEŞTİRİSİ YAPAN BİR PARTİ

1961 yılında yayınlanan YÖN Bildirisi'nin ilerici akımların yayılmasında ve düşüncelerinin biçimlenmesinde çok önemli işlevi oldu. Ancak yine de bu görüşlere Tanzimat'la başlayan, Kemalizm'le devam eden elitist aydın bakışı, devletin çıkarlarını üstte tutma yaklaşımı egemendi. TİP ise çok kısa bir sürede geleneksel, resmi ideolojiyle bağlarını kopardı. İç ve dış politikada geniş yığınların aleyhine durumlar yaratan hakim anlayışları şiddetle eleştirdi, reddetti. Böylece canlı bir düşünce ortamına önemli katkılar yaptı. Toplumun bütün alanlarına ilişkin yeni perspektifler getirdi, getirilmelerine zemin hazırladı.

Bir bakıma TİP'in gerçek gücü sunduğu yeni toplum projesinden daha çok varolan toplum ve yapısına yöneltiği güçlü eleştirilerden ve sistemin yanlış işleyen yönlerini açılamaktan geliyordu. TİP'in bu başarısı büyük ölçüde Marksist düşüncenin gücünün bir ürünü oldu. Her ne kadar TİP, 1966 yılına kadar açıkca Marksizm'e ve Bilimsel Sosyalizm'e açıkca atıfta bulunmasa da 1962'den başlayarak Marksizm'in etkisi altındaydı. Parti'de Marksist yöntemi kullanan çok az sayıda aydın vardı. Dahası zaman zaman parti çizgisinde antimarksist aydınların bir yıllık emeklerinin ürünü oldu. Parti, ülke tarihini ve siyasal savaşımı, sınıflar mücadelesi, sınıfların egemenlik olarak devlet, sömürü, bağımlılık, toplumsal dönüşümlerde yığınların rolü vb. gibi kavramlarla açıklıyordu. Sistem tepeden tırnağa eleştiriliyor, bu eleştiriler devlet'te, toplumda ve ekonomide köklü demokratik dönüşüm önerileri ile bütünleniyordu. Ancak önemle belirtmeliyiz ki TİP'in Marksist Devrim teorisini kavrayışı bütün yaşamı boyunca çok zayıf oldu. Bu soruna daha ilerki bölümlerde değineceğiz.

TİP, o döneme kadar tabu sayılan devletin denetlenmesi ve demokratikleştirilmesi, uluslarası ilişkiler ve anlaşmalar, Kürt sorunu vb. gibi konulara el attı, güçlü etkiler yarattı.

YIĞINLAR İÇİN, YIĞINLARLA BİRLİKTE SAVAŞAN BİR PARTİ

YÖN hareketinin birçok bakımdan Kemalizm'i aşan yönleri vardı. Ancak yine de kalkınma sorununda asker-bürokrat- aydınların rolüne ve elitist yöntemlere ilgisi daha fazlaydı. YÖN'e göre ülkemizde halk hareketi yeterince güçlü değildi ve bu güçleri temel alacak bir çizgi ancak çok uzun erimde çözüme ulaşabilirdi. Bu zaman kaybına ülkenin tahammülü yoktu.

TİP bu sorulara tam ters açıdan yaklaştı. Yeni açılımlarda **Mehmet Ali Aybar**'ın büyük etkisi oldu. İlk olarak "kerim devlet" anlayışına ve bir kurtarıcı olarak sunulmasına karşı çıktı. HALK YIĞINLARININ KENDİ ÇIKARLARINI SAVUNMASINDA "ceberrut devlet"in nasıl bir engelleyici ve baskıcı rol oynadığını açıklamaya çalıştı. Kemalizmin köklü bir eleştirisini yaptı. YÖN hareketinin sorunun kalkınmaya öncelik veren yaklaşımına karşı çıktı. TİP'e göre sosyalizm yalnızca bir kalkınma yöntemi değildi. Aynı zamanda toplumsal yaşamın yığınların çıkarına olan değerlere göre yeniden düzenlenmesiydi. Bu sonuç da ancak her aşamada yığınların daha çok mücadele içine çekilmesiyle elde edilebilirdi.

"Kestirme yol yoktur" diyordu. **Behice Boran.** "Demokratik yolu ve yığınları uyandırmayı başa koymak gerekir, reformlar köklü değişikliklerde çıkarı olan sınıfların uyanması ve teşkilatlanması ile gerçekleştirilebilir."

Yine Behci Boran, TİP'in görevini, yığınları, memleketin siyasal sahnesinde kendi çıkarlarını savunmak için aktif rol oynamağa hazırlamak olarak tanımlıyordu. Bütün siyasal yaşamı boyunca, 70 sonrası da dahi TİP bu çizgisini korudu, darbeciliğin her türünden uzak durdu.

ANAYASA VE DEMOKRASİ SAVAŞIMINDA

KİŞİLİK VE İTİBAR KAZANAN BİR PARTİ

TİP'in çizgisi üç unsura dayanıyordu:

Birincisi, TİP çözümlemesine 60'lı yıllarda ülke koşullarının devrime elverişli olmadığı saptamasıyla başladı. Bu nedenle ana sorun işçilerin ve halkın bilinçlendirilip, teşkilandırılmasıydı. Bu yığınsal bir hazırlık demekti. Hazırlığın ekseni demokrasi mücadelesi olacaktı. Yeni bir toplum kuruculuğuna demokrasiyi savunarak gidilebileceğini savundu. Sosyalizme demokratik geçişin olanaklı olduğunu, bu geçişin koşullarını hazırlamak gerektiğini savundu. Bu elbetteki uzun bir hazırlık dönemi olacaktı. Ancak başka yol yoktu veya yol olarak görülenler sonuçsuzluğa mahkumdu.

TİP, bu amaçla bütün ilerici güçlere, 61 Anayasa'na sahip çıkmayı önerdi. Bütün demokratik güçler, anayasayı, hakları korumak için birleşmeli, halkın iktidara geçmesini sağlayacak zemini hazırlamalıydılar.

İkincisi, 61 Anayasası'nı yığınlar açısından inceledi. İçeriğini yığınlara tanıttı, yaygınlaştırdı, demokratik haklarını açıkladı, kullanmaları için yol gösterdi.

Türkiye tarihinde hiçbir anayasa, 61 Anayasası kadar halk kitlelerine mal olmadı. Anayasa yığınların elinde gerçek devrimci bir silah durumuna geldi.

Üçüncü, dış politikamızın dayanması gereken temeller konusunda geleneksel görüşlerden farklı olarak, bloklara karşı, ABD ile yapılan ikili anlaşmaların iptalini isteyen, bağımsızlıkçı bir çizgi izledi.

TİP, 1965 Genel Seçimlerinden 15 milletvekili kazanarak çıkınca bu çizgisini parlamentoda da sürdürdü. Yığınların çıkarlarını temel alan yepyeni bir sesi parlamentodan bütün ülkeye yaydı. Anayasa Mahkemesi'nde en çok davayı TİP açtı. Anayasa Hukuku'nun oluşmasına önemli katkılarda bulundu.

Bütün bunların etkisiyle yılların politikacısı **İsmet İnönü** 1965 Seçimleri sonrasında şöyle diyordu:

"Bu ülkede ancak CHP ve TİP'ten ilerici hamleler beklenebilir."

TİP birleşik savaşım önerisini demokrasiden çıkarı olan bütün kesimlerin birlikte oluşturacağı "Milli Demokratik ve anti-emperyalist savaşın oluşturacaktı. TİP tek cepheye giden yolda bir kongra toplanmasını önerdi. Kongrede değişik kesimler, örgütler ve aydınlar tartışarak ortak sonuçlara varabilirler, bunları bir programda birleştirebilirler, ortak eylemle takipçisi olabilirlerdi. Ortak demokrasi savaşımında Behice Boran'ın 1963 tarihli "İlerici Demokratik Hareketin Başarı Şartları" yazısında görülebileceği gibi gelişkin görüşler ortaya konuldu. Uygulamada da önemli adımlar atıldı.

61 anayasa'nın kabülünden sonra belli bir süre içinde 61 Anayasa'sı ile çelişen yasa maddeleri için aykırılık davası açılabileceği hükmü getirildi. TİP bütün dikkatini bu soruna yöneltti. Bir süre sonra Bağımsız Senatör Niyazi Ağırnaslı'nın TİP'e üye olmasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açmak hakkı da elde edildi.

Anti- demoratik yasalak kampanyası hızla yayıldı. Bu savaşıma TİP, YÖN, BAZI CHP'liler gençlik örgütleri ve sendikalar, birçok seçkin aydın, bürokrat ve önemli sayıda subay katıldı. Miting, toplantı, açık oturumlar düzenlendi. Bu toplantıların en önemlisi İstanbul Beyaz Saray toplantısıydı. Toplantı sonucunda 10 kişilik "Faşizmle Mücadele Komitesi" seçildi ve bir imza kampanyası açıldı. Böylece geniş bir cephenin temelleri atıldı.

Bu kampanyanın 60 sonrası ilerici hareketin ve TİP'in yaşamındaki yeri çok önemlidir. Parlamentodaki partiler konuya ilgisiz kalıyorlardı. Böylece TİP, YÖN ile birlikte demokratik güçlerin liderliğine yerleşti, yığınlarca tanındı, saygınlık kazandı. Daha geniş kesimleri cezbeder oldu. Yığınların, ülkenin yaşamını etkilemeye başladı.

TİP, insan hakları ve demokrasinin partisi olmanın canlı ve etkin örneklerini veriyordu. Zaten kurucularının özelliği sonucu işçi sınıfı ve sendikal hareketin sorunlarıyla yakından ilgileniyordu. Grev ve toplu sözleşme yasası, iş mevzuatının düzenlenmesi ve sendikal yasaların düzeltilmesi için fabrikalardaki savaşımları destekledi, meclise yasa önerileri sundu, Anayasa Mahkemesi'ne davalar açtı, kamuoyu oluşturmak için toplantılar, açıklamaları gösteriler düzenlendi.

TİP- demokratik hakların savunulması çerçevesinde 1963'ten başlayarak Kürt halkına ve alevilere baskı yapılmasına karşı çıkarak, eşit biçimde yurttaşlık koşullarından yararlanmaları için mücadele etti. Bu kesimlerden geniş bir ilgi gördü. Parlamentoya girmesinden sonra, 1967'de Doğu Mitingleri'nde, 1969-70'lerde Doğu'da yapılan jandarma baskınları sırasında, IV. Kongre'de bu çizgisini sürekli korudu. Kürt halkının duygularında haklı olarak kalıcı izler bıraktı.

DEMOKRATİK CEPHE'NİN KURULUŞU İÇİN ÇALIŞAN, KENDİSİ DE CEPHE OLAN BİR PARTİ

TİP'e kişilerin ve toplumsal kesimlerin sosyalist görüşü benimsedikleri için yöneldikleri, ancak herbirisinin de kendine göre ayrı bir sosyalizm anlayışının olduğu sıkça yinelenen bir doğrudur. Ancak bugün daha iyi görülüyor ki bu TİP açısından bir zaaf değil, zenginlikti; güç kaynağıydı.

60'tan sonra ilerici akımlar TİP ve YÖN çevresinde toplandılar. 1963'te **Talat Aydemir**'in başarısız darbe girişimi sonucunda 1971'e kadar darbeler dönemi kapandı. Böylece YÖN'ün 68-69'a kadar tezlerinin nesnel dayanakları zayıflarken, yığınlara dayanmayı parlamentoyu ve seçimleri önmeseyen TİP'in pozisyonu güçlendi. Farklı kalkış noktaları olsa da değişimden yana güçlerin bütününe yakın kısmı ilerici dönüşümleri savunan tek parti olan TİP'in çevresinde toparlandılar. TİP'i toplumsal muhalefetin en önemli odağı yaptılar.

TİP sayılan çevreleri demokrasi mücadelesinin en genel hedefleri düzeyinde birleştiriyor, yol gösteriyor ve koordine ediyordu. Ancak bunun dışında her bir toplumsal kesim de kendi özel programını izliyordu.

Genel sosyalizm başlığına rağmen görüşlerdeki farklılıkla ve yukarıda tanımlamaya çalıştığımız mücadele biçimi TİP'e bir cephe görünümü veriyordu. Ne yazık ki, bu önemli özellik saptanamadı.

İLERİCİ HAREKETİN ÖZELLİKLERİNİ KAVRAYAMAYAN BİR PARTİ

1960'dan sonra politik arenada TİP'le birlikte varolan diğer ilerici akımlar şunlardı:

YÖN hareketi, 65'lerden başlayarak gelişen MDD hareketi, 68 ruhunun yarattığı, ağırlığı olarak gençliğe dayanan hareketler, çalışmasını yurtdışında sürdürse de bir etken olan TKP hareketi, CHP'de gelişmekte olan ortanın solu hareketi.

TİP bu hareketlerle ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtamadı. Diğer ilerici akımlardan farklı görüşleri vardı. Bu farklılıklar nedeniyle, diğer hareketleri eleştirmesi doğaldı. Ancak bu akımlar da ülkedeki toplumsal ilerlemeye önemli katkılarda bulunuyorlardı. TİP bu durumu gözden kaçırdı, giderek daha çok ayrım noktalarını öne çıkarır oldu. TİP'in pratik tutumlarına ben merkezci yaklaşımlar, kendisine güvensizlik, kolayca hasım psikolojisine sürük-

lenmek vb. gibi duygular yön verdi. Ülkemizde, solda hala çok güçlü biçimde hakim olan çatışmacı politik kültürün etkisinde olan TİP bu etkiyle artan bir tempoda çatışan ilişkiler içine girdi. 1964 1. Kongre'de iyice açığa çıktı ve her aşamada tırmanarak gelişti, doruğa çıktı.

TİP-TKP ilişkileri bunun istisnasıdır. TKP, sosyalist fikirlerin yayılmasında TİP'e ve TİP'in yasal çalışmasına çok önem veriyordu. TKP, TİP'in lehine ülkedeki örgütlenmesini sınırladı. Kendisi yurt dışındaki işçi ve öğrenciler arasında çalıştı. İlişkiler biraz belirsiz de olsa bu biçiminde 1974 yılına kadar sorunsuz biçimde sürdü.

Ancak diğer hareketlerle olan ilişkileri tam tersi yönde, çatışmalar yönünde ilerledi.

TİP yönetiminin, 1969'da başa güreşeceğiz gibi aşırı iyimser beklentileri TİP'i diğer ilerici akımları gizli bir küçümsemeye götürüyordu. Dahası bu hareketler zaman zaman iktidara yürüyen partinin ayak bağları olarak görülebiliyordu.

TİP bu hareketlerin kimi tutumlarını ve eleştirilerini doğrudan kendi varlığına yönelik olarak değerlendirdi. Çatışmanın TİP içinde de yoğun biçimde sürmesi sorunu ağırlaştırıyordu. Çünkü böylece sorun aynı parti içinde bulunan ve bu partinin yönetimi için çatışan taraflar arasındaki ilişkiye dönüşüyordu.

1966'da YÖN, TİP'i eleştirmeye başlandı. Ve TİP içindeki Mihri Belli - MDD çevresiyle ittifaka girdi. Bu durum TİP yönetimi tarafından kökleri 1951 TKP Davası'na dayanan bir gruplaşmanın TİP'e ağırlığını koyma hamlesi olarak değerlendirildi. Bu grup ile "tepeden inmeci YÖN"ün ittifakını TİP'i etkisizleştirme çabaları olarak değerlendirdi. Böylece sorun politik değil örgütsel önlemlerle çözülmek istendi. Görüşler tartışılamaz oldu. Disiplin kurulu kararları ve olayların tartışılması öne çıktı. Kuşkuların ve ön yargıların hakim olduğu tam bir kördöğüşü başladı.

Yine TİP, 1968 kitle hareketleriyle doruğa çıkan dalganın düşünsel ve politik önemini göremedi. Marksizme güncel katkı çabalarını ve bazı önemli tıkanıklıklara getirilmek istenen açılımları dikkate bile almadı. Bu akımın temsilcileriyle parti içindeki hasımlıklar sonucu 68 hareketlerinin teorisi ve pratiğini toptan reddetti.

Bu tutum alışta TİP'in 68'den başlayarak SBKP'nin etki alanındaki kamplaşmaya yönelmesinin de önemli rolü oldu. Bu kampla sorunlu ilişkileri içinde olan bütün düşünsel akımlar ve politik hareketlere karşı TİP'te bu kamp içinde yeralmasının parti eylemi ve düşüncesi üzerinde özel olarak ele alınması gereken derin etkileri oldu.

Ortanın solu hareketi yılların devletçi partisi CHP'yi her bakımdan yeniliyor, dönüştürüyor ve sola çekiyordu. Üstelik bu değişimde TİP'in ve YÖN'ün rolü çok büyüktü. Ancak sorun bu kapsamda değerlendirilmedi. Ortanın solu TİP'in önünü kesmek için İsmet Paşa'nın oyunu olarak görüldü ve karşı tutum alındı. Ortanın solu hareketine karşı tavırda da görüldüğü gibi diğer ilerici akımlara daha köklü bir yaklaşım yerine günlük politika gereklerine göre belirlenen politikalar ağır basıyordu.

Sonuç olarak 60'lardan sonra ilerici hareketler arasında ilişkilerin olumsuz bir duruma gelmesine TİP de kendi açısında yeterli katkılarda bulundu.

KİTLESELLİĞİN OLANAKLARINI YİTİREN BİR PARTİ

68 yılı TİP için her anlamda bir dönüm noktası oldu. TİP'e önemli etkinlik alanı açan parlamentodan yararlanma olanağı seçim yasasında yapılan değişiklikle önemli ölçüde ortadan kalktı. 68 Ara Seçimleri'nde TİP seçime katıldığı yörelerde oyunu %3.3'ten %5.2'ye çıkartmışken, 69 Genel Seçimleri'nde 65 Seçimine göre %37 oranında oy kaybetti. Bu durum yeni bir muhalefet biçimi belirmemiş TİP için ağır bir yıkım oldu. Parti üzerinde moral ve psikolojik bakımdan sarsıcı sonuçları yarattı.

Bu sarsıntı her düzeyde yaşandı. Dinamik kadroların ve çevrelerin önemli birbölümü yeni muhalefet biçimleri öneren hareketlere yöneldiler. Parti liderliği de çatladı. Parti yönetimine aday olan ekip TİP'in dağılmakta olan potansiyellerini toplayacak bir etkinlik gösteremedi. Birçok bakımdan nesnel olarak bu olanaklı da değildi.

Gerçekçi olan olumsuz süreci birkaç aşamada geri çevirecek bir plan oluşturabilmekti. Bu yapılamadı.

Yeni parti liderliği teorik-politik düzeyde de serinkanlılığını kaybetti. Ard arda tepki teorileri geliştirmeye başladı. Bağımsızlık savaşımının başa alınması tezlerine karşı, bağımsızlık savaşımının başa alınması tezlerine karşı, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesinin bir ve daha vahimi aynı bileşimle verilecek mücadele olduğunu savundu. Gelişmekte olan yığın hareketlerine karşı bütünlüklü bir politika oluşturma yerine, daha çok bu hareketler içinde öne çıkan politik akımlara göre tutum almaya başladı. İşçi sınıfının öncülüğü, çevresine fırtınaların koptuğu, ama içi boş bir tartışma olarak gelişti.

1969-70'lere gelindiğinde TİP Sosyalist Devrim tezini savunmaktaydı. Tezin içeriği üzerinde İkinci TİP bölümünde daha geniş olarak duracağız. Bu tezin nasıl geliştiğini yine en iyi Behice Boran açıkladı:

"Sosyalist devrim tezi bir sonuç olarak ortaya çıktı."

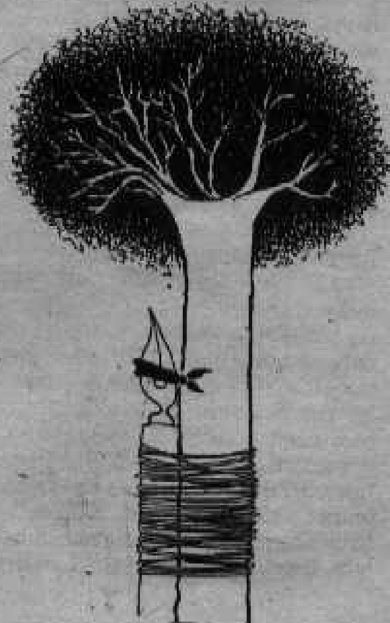
Ancak bu sonuç, daha çok teorik düzeyde tepkiselliğin yarattığı bir sonuçtu.

TİP'in Türkiye ekonomik ve politik tarihine ilişkin çok değerli görüşleri vardı. Özellikle ülkemizin üretici güçlerinin gelişme düzeyi ve demokrasinin önemi konusundaki görüşleri dikkatlerden kaçırılmamalıdır. Ancak bu önemli saptamalar teorik düzlemde sol'laşan yaklaşımların etkisiyle güçlü politik stratejilere dönüşemedi.

Bu durum yalnızca TİP'in yaşadığı bir olumsuzluk değildi. 60'lara işe cılız bir sosyalist kadro ve düşünce birikimi ile başlandı. Önemli bir teorik boşluk, ülkenin tahlilinde yetersizlikler vardı. 68'e, çatışmalarının başladığı yıllara kadar bu açık kapatılamadı, tersine daha çok derinleşti. Bazı aydınların dogmatizmi, reel marksizmin kabalaştırılmaya elverişli özellikleri durumu daha da ağırlaştırdı. En önemlisi günlük politik ve örgütsel kuygular politikaların olumsuz biçimde oluşmasına neden oldu.

* * *

Diğer ilericiler gibi TİP de yanlışlarının ve eksiklerinin faturasını ağır ödedi. Ancak, TİP deneyiminden bugün tartışmakta olduğumuz "yeni parti" nin çalışma tarzı ve dayanması gereken dinamikler konusunda önemli ipuçlarını çıkartabiliriz. Birleşik, kitlesel parti, TİP'in birçok geleneğini canlandırmak zorundadır.

TEZLER

İkinci TİP

İkinci TİP 1 Mayıs 1975 tarihinde kuruldu. Birinci TİP'in politik ve örgütsel bakımlardan mirasçısı oldu.

Hal böyle olmakla birlikte birinci TİP ile ikinci TİP arasında önemli farklar bulunmaktadır. Birinci TİP, ülkede yeni bir siyasal partiye gereksinim duyan ilerici akımların bir parti çevresinde birleşmesiyle oluştu. Bir ayrışma süreci yaşadı. Giderek daraldı ve aynı düşünenlerin partisi olan İkinci TİP'e dönüştü. Sovyet marksizmini savunan bir parti oldu.

Bu nedenle II. TİP 1975'de kurulmuş olsa da, değişim sürecinin özellikleri dikkate alındığında 1969'dan başlayarak biçimlenmeye başladı.

Behice Boran ve Sadun Aren çevresi, 68 ve 70 yılları arasında Aybar ve MDD çevrelerine karşı partide etkinlik kazanmak için mücadele ettiler. Bu mücadele Boran-Aren çevresi lehine sonuçlandı. 1970 Ekim'inde yapılan IV. Büyük Kongre'de TİP'teki ağırlıklarını kesinleştirdiler. Milli Demokratik Devrim kökenli hareketlerin TİP üzerindeki iddialarını ve beklentilerini büyük ölçüde yitirmiş olmaları bu sonucu kolaylaştırdı. Böylece TİP 68 öncesine göre oldukça daralmış olmakla birlikte yeniden kendini toparlamaya başladı.

IV. Kongre'nin aldığı kararlar TİP'in düşünsel ve politik bakımlardan monolitik yapısının temel taşları oldu. Bu kongreyle birlikte TİP 69 öncesinin çok renkli partisinden kesin olarak koptu. IV. Kongre'nin aldığı MDD görüşünü savunmanın TİP üyeliği ile bağdaşmayacağı kararıyla parti içinde farklı görüşlerin bulunmasına son verildi. Bu karar parti içi mücadele yıllarında bütün parti işleyişini bozan, bıktırıcı tartışmalara ve gelişmelere bir tepkiydi. Böylece TİP, 1975 yılından sonra daha açık biçimde görüleceği gibi canlı bir parti içi tartışma ortamını 1979'a kadar yitirdi. 79'da ise tartışma kültürü gelişmemiş olduğu için birikmiş sorunlarını patlamalarla tartışır oldu.

Parti içi mücadele ve sol içi ilişkilerin çatışmalı oluşu TİP'in birçok teorik-politik sorunu gözden kaçırmasına, görebildiklerinin de gereklerini yerine getirememesine neden oldu. IV. Kongere parti yapısını monolitikliğe doğru götürürken diğer yandan yaklaşan faşizm tehlikesine karşı mücadele ve Kürt sorununun demokratik çözümü gibi önemli kararlar da aldı. TİP IV. Kongre sonrasında bu kararlar doğrultusunda hareketlendi. Ancak diğer sol çevrelere ve sosyal demokrasi vb. politik akımlara yaklaşımı eylemini olumsuz yönde baskı altına alıyordu. Sonuç olarak 12 Mart öncesinde başlatılan Faşizme Hayır Kampanyası bütün toplumsal kesimlere demokrasinin önemini anlatıyor, ancak somut işbirliği önerileriyle bütünlenmiyordu. Kampanya genel bir uyarı çabası düzeyini aşamadı. Böylece TİP'de politik önermeler ile eylemi arasında uyumsuzluk özelliği gelişmeye başladı. TİP 69'dan sonraki yaşamı boyunca bazı önemli gerçekleri bir yakaladı, bir yitirdi. Faşizme Hayır Kampanyası da bunlardan birisiydi. İlerde değineceğimiz demokrasiye karşı tutum, sosyal demokrasiye karşı izlenen çizgi, 12 Eylül öncesindeki ikili iktidar saptamaları da bu özelliğin örneklerinden oldu.

IV. Kongre'den sonra parti içindeki karmaşaya farklı görüşleri tasfiye ederek son verme çabasının çözüm olmadığı görüldü. Çünkü bu defa da Boran ile partinin MDD'ye karşı mücadelesinin sözcülüğünü yapmış olan Emek Dergisi çevresi TİP'in önündeki sorunlara farklı yaklaştıkları için karşı karşıya geldiler. Yeni bir parti içi çatışmaya doğru giden bu tartışma 12 Mart nedeniyle değişik kanala aktı. TİP'in kapatılmasından sonra eğilimler doğal olarak ayrışılar. Emek çevresinin TİP üzerinde iddiaları kalmazken Boran'ın temsil ettiği eğilim II. TİP'i kurdu.

TİP'in kapatılmasından yeniden kuruluş hazırlıklarının başladığı 1974 yılına kadar geçen süreyi bir bekleyiş dönemi olarak tanımlayabiliriz. Partililer arasındaki dirsek teması çok dar bir çevreyi kapsıyordu. Ankara, İstanbul ve birkaç il'le sınırlıydı. Partinin geçmişine ve geleceğine ilişkin güçlü bir teorik- politik tartışma ve hazırlık yoktu.

Teorik-politik alandaki bu atalet TİP'in 71 öncesindeki görüşlerinin doğruluğuna olan aşırı inancın da bir sonucuydu. TİP'e göre politik gelişmeler kendisini haklı çıkarmış, diğer hareketleri ise kesin olarak mahkum etmişti. Bakış açısı bu olunca geçmiş değerlendirilmesi diye bir sorun olmuyor, geleceğe ilişkin durum ise TİP'in önerdiklerinin uygulanması olarak görülüyordu. Yine TİP'in, 1971 öncesindeki tartışmalardaki haklılık pozisyonunu gölgeleyeceği kaygusuyla görüşlerini temel bir gözden geçirmeden kaçınıyordu. Bir başka deyişle TİP, ülkenin 12 Mart uçurumuna yuvarlanması konusunda kendi açısından sonuçlar çıkaramaya gerek duymuyordu.

Diğer yandan Türkiye solu yoğun bir tartışma ve yeniden oluşum içindeydi. Çok geniş bir çevre sorgulayıcı tutum alıyor, 71 öncesi ayrılıklarının üstüne çıkabilmek için yöntemler öneriyordu. TİP bu tartışmaların dışında kaldı. Onun açısından farklı görüşlerin varolacağı birlik, 71 öncesinde yaşadığı MDD şoku nedeniyle düşünülmeyecek bir durumdu. Bu tutumu pratikte, çok geniş ve dinamik bir çevreyle arasına duvar örmesi anlamına geliyordu. O dönemde gerçekleştirilmek istenen birliklerin sağlıksızlığı ve kısa sürede şiddetli iç tartışmalara ve yeni bölünmelere neden olması TİP'e haklı olduğunu düşündürüyordu.

Yeniden kuruluş hazırlıkları başladığında TİP çizgisini bazı varsayımlara göre belirledi.

Yeni partinin çoğulcu olmasına karşıydı. Bu nedenle diğer sol çizgilerle arasındaki ayrım noktalarını ısrarla derinleştirmeye çalıştı. Politik ve örgütsel bakımdan homojen bir partiyi amaçlıyordu, öyle de oldu. Sonuçta ortaya monolitik bir parti çıktı.

II. TİP'in kuruluş hazırlıklarını sürdüren kadro 71 öncesinde I. TİP'in sahip olduğu kitle desteğinin önemli oranda korunduğuna inanıyordu. TİP kurucularına göre iç tartışmalar partiyi zayıflatmış olsa da 60'dan sonra TİP'e yönelen yığınlar TİP'e bağlılıklarını sürdürüyorlardı. Öncelikli hedef bu gerçeği ortayla çıkaracak yollar ve yöntemler bulmaktı. Böylesi bir güce dayanan TİP sol içinde 63-68 döneminde sahip olduğu ağırlığı yeniden kazanacaktı. Birlik ve benzeri konuları daha önce gündeme almak yanlıştı. Zaten II. TİP böyle bir ağırlığın oluşması durumunda birlik sorununun da çözüme kavuşacağını düşünüyordu. Kuruluş hazırlıkları döneminde TİP'in sloganı "sol bölünmemiştir" oldu. Burada sol ile işçi sınıfı hareketi aynı anlamda kullanılıyordu. Sol'da varolan hareketlerin küçük burjuva nitelikte olduğu, işçi sınıfı ile bağları olmadığı savunuluyordu. TİP'e göre kendisinin işçi sınıfı hareketiyle bağları daha güçlüydü ve bu hareket ile bütünleşmeyi amaçlıyordu. Bu nedenlerle solun birliği sorunu işçi sınıfı hareketinin birliğinin sağlanmasıyla bir ilgisi olmadığı için önemli sorun değildi.

75 TİP Programı bu düşüncelerin bir ürünü oldu.

75 Programı'nda politik strateji demokratikleşme ve sosyalist devrim gibi iki kavrama dayanıyordu. TİP güncel mücadeleyi ülkede demokrasinin güçlünmesi olarak saptıyor ve demokrasinin önünü tıkayan yasaların ve olguların temizlenmesini öneriyordu. Demokratikleşmeyi bir süreç olarak görüyor, bu değişiklikleri doğrudan bir devrim hedefine bağlamıyordu. TİP bu konudaki görüşlerini programdan sonra "Güncel görev: Demokratikleşme", Milliyetçi Cephe'ye karşı kampanya ve "Demokratikleşme İçin Plan" belgelerinde geliştirdi.

Politik stratejiye böyle yaklaşmak çok önemliydi ve TİP'in özgünlüğüydü. Eğer derinleştirilebilseydi TİP 80 öncesinde dinamik bir demokratik mücadele ortaya koyabilirdi. Ancak devrim teorisinde varolan aşamaları birbirine bağlama yaklaşımı TİP'in politik stratejisindeki iç çelişkiyi dogmatizmden yana ilerletti.

Demokratikleşme politikasıyla TİP bir yandan güncel, gerçekçi hedefler koymanıya çalışıyordu. Ancak somut olarak varolan politik güçlerin kaba bir sınıf bakışıyla analiz ediyordu. Varolan politik güçlerin tutumlarını somutta inceleyip onlara bu somutluk içinde yaklaşmıyordu. Daha baştan sınıfsal ölçütlerle demokrasi düşmanı, uzlaşmacı vb. gibi kategoriler koyuyor ve her politik gelişmede diğer politik güçlere bir kategoriler penceresinden bakıyordu. Böylece güncel, gerçekçi öneriler ete kemiğe kavuşmuyor, canlı politikalara dönüşemiyordu.

Örneğin sosyal demokrasi sorunun da TİP sürekli bocaladı. Çünkü güncel politik mücadelede sosyal demokrasinin demokratik açılımlarını görüyor ve onunla birlikte davranmak istiyordu. Ancak teorik düzeyde ülkedeki egemen gücü " bütünüyle burjuvazi" olarak tanımlaması ve orta burjuvaziyi de bunun içine katmaması yaklaşımında tereddütlere yolaçıyordu. Sonuç olarak her somut durumda sosyal demokrasinin ikili yüzü değerlendirilmesinin baskısı altında kaldı. Ve giderek dogmatizmin ve sol içi tartışmaların baskısıyla sosyal demokrasiye hasım bir konuma geldi.

Güncel ve gerçekçi hedefler için mücadele TİP'in solda ağırlık kazanma hedefi nedeniyle de başarılamıyordu. Çünkü bu iki ayrı unsur parti politikasında birbiriyle çelişen iki ayrı gündem yaratıyordu. Birinci gündem toplumun gündemiydi ve parti bu konularda çözümler öneriyordu. İkinci gündem ise partinin güçlendirilmesi gündemiydi. Bu sorun birinci gündemin içine oturtulamadığı için partiyi toplumsal gündemden uzaklaştırıyordu. Parti farklılığını vurgulamayı abartıyor, gelişmeleri kendisinin güçlenmesi gibi dar bir pencereden bakarak değerlendiriyordu. Yine sosyal demokrasiden örnek verirsek, demokrasi mücadelesinde sosyal demokrasi ile birlikte olmak istiyor ancak sol oyları kendisine çekebilmek için CHP'ye kıyasıya yükleniyordu. Aynı çelişkili sendikalar sorununda da yaşadı. İlk elde uzlaşmacı diye TÜRK-İŞ'i bir yana bıraktı. Sendikal hareketin birliğini fiilen DİSK'in güçlenmesiyle özdeş gördü. Fakat DİSK'in 74 sonrasındaki gelişmesine denk düşen politikalar geliştiremedi. TİP açısından sorunun duygusal bir yönü vardı. TİP ve DİSK adı özdeşleşmişti. TİP bu durumun sürmesini istiyordu. Sol içinde ağırlık kazanması sorununda TİP-DİSK ilişkisi önemliydi. Giderek DİSK içinde TİP'li sendikacıların tutumlarını bu nokta belirler oldu. Böylece TİP bir yandan DİSK'in gelişmesini isterken diğer yandan DİSK'e sosyal demokrat eğilimli sendikaların akmasından rahatsız oldu. Bu gelişmeye sosyalist, sosyal demokrat bütün dürüst işçilerin ve sendikacıların ortaklaşa sahip çıkacağı demokratik DİSK, demokratik sendikal işleyiş gibi programlarla yaklaşmadı. Böylece sendikal mücadelede birlikte olabileceği bir çok unsurla ilişkilerinde dar politik sorunları öne koyduğu için karşı karşıya düştü. DİSK içindeki çatışmada TİP'in pozisyonu böyle belirlendi.

TİP, teorik düzeyde de demokratikleşme ve sosyalist devrim ilişkisini kuramadı. Genel kanının tersine TİP hiç bir zaman doğrudan sosyalist devrim önermedi. Diğer sol gruplar, demokratik devrim önerilerine karşılık TİP'in de sosyalist devrim önerdiğini varsayıyorlar ve buna göre tartışıyorlardı. Gerçekte ise onların demokratik devrim önerilerinin TİP politikasındaki karşılığı demokratikleşme idi. Ancak TİP'in kendisi bile süreç içinde tartışmanın "demokratik devrim mi, sosyalist devrim mi" yanına ağırlık verir oldu.

TİP Programı sosyalist devrimi güncel hedef olarak önermiyordu. 75 Programı'ndaki ifade ile "devrim gündeme geldiğinde bu sosyalist devrim olacak"tı. Bu görüşün yanlışlığı açıktı. Çünkü ne zaman, hangi hızda, hangi güç dengeleri içinde ortaya çıkacağı bilinmeyen bir devrimci durumun niteliğini daha baştan belirlemek elbetteki yanlış bir yaklaşımdı. Ancak konumuz açısından önemli olan TİP'in demokratik mücadele yerine ve ona alternatif bir güncel anti-kapitalist mücadele, sosyalist devrim hedefi önermiyor olmasıydı. TİP tarihi içinde sosyalist devrim önermesinin nasıl ortaya çıktığı hala incelenmemiş bir sorundur. Bu tezin YÖN ve MDD hareketlerinin işçi sınıfının rolünü azaltan, sosyalizm için mücadeleyi erteleyen yaklaşımlarına tepki temelinde geliştiği düşünülebilir. Ancak sosyalizm perspektifini vurgulamayı amaçlayan bir yaklaşımın nasıl olup da süreç içinde "sosyalist devrim stratejisine" dönüştüğü oldukça ilginç bir sorundur. Sonuç olarak TİP etkin bir demokratikleşme mücadelesi vermesini engelleyen teorik ve politik olumsuzluklarından arınamadı. Sol içinde ağırlık kazanma çizgisi TİP'in gündemini gelişip, güçlenmek gibi dar bir gündem haline getirince şematik, kitabi yaklaşımlar ağır bastı.

75 TİP Programı aynı zamanda polemikçi bir programdı. TİP çizgisine yöneltilen eleştirileri programda yanıtlama çabaları görülüyordu. Böylesi polemiklerin programda yer alması da partinin görüşlerini dar bir çerçeveye hapsediyordu. Sonuç olarak 75 Programı TİP açısından olumsuz bir başlangıç oldu.

1974 yazında TİP'i kurmak üzere çalışmalara başlayan kadro 71- 74 yılları arasında çok şeylerin değiştiği gerçeğiyle hemen yüzyüze geldiler. Somut durum TİP'in sol bölünmemiştir saptamasıyla çelişiyordu.

Sosyalizme yeni yönelen genç kuşağın gündeminde büyük ölçüde TİP yoktu. Çünkü TİP bu kesimlere yönelik sistemli bir politik çalışma yapmamıştı. Partinin kuruluşundan sonra da partinin iç çalışmaları, seçimlere hazırlık vb. nedeniyle gençlere yönelik çalışma iyice geri plana düştü.

Radikal akımlardan uzaklaşan kesimlerin ağırlıklı bölümü içinde TİP cazip değildi. Bu kesimlere çok batıcı gelen bir haklılık iddiasındaydı. Farklı görüşleri kapsayan bir legal parti önerisini de geri çevirdiği için yeni partinin kuruluşu hala TİP çizgisine bağlı kesimler ile sonradan TİP'e yönelen çok dar bir çevreye dayanarak gerçekleşti.

TİP partiye bağlı saydığı 71 öncesi mirasının hiç de varsaydığı boyutta olmadığını gördü. Bu kapsamda bir bölüm çevre 71'den sonra Ecevit atılımıyla birlikte CHP'ye katılmışlardı. Ancak TİP ile de ilişkiye açıktılar. Kuruluş ve seçimlere hazırlık sürecinde TİP bunları tercihe zorladı. Dolayısıyla orta vadede olumlu gelişebilecek ilişkiler daha baştan tahrip oldu. Bir bölüm insan da TİP'in gelişmisini izlemeyi tercih ediyordu. TİP bu çevreleri çekmeyi başaracak tempoda bir gelişme gösteremiyordu.

75 sonu ve 76 yılı seçimlere katılma hakkını kazanmak için çalışıldığı yıllardır. TİP kesin tercihini yaptı. Parti olarak bütün kadro, örgüt ve mali gücüyle seçimlere hazırlandı. TİP'in örgütsel yaygınlaşması seçimlere katıl-

mak için sürdürdüğü örgütlenme çalışmasına dönüştü. Bu durum TİP'in bütün örgütsel ve politik çalışmalarını çarpıttı. Partinin doğrudan yığınlar içinde çalışan örgüt ve kadroları sınırlı kalırken seçimler vb. gibi özgün parti hedefleri için örgütlenmiş geniş bir parti yapısı ortaya çıktı. Bu yapı geniş yığınları ilgilendiren sorunlar için mücadeleye uyum göstermekle zorlanıyordu.

TİP 75 ve 77 yılları arasında beklediği gelişme temposunu yakalayamadığını görmeye başladı. TİP bu durumu "tecrit çemberi" kavramıyla açıkladı. Dönemin yayınlarında ve değerlendirmelerinde bu kavramın yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz. Bu yaklaşıma göre, TİP'in gelişmesine karşı egemen çevrelerin ve solun diğer kesimlerinin güçlü bir direnci vardı. Bu direnç parti evresinde bir kıskaç, çember oluşturuyordu. Parti mutlaka bu "tecrit çemberi"ni kırmalıydı.

bu değerlendirmenin partinin politikasında ve kadrolarının psikolojisinde yarattığı etki kolayca tahmin edilebilir. Dışındaki bütün güçlere karşı savaş açmış bir partinin diğer demokratik ve toplumsal güçlerle rahat, esnek ve yapıcı ilişkiler kurabilmesi oldukça zordu.

TİP'in I (6). Büyük Kongresi 1977'de bu ortamda yapıldı. Kongre izlenen doğrultuyu onayladı. Demokrasiyi savunmak için CHP'yle işbirliği yapmak gibi önemli bir karar da aldı. Behice Boran kongre kararını uygulamak üzere CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le görüştü. Ecevit, TİP'in sol içindeki özel yerini vurgulayıp onu överken cepheleşmeye karşı olduklarını ve önerilen türden cepheci yaklaşımları benimsemediklerini söyledi. Bu görüşme sonrasında TİP seçimler de yaklaştığından hızla CHP karşıtı bir tutum almaya başladı. Sosyal demokrasinin iki yüzünden sözediyordu, ancak CHP'nin daha çok büyük burjuvaziye bakan yüzünü görüyordu. 5 Haziran 1977 Genel Seçimleri'nde TİP bütün gücüyle çalıştı. Ancak demokrasi ve gericilik arasındaki kutuplaşma çok keskindi ve geniş yığınların gözünde CHP- Milliyetçi Cephe Partileri arasında ifadesini buluyordu. TİP ise seçim platformunda sosyalizm propagandasını öne çıkardı. 1969 öncesi TİP imajını ve ruhunu canlandırmaya çalıştı. Sert bir CHP eleştirisi yaptı. TİP, seçime katıldığı 15 il'de 20 bin oy aldı. Bu sonuçlar tam bir şok oldu.

Seçim sonuçları TİP açısından izlediği yolu köklü bir biçimde değerlendirmesi için iyi bir olanaktı. İlk başlarda bu yönde bir eğilim görüldü. Milliyetçi Cephe'nin yeniden iktidar olması demokrasiyi savunmak sorununu acilleştiriyordu. TİP "Örgütsel Birleşik Güç Yenilmez" başlığıyla yayınladığı bir kararla kendi önerilerini ortaya koydu. Bu açılım diğer demokratik ve sol güçlerle ilişkilerin geliştirilmeye başlanması bakımından önemliydi. Ancak faşizme karşı demokrasiyi savunmak sorununa getirilen bakış yetersizdi ve sığdı.

Demokrasiyi savumak yalnızca sol güçlerin bir sorunu olarak görülüyordu. Bu ülkemizdeki solun bütününün yanılgısıydı. Sonuç olarak "sağ" partilerin tabanını oluşturan, ama çıkarı demokrasiden yana olan kesimler solun önerilerinde kendilerini göremiyorlardı. Demokrasiyi savunmak sağa karşı olmakla özdeşleşiyor, gericiliğin tabanını daratmak başarılamıyordu.

"Örgütlü Birleşik Güç Yenilmez" önerisinde sol içi ilişkilerde yetersiz biçimde ele alınıyordu. Diğer sol akımlarla her düzeyde ilişki yerine "aşağıdan birlikler" öneriliyordu. Bu öneri üst düzeyde ortaklık oluşturmanın daha zor olduğu, somut sorunların yaşandığı alanlarda işbirliklerinin daha kolay yürüyeceği düşüncesiyle yapıldı. Ancak bu durum TİP liderliğinin solda kendisini hala ayrı tutma çabasını da yansıtıyordu. "Birleşik Güç" önerisi tırmanan teröre karşı çok somut öneriler içermiyordu. Parti liderliğinden ilçe'ye kadar bütün parti örgütlerini birleştiren ortak hedef ve biçimler yoktu. Bu öneride sol güçlerin örgütsel birliği sorununa hiç değinilmiyor, ağırlık kazanma çizgisinde ısrar ediliyordu. Bu durumda "aşağıdan birlik" anlayışı ister istemez, öteki sol güçlerin tabanını yönetimlere karşı çıkarma politikasına dönüşüyordu. Sonuçta getirilen açılım TİP'in izlediği dar politikaları ortadan kaldırmadı, kısa sürede onların baskısı altında ikincil duruma itildi.

TİP seçim sonuçlarını yorumlarken neden oyların CHP'de toplandığını açıklamayı merkeze koydu. Bir başka deyişle neden TİP'in az oy aldığının yanıtı araştırılıyordu. Yani ölçüt genel politik durum değil partinin durumuydu. TİP seçim sonuçlarını "toplumsal panik " olarak değerlendirdi. Bu değerlendirmeye göre kitleler faşizme ve gericiliğe nasıl engel olacaklarını göremiyorlar, panik içinde davranıyorlardı. Bu bakışla TİP geniş yığınların bir ilerici seçeneğe yönelmesini olumlu değil, daha çok zaaflı bir tercih olarak değerlendiriyordu. Bu kesimlerin TİP'in ve gelişmelerin etkisiyle gerçeği görmeye başlayacaklarına ve TİP çevresinde toparlanacaklarına inanıyordu.

Bu değerlendirmenin vehameti üzerinde fazla durmak gerekmiyor. Böylesi bir bakış açısıyla demokrasiyi savunabilmek için sağlıklı politikalar üretebilmek olanaklı değildi. Parti durumu analiz etmiyor, yargılıyor ve mahkum ediyordu.

1977 Aralık Yerel Seçimleri'nde TİP'in oyları 5 Haziran'a göre üç kat arttı. Bu sonuç TİP'in izlediği çizgiyi gözden geçirme çabalarını bütünüyle sona erdirdi. Parti ibrenin tersine dönmeye başladığına, gelişme olanaklarını yakaladığına inandı.

77-78 yılında TİP'in çalışmalarını etkinleştirmek için birçok çaba içinde olduğunu görüyoruz. Bu çalışmalar doğrudan partinin gelişmesiyle ilgiliydi, toplumsal hareketlenmeler yaratma özelliğinde değildi. TİP'li gençler bir gençlik örgütü kurdular, ilkeleri ve çalışma tarzıyla partinin gençlik içindeki uzantısı durumundaydı. Çalışması politik nitelikteydi. Gençliğin demokratik örgütlenmesi ve karşı karşıya kaldığı baskı ve terör konusuna çözümler önermiyordu. Partide teorik-politik eğitim faaliyetlerine hız verildi. Ancak bu çalışmalarda teorinin genel sorunlarına yönelikti ve parti kadrolarını sol içi tartışmalara hazırlamak amacını taşıyordu. Yeni yollar, yeni politikalar üretmek üzere oluşturulmuş tartışma platformları değillerdi. Parti programını benimsetmeyi amaçlayan didaktik seminerlerdi.

"Demokratikleşme için Plan" çalışması da bu dönemde yapıldı. Bu çalışmanın birçok yönden özel önemi vardır. Öyle görülüyorki 75 sonrasında sola bir siyasal hareketin kendi çizgisinde olsun olmasın somut bir amaç doğrultusunda ortak çalışma yapmayı kabul eden aydınlarla yaptığı tek çalışmadır. Solda, TİP'in geniş bir aydın çevresiyle ortaklaşa çalışarak gerçekleştirdiği Plan benzeri bir başka çalışmanın başka bir örneğini bulmak oldukça zordur. Bu durum Plan'ın önemi kadar sol akımların aydınlarla ilişkilerinin kısırlılığını da göstermektedir.

Plan'da çözüm önerileri devletleştirme temel mantığına bağlıydı. Bu nedenle elbetteki günümüzde aşılması gereken temel bir yaklaşıma sahiptir. Ancak yine de solda ekonominin bütününü genişlemesine inceleyen belgelerin arasında önemli bir yeri vardır.

Plan'ın partinin dışa yönelik politikasında büyük bir etkisi olmadı. Parti daha çok böyle bir çalışmayı başarabilmiş olmanın moraliyle tatmin oldu. Böylesi bir çalışmayı solda başarabilecek tek parti olma özelliğini öne çıkardı. Ancak plan çalışmasının bir başka anlamda parti üzerinde etkisi olmadı. Plan'la birlikte parti şu soruyla karşı karşıya geldi: Bu Plan önerisini kimler, nasıl bir iktidar uygulayacaktı?

Sosyalist devrim diyen, sosyalist devrimden önceki aşamalar veya iktidar biçimleri üzerinde durmayan parti açısından bu önemli bir soruydu. Parti

TEZLER

toplumsal sorunlara çözüm diye ortaya koyduğu planı nasıl bir iktidarın uygulayabileceğini, önerisini nasıl bir iktidar önerisiyle bütünlediğini açıklığa kavuşturamadı. Ortaya o güne kadar ki politikaları açısından ileri bir adım olan, ancak bulanık bir "demokratik iktidar" önerisini attı.

"Eğer" TİP önerilerini paylaşan her toplumsal ve politik güçle birlikte mücadeleye hazır olduğunu, bunların iktidarını önerdiğini ve ayrıca önerileri yönünde diğer güçlerin hertürlü girişimlerini destekleyeceğini açıklasaydı ve bu çizgiyi ısrarla uygulasaydı bambaşka bir gelişme gösterebilirdi. Ancak süreç TİP'in Sovyet Marksizmi'nin şematik iki aşamalı devrimi benimsemesi yönünde ilerledi. Yukarıdaki soruya demokratik aşamanın veya devrimin de yanıt olmadığı görülemedi. Çünkü Plan'ı hangi iktidar uygulayacak sorusuna demokratik devrim veya sosyalist devrim diye yanıt vermenin pratikte izlenecek çizgi açısından bir önemi yoktu. İkisi de devrim koşullarını hedefliyor ve bu koşullarda gerçekleştirilebilecek işleri tanımlıyordu. Halbuki sorun o gün için uygulanabilir, gerçekçi politikalar ortaya koyabilmekti.

Herşeye rağmen TİP kısmi de olsa yeni görüşler ortaya koyuyor ve savunuyordu. Ancak bu görüşleri eskileriyle tam olarak hesaplaşmadan ve onları bıraktığını açıklamadan savunduğu için parti içinde karışıklıklara neden oluyordu. Bu tartışmaların en önemlisi 1978'de Yalçın Küçük ve çevresindekiler ile olanıdır. Yalçın Küçük, TİP'in 75 Programı'nda varolan bir kısım görüşlere dayanarak yeni açılımlara karşı çıktı. TİP'in diğer sol çizgilere, özellikle TKP'ye karşı tutumunu değiştirmesini eleştiriyor, demokrasi mücadelesi ve demokratik dönüşümler için mücadeleye daha çok öncelik tanınmasına karşı çıkıyordu. Kısaca TİP liderliği ile Yalçın Küçük arasındaki tartışma birlik ve demokratik cephe sorunları üzerineydi. Ancak TİP liderliği henüz kendisi de bu konularda eskinin etkisini yoğun olarak taşıdığından tartışma olması gereken zeminde yapılamadı. Parti liderliği Yalçın Küçük'ü "anti-sovyet ve anti-komünist olmak"la eleştirdi. Doğal olarak bu eleştirilerini doyurucu biçimde açıklayamadı. Yalçın Küçük ve çevresi tasfiye edildi. Ancak bu sorunu doğuran görüşler parti politikasında varolmaya devam etti ve yavaş da olsa kan kaybı sürdü.

1978 yılında yapılan TİP II. Büyük Kongresi yeni açılımlar bakımından kısır geçti. Parti politikası eleştirel bir gözle irdelenmedi. Delegeler uygulanmakta olan politikayı ve liderliği desteklediler. Parti, Yalçın Küçük çevresiyle yapılan tartışmanın ve bölünmenin etkisi altındaydı. Fetiş hale gelmiş olan parti birliği anlayışıyla bölünmenin hemen sonrasında partiyi eleştirerek "zayıflatmak" istemiyorlardı.

II. TİP için bir dönüm noktası olan 79 Ara Seçimlerine doğru giderken TİP'in izlediği politik çizgiyi anlamamız bakımından dört önemli olaya değinmeliyiz. **Bunlar 24 Aralık 1978'de ilan edilen sıkıyönetime karşı alınan tutum, 79 başlarında seçimlere katılmak için yapılan çalışma, 1 Mayıs 79'da alınan tutum ve 79 Haziranı'nda TSİP ile yapılan birlik görüşmeleridir.**

Aralık 79'da Kahramanmaraş katliamı üzerin Ecevit Hükümeti sıkıyönetim ilan etti. Adet olduğu üzere sol hareketlerin bütünü hemen sıkıyönetime karşı çıktı. TİP ise farklı bir tutum aldı. Yasal devlet ile devletin içinde yuvalanmış gerici kurumlar arasında bir ayrım yaptı. Tehlikenin ikili iktidar odağının oluşmuş olmasından kaynaklandığını ve hedefin bu sorunun çözümlenmesi olması gerektiğini açıkladı. Sonuçta sıkıyönetime hemen karşı çıkmayarak sıkıyönetimin tarafsız olması gerektiğini söyledi. Çünkü ikinci, faşist iktidar odağının yokedilmesinde yasal devlet güçlerinin de işlevi vardı.

Bu analizin önemi büyüktür. Ülkemizde sol hareketler 12 Eylül darbesine engel olacak politikalar ne olmalıydı sorununu hala tartışmış değildir. Bu sorun tartışıldığında TİP'in ipuçlarını yakaladığı politika çok önemli olacaktır. Bu politika solun diğer bölümlerinde olduğu gibi parti kadroları arasında da tepkilere neden oldu. Çünkü bu yaklaşım solda egemen olan devlet vb. gibi bütün şemalarla çelişiyordu.

TİP liderliği bu baskılara dayanacak durumda değildi. Çünkü yaptığı saptama politik bakımdan partinin hedeflerini, çalışma tarzını bambaşka biçimlere büründürmesini gerektiriyordu. Politikasının dayanaklarını ortaya koyabilmek için ileri düzeyde bir teorik çalışma yapması, geçmiş politikalarıyla ve dogmatik anlayışlarla köklü bir hesaplaşma içine girmesi gerekiyordu. Sonuçta ikili iktidar yaklaşımı TİP'in tarihinde bir şimşek gibi geldi geçti. Çok kısa bir süre için ortalık aydınlandı, sonra tekrar karanlığa gömüldü.

İkinci olay TİP'in seçimler konusuna verdiği önemi gösteriyor. 1979 yılı başında parlementoda partilerin seçimlere katılma koşullarını ağırlaştırma yönünde hazırlıklar görüldü. Bu durum üzerine TİP olabilecek en ağır koşulların getirilebileceğini hedefleyerek yeni bir örgütlenme çalışmasına girişti. TİP bir-iki ay gibi çok kısa sürede 34 il ve bütün ilçelerinde yasal bakımdan örgütlü duruma getirildi. Bu hamlede partinin mali ve kadro bakımından olanaklarının önemli bir bölümünü kullandı. Geriye kalanlar da 79 ara seçimlerinde tüketilecekti. Sonuçta partinin örgüt yapısı iyice hantallaştı. Parti örgütlenme konusunda dikkatini bir türlü hergün tırmanan gericilik tehlikesine karşı hazırlığa yöneltemiyordu. Çok değerli zamanı ve olanakları yitiriyordu.

Üçüncü olay 1 Mayıs 79'dur. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı önce 1 Mayıs'ın kutlamasını yasakladı, daha sonra da o gün sokağa çıkma yasağı koydu. TİP bu tutumu protesto etti ve 1 Mayıs günü Behice Boran başta olmak üzere 400'e yakın partili sokağa çıktı.

Demokratik hak ve özgürlüklerin keyfice çiğnenmesine karşı çıkış olarak her bakımdan bu eylem yürekli bir tutumdu. Ancak yine de dar bir eylemdi. Dar niteliği büyük ölçüde TİP'in özellikle tercih ettiği bir durumdu. Partinin böyle bir durumda yalnız başına kalmış olmasını TİP'in sol içindeki konumunu sağlamlaştıracak bir olanak olarak gördü ve değerlendirmeye çalıştı.

Dördüncü olay TSİP'le yapılan birlik görüşmeleridir. Bu görüşmeler yaklaşık iki ay sürdü ve 79 Haziran'ında kamuoyuna açıklandı. Birlik sorununda TİP'in izlediği çizgi hatalıydı. TİP'in birlik görüşmelerine birlik sorununu TİP zemini üzerinde çözmek anlayışıyla başladığını söyleyebiliriz. TİP'in birlik önerisi iki partinin yönetimlerini birleştirerek birliği gerçekleştirmek düşüncesine dayanıyordu. Sorun bütün yönleriyle analiz edilmemişti. TİP kendi politik çizgisiyle TSİP'in politik çizgisini nasıl uyumlaştıracağı üzerinde düşünmemişti. Birleşik partinin isminin TİP olması gerektiğini varsayıyordu. TSİP'in demokratik özgürlükleri savunmak amacıyla ortak bir kampanya önerisini reddetti. Çünkü TİP'e göre öncelikle birlik görüşmeleri soruçlandırılmalıydı. Böylece iki parti arasındaki yakınlaşma olanakları değerlendirilemedi. Doğal olarak görüşmeler olumsuz sonuçlandı. İki parti birbirlerini kamuoyu önünde sert biçimde eleştirmeye başladı.

79 Ara Seçimleri TİP'in solda ağırlık kazanma çizgisinde son şanstı. Bu gerçek, partinin bütününde hissediliyordu. TİP 79 seçim platformunu politik kimliği öne çıkartma üzerine kurdu. Boran ilk radyo konuşmasında partinin komünist kimliğini ilan etti. Daha sonraki konuşmalar, bildiriler ve eylemlerde bu tutum devam etti. Yine CHP sert biçimde eleştirildi. ancak tırmanan faşizme ve teröre karşı demokrasinin korunması için kamuoyuna kapsamlı bir

öneri sunmadı. Üzerinde durduğu konuların kamuoyunun büyük bölümü açısından fazlaca önemi yoktu. Doğal olarak TİP seçim sonuçlarında umduğunu bulamadı.

Seçim sonuçlarıyla TİP solda ağırlıklı durumunu kanıtlamayı umarken diğer partilerle (TSİP ve Sosyalist Devrim Partisi) başa baş sonuçlar aldı. bu seçimde en önemli sonuç İstanbul'daki seçimin sonuçlarıydı. İstanbul'da TSİP 5 bin, TİP 13 bin, TKP 22 bin civarında oy aldılar. Bu sonuçlarla TİP'in 1975'ten beri uyguladığı ağırlık kazanma çizgisi kesin olarak sona erdi. Artık bu çizginin yerine yeni bir çizgi koymak gerekiyordu.

TİP'te yeni çizgi arayışları tam bir karmaşaya neden oldu. Soldaki bütün hareketlerde olduğu gibi bu değişim çabası bir hesaplaşmaya dönüştü. Doğruların yanlışların birbirine girdiği, karmaşıklaştığı saflar ortaya çıktı. Ekim 79'da başlayan bu tartışma 12 Eylül 1980'e gelindiğinde hala sonuçlanmamıştı. Çok önemli toplumsal gelişmelerin olduğu bir dönemde TİP içe kapanmış durumdaydı.

Hemen seçim sonrasında TİP MK'sı "ideolojik, politik, örgütsel" alanların hepsini kapsayan bir "Genel Tartışma" açtı.

Tartışmanın başlarında yönetim düzeyinde Behice Boran'ı izleyen çoğunluk savunmacı bir tutum aldı. Gerçi Behice Boran bir parti kararı olmamasına rağmen istanbul'da partilerle yapılan seçim sonuçların değerlendirme toplantısında birlik konusuna önemli bir açılım getirmişti. TİP'in ağırlık kazanarak ana akım olma politikasının yanlış olduğunu açıkladı. TİP, TSİP, TKP'nin birleşmeleri gerektiğini söyledi.

Ancak Boran ve diğerlerinin TİP'in olumlu değerlerini korumak kayguları partinin bir sıçrama yapmasını engelliyordu. TİP'in her yanlışı bir doğruyla dengelenmeye çalışıyor veya diğer sol hareketlerin yanlışı ile kıyaslanıyordu. Köklü ve serinkanlı bir geçmiş değerlendirilmesi de yapılmadığından savunucu tutum gelişmenin engeli durumuna geliyordu. Boran iki aşamalı devrim anlayışına karşı demokratikleşme süreci yaklaşımını savunmaya çalıştı. TİP'in Türkiye Solu içindeki en önemli olumluluğu bu görüşüydü. Ancak Boran da marksist devrim teorilerisinin dogmatik unsurlarının etkisi altındaydı ve 1968'de ulaştığı noktanın çok gerilerine düşmüştü. Bu nedenle ortaya berrak yaklaşımlar koyamıyor ve ikna edici olamıyordu. Savunduğu görüşler sosyalist devrimi savunmak ve önceki bütün aşamaları redetmek olarak görülüyordu.

Savunmacı TİP liderliğinin karşısındaki görüş ise TİP'in başarısızlığının uluslarası komünist hareketin strateji ve taktiklerine ilgisiz kalmasının bir sonucu olduğunu söylüyordu. TİP ancak bu kaynağa yönelerek bir çıkış bulabilirdi.

Burada uluslararası komünist hareketin strateji ve taktikleri üzerinde bir değerlendirimeye girmeyeceğiz. Bu alan zengin bir birimi içeriyordu. Komünist partilerinin diğer toplumsal sınıflara ve politik partilere yaklaşımı konusundaki taktikleri TİP'in sığ yaşlaşımlarına göre çok daha ilerdeydi ve yol açıcıydı.

Ancak sorun bu stratejilerin şematikleşmiş olmasından kaynaklanıyordu. İki aşamalı devrim yaklaşımı hiçbir komünist partisinin derdine çare olmadığı gibi TİP içinde açıklamaya çalışıldığı gibi pratikte demokratik devrimi önermekle sosyalist devrimi önermek arasında hiçbir fark yoktu. İki aşamalı devrim yaklaşımının benimsenmesi sovyet uzmanlarının yazdığı kaynakların parti politikası olarak benimsenmesi anlamına geliyordu. Önerilenlerin hemen kapıda olan askeri darbeye ne kadar çare olduğu ve gerçekçi çıkış yolları önerdiği tartışması üzerinde hiç kimse durmuyordu. Toplumun derdine çare olacak çözümler değil şemalar ve formüyasyonlar çarpışıyordu.

Genel tartışma ilerledikçe uluslararası strateji ve taktiklerin benimsenmesi eğilim ağır bastı. Boran teorik planda zaten zayıf olan direnişlerinde ısrarcı olmadı. TİP'in 12 Eylü nedeniyle yapılamayan III. kongresine iki tarafın sunduğu karar tasarısında politik strateji bakımından temel bir fark kesinlikle sözkonusu değildi. İki taraf da esas olarak iki aşamalı devrim yaklaşımını benimsiyordu. Ama son derece önemsiz olan tanımlamalar ve detaylar konusunda sert tartışmalar yapıyorlardı.

Genel tartışmanın sonucunda TİP yönetimi "Tek Parti Tek Cephe" başlığı altında bir dizi kararlar aldı. Ancak böyle bir belge üzerinde birleşmek TİP'in birliğini korumaya yetmedi.

Çünkü tartışmada birliğin gerçekleşme biçimi üzerine olan yaklaşımlar öne çıkmaya başladı. Bir bölüm partili iki ayrı parti olma durumuna TKP'ye iltihak ederek son vermeyi öneriyordu. TKP'ye iltihakı savunmayan diğer bir grup partili ise yönetimde görülen savunmacı tutuma tepki olarak yenilikle-re daha açık oldukları gerekçesiyle iltihakı savunan kesimle birlikte davranmaya başladı.

Bu tutumlar partinin geniş bölümünü tedirgin etti. Parti çoğunluğu iltihakı savunanlara karşı Boran'ın çevresinde toparlanmaya başladı.

Sonuç olarak taraflar arasında ipler koptu. 80 Eylül'ünde yapılacak olan kongreye ayrı ayrı hazırlanılmaya başlandı. Taban kongrelerinde seçilen parti delegasyonun büyük çoğunluğu Boran'ın çizgisini destekliyordu. Behice Boran tartışmada bir taraf olmasına karşın bölünmeyi ve tasviyeyi engellemek için büyük çaba harcadı. Özellikle parti yönetim faaliyetinden farklı görüşteki kadroların çekilmesine karşı çıkıyor, yönetimde kalmaları için çaba gösteriyor, eğer ayrılmakta ısrar ederlerse yerlerine yine farklı görüşte kişilerin seçilmesini öneriyordu. Ancak parti içinde değişik görüşlerin bir arada yaşaması bir politik kültür sorunuydu. Hem partideki iktidarın hem de muhalefetin çoğulculuğa dayanan bir kültüre sahip olması gerekiyordu. Bu bakımdan Boran'ın çabaları çok yetersiz kaldı. Taraflar ağırlıklarını koymak amacıyla kongreye hazırlanmaya başladılar. Boran çevresi kongrede farklı görüşlerin yönetimde yer almaması gerektiği kararını verdi. Yeni bir ayrışma ve tasviye süreci başladı.

TİP 12 Eylül darbesi yapıldığında tam bir kaos yaşıyordu. Bu kaosu belki bir ölçüde kongre yatıştırabilirdi, ancak o da gündemden düşmüştü. 12 Eylül'den sonra Boran çevresi ilk yapılması gerekenin parti liderliğinde homojenliğin sağlanması olduğu kararını verdi. Böylece parti tabanında belirsizliklere son vereceklerini ve otoritelerinin sağlanması olduğu kararını verdi. Böylece parti tabanında belirsizliklere son vereceklerini ve otoritelerini sağlamlaştıracaklarını düşündüler. Öncelikle MK üyesi olan farklı görüşteki partilileri organlar dışına çıkardılar ve bütün yetkilerini askıya aldılar. Farklı görüşleri savunanlar taban örgütleri oluşturulurken de dışarda kaldılar. Çünkü yeni örgütler oluşturulurken bu kesimlere genel olarak öneride bulunulmuyor veya önerilse bile bu kesimlerce benimsenmiyordu. Üst yönetim düzeyinde askıya alma kararlarını partiden çıkarma kararları izledi. Yerel örgütlerde partiden çıkarma kararları alınmadı. Ancak fiilen yollar ayrılmıştı.

Sonuç olarak TİP, Ekim 79'da başlattığı genel tartışmadan güçlenerek çıkmadı. Politik arena'da etkinliğini arttıracak yeni bir politik strateji oluşturmayı başaramadı. 12 Eylül darbesi sonrasında her bakımdan hazırlıksızdı. Yeni koşulları serinkanlı bir biçimde değerlendirmesi ve planlar yapması gerekiyordu. Ancak büyük ölçüde davranışlarına parti içi çatışmanın yarattığı olumsuz psikoloji hakim oldu. Parti liderliği hemen birşeyler yapmak, böylece varlığını kanıtlamak güdüsüyle davranmaya başladı.

TEZLER

TBKP Deneyiminin Değerlendirilmesi

TİP ve TKP birliği, Türkiye Komünist hareketinde tarihsel öneme sahip bir adım olmuştur. Bu birlik Türkiye Komünist hareketinde başarılı ilk birlik deneyimiydi ve bölünmeler tarihi olarak gelişen sürecin tersine çevrilmesi açısından önemliydi. Ayrıca 1960'lı yıllardan başlayarak, Uluslararası Komünist Hareket içinde uç veren, farklı yaklaşımlara bağlı olarak ulusal partilerin bölünmesi ve karşılıklı kamplaşması biçiminde gelişen genel eğilime karşıt, uluslararası planda da gerçekleşen ilk birlik örneklerinden biriydi. Üstelik iki partinin de illegal ve zor koşullarda başardıkları ilk birlik deneyimiydi.

Ancak TİP-TKP birliğinin önemi, sadece bu özelliklerden kaynaklanmıyordu. Bu birlik aynı zamanda geçmişten kopuşun ilk adımıydı. TBKP programına temel olan yeni politik yaklaşımlar, her iki partininde kendilerini yenileme ihtiyacının ve bu amaçla başlattıkları arayış sürecinin somutlanmasıydı. Bu yanıyla TBKP, TİP ve TKP deneyimlerinin, yeni politik-programatik yaklaşımlar temelinde aşılması anlamına geliyordu ve eskiden kopuşun ilk adımıydı. TİP-TKP birliğinin asıl tarihsel önemi kanımızca buradadır. Nitekim daha sonra yaşanan tüm sorunlara rağmen TİP ve TKP aşılmıştı.

Kuşkusuz yenilenme sorununa o tarihlerdeki yaklaşımımız, bugünden farklıydı. Yenilenmenin teorik, politik, örgütsel bütün alanları kucaklayan, kapsamlı ve köklü bir değişim süreci olduğunu açık bir biçimde görüyor değildik. Attığımız adımın bizi, marksist teorinin ve parti anlayışının yenilenmesi konusunda ciddi sorunlarla yüzyüze getirdiğini seziyor, ancak bunun içeriği ve yönü hakkında açık düşüncelere sahip bulunmuyorduk. Ama TBKP Programı'ndaki yaklaşımlarımızda, eski sekter ve dogmatik anlayışlarından uzaklaşma eğilimi belirgindi. Bu nedenle TBKP'nin oluşumunu, sezgisel de olsa, geçmişden kopuşun ilk adımı olarak tanımlamak doğru olacaktır.

TBKP içinde daha sonra ortaya çıkan sorunların ve yaşanan bunalımın nedenleri analiz edilirken, belirleyici rol oynayan 3 faktörün üzerinde durmak gerekiyor. Bunlar; yasallık olarak formüle edilen partinin güncel politik mücadele çizgisi konusunda ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, parti (örgüt) anlayışımızı **yenileme** konusundaki gecikme ve **yasallık-birlik-yenilenme** gibi, herbiri kapsamlı ve karmaşık görevi, aynı anda çözmek zorunda kalışımızın getirdiği nesnel güçlüklerdir.

Kanımızca parti içinde yaşanan sorunların politik nedeni konusunda, yasallık olarak formüle edilen partinin güncel politik mücadele çizgisi üzerine ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, belirleyici rol oynadı. Sargın ve Kutlu yoldaşların, TBKP'yi yasal olarak kurmak amacıyla ülkeye dönüş kararı, iki partinin yurt dışında yaptıkları ortak Politik Büro toplantısında alındı. Daha sonra toplanan her iki partinin Merkez Komiteleri bu kararı oybirliği ile onayladı.

Parti yönetimlerinin aldığı bu karara karşın geri dönüş eyleminin politik önemi, bu kararı alan organlar tarafından bile yeterince açık bir biçimde anlaşılmış değildi. Geri dönüş kararı, ulusal ve uluslararası planda ortaya çıkan gelişmelerin ışığında, daha çok Türkiye'deki politik gelişmelere müdahale etmek, varolan durumu değiştirmek ve bugünü kazanmak açısından bir gereklilik olarak formüle edilmişti. Bu adımla, Türkiye'nin demokratik yenilenmesinde komünistlerin katkısına ve yasallık mücadelesinin ülkenin demokratikleşmesi süreci ile bağına işaret edilmekle birlikte, geri dönüş eyleminin ardında yatan teorik ve politik içerik bugünkü kapsamıyla ortaya konulmuş değildi. Bu teorik ve politik içerik, Osmanlıdan bu yana gelen geleneksel devlet anlayışının ve felsefesinin değişmesinde kilit bir sorun oluşundan ve Türkiye'de devletin demokratik temelde yeniden yapılandırılmasına, 12 Eylül rejiminin aşılmasına ve sivil toplumun özgürleşmesine radikal bir demokrasiye yönelmesine engel olan yasakların ve tabuların aşılmasında 141 ve 142. maddelerin ve KP yasağının belirleyici bir önem taşımasından kaynaklanıyordu. Yasallık politikasının içeriğinin bu derinlikte ortaya konulamaması, atılan adımın politik önemini yeterince görememek, bu adımın yenilenme ve birlik hedefleriyle bağını ortaya koyamamak biçimde kendisini gösterdi. Ayrıca en önemlisi, atılan adımla Osmanlı'dan bu yana gelen, geleneksel devlet anlayışı ile zorlu bir mücadeleye girişmiş olduğumuz yeterince bilince çıkamadı. Parti içinde ve dışında, dünyadaki gelişmelere ve Türkiye'nin AT konusunda ki tercihlerine bağlı olarak 'kolay başarı' beklentisi ortaya çıktı.

Geri dönüş kararının, daha sonra yaşanan parti içi sorunlara etkisi açısından iki noktaya değinmek gerekiyor. Birincisi, parti politik ve örgütsel olarak böyle bir karara hazır değildi. Alınan karar, partinin bütün politik faaliyetinin ve örgütlerinin legal çalışmaya yönelmesini gerektiriyordu. Bu durum varolan örgütsel yapının, politikaya bağlı olarak yeniden yapılandırılmasını gündeme getiriyordu. Ayrıca sorun, sadece bir örgüt yapısı sorunu da değildi. Yasallık mücadelesi, açık politik kimliğimizle yürütülecek bir mücadele olarak, eskisinden çok farklı bir politik çalışma tarzını gerekli kılıyordu. Uzun yıllar gizlilik koşullarında mücadele etmiş parti kadroları, deneyim ve psikoloji olarak böyle bir yeni tarza hazırlıklı değillerdi. İkincisi, geri dönüş kararı TİP kökenli kadrolar açısından, daha önce varolan yasal sol parti yaklaşımlarından politik olarak keskin bir kopuştu. Bu durum, yasallık politikasının anlaşılmasında ek güçlükler doğurdu. Partinin ortaya koyduğu güncel politik mücadele çizgisinin ne ölçüde reel ve sonuç alıcı olduğu konusunda tereddütlere yol açtı.

Geri dönüş eylemine rejimin sert tepkisi, parti içinde bir şok yarattı. Ayrıca dışımızda ki sol, bu eyleme karşı son derece olumsuz tutum aldı. Bu gelişmeler parti yönetimini de etkiledi. Kimi yönetici kadrolar arasında, partinin izlediği politika üzerinde ilk kaygı ve tereddütlerin doğmasına yol açtı. Başlattığımız yasallık mücadelesinde somut başarıların kazanılması süreç olarak uzayınca, bu kaygı ve tereddütler derinleşti. Ancak, partinin izlediği politika konusunda ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, parti içinde açıkca ortaya konulup tartışılmadı. Bu farklı yaklaşımlar, kendisini daha çok, yasallık mücadelesinde atılacak bir dizi pratik adımı ve alınan kararların uygulanışını geriye ertelemek biçiminde ifade eti. Daha sonra parti içinde derinleşen tartışma sürecinde politik yaklaşımlardaki farklılık, birlik ve yasallık hedeflerinin karşı karşıya getiren bir ikilem olarak ortaya çıktı. Bu durum, partinin izleye-

rolan durumu değiştirmeye yönelik güncel bir politikaya sahip olması, "büyük günleri" beklemeksizin bugünü kazanmaya yönelmesi ve somut hakikate geri dönülmesi idi. Yeni politik yaklaşımlar bizi, parti anlayışının yenilenmesi sorununa getirdi. Gerek politik yaklaşımların geliştirilmesi, gerekse parti anlayışın yenilenmesi ise ancak yeni teorik yaklaşımların ortaya konulabilmesi ile mümkün olabilirdi. Örgütsel yenilenmenin sorunlarına, sınırlı örgüt politikalarıyla yanıt verebilmek olanaklı değildi. Eski öncü parti anlayışından koparak ve çoğulcu parti anlayışından hareketle, örgütsel yenilenmenin içeriği tanımlanabilirdi. Bu konuda ki gecikme, parti içinde varolan değişik eğilimlerin herbirinin, kendi durumlarını "teorişleştirmesine" yol açtı. TBKP Kongresi ise, bu sorunların ve çözüm yollarının henüz yeterince olgunlaşmadığı bir dönemde toplantı. Bu nedenle, hem ileriye ışık tutacak perspektif ve yeni açılımların geliştirilmesinde, hem de böyle bir Kongre'nin gündeminde olması gereken geçmişin değerlendirilmesinde son derece yetersiz kaldı.

TBKP süreci, aynı zamanda ülkeye geri dönüş eylemiyle başlayan yasallık için mücadele dönemi olmuştur. Bu nedenle geri dönüş kararının ve sonuçlarının değerlendirilmesi, TBKP sürecinin değerlendirilmesinde ele alınması gereken bir zorunluluktur.

Ülkeye geri dönüş kararı, herşeyden önce, eski politik mücadele anlayışından kopuşun somutlanmasıydı. Bu "Büyük Günleri" bekleme, örgütsel açıdan "güçlenenek" geleceğe hazırlanma ve bütün sorunçları önceden "bilerek" adım atma anlayışına karşı sezgisel de olsa gelişmeler içinde ana eğilimleri görerek ve politik riskleri göze alarak hareket etme anlayışı belirgindi. Geleneksel muhalefet partisi olarak sadece talep etmekle yetinmeyen, radikal demokrasiyi gerçekleştirmeye yönelik fiili durumlar yaratmayı ve nicel güçle değil, politikayla geniş güçlerin desteğini kazanarak sonuç almayı temel alan bir politik mücadele anlayışının ürünü idi.

Attığımız adımın, Türkiye'de otoriter devlet anlayışının ve vesayetçi demokrasinin aşılmasında taşıdığı önemi, yasallık mücadelesi boyunca her zaman açıklıkla ortaya koyduğumuz söylenemez. Ayrıca yasallık mücadelesinin, yenilenme ve birlik sorunuyla ilişkisinin somutlanmasında daha doğru bir yaklaşımla, yenileme ve birlik sorunuyla ilişkisinin somutlanmasında, daha doğru bir yaklaşımla, yenilenme ve birlik açısından yasallık, mücadelesini politik öneminin ortaya konulmasında eksikliklerimiz vardı. Yeni toplumsal ve politik dinamiklerle karşılıklı bir etkileşim olmaksızın ve toplumun kendini dönüştürme mücadelesi ve dinamiği içinde aktif bir rol oynamaksızın kendimizi yenilenmenin mümkün olmadığı yeterince anlaşılmış değildir. Gerek toplumsal ve politik dinamiklerle karşılıklı etkileşim, gerekse toplumun değişmesinde bir rol oynamak açısından yasallık hedefini kazanmak, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Birliğin, komünist partisinin dönüştürülmesi ve Türkiye'nin bugünkü somut koşullarında toplumu değiştirecek yeni bir politik güç yaratılması için bir zorunluluk olarak ifade edildiği durumda, böylesi bir birlik yasal platformda ve politik yaşamda gerçek kimliğmizle yer aldığımız koşullarda gerçekleşebilirdi.

Komünist adını taşıyan bir parti kurmadaki ısrarımız, Türkiye'de devletin demokratikleşmesinde rol oynayabilmek için gerekliydi ve böyle bir rol oynamadan 1. Türkiye'de marksist hareket varlık nedeni kazanamazdı. 2. somut bir yenilenme doğrultusu ortaya konamazdı; bu mücadelenin gelişip güçlenmesi, sonuç alması, birleşik, çağdaş, demokratik, yasal bir marksist birleşik parti için koşulları da iyileştirecekti; ama marksistlerin birlik partisi için, ne komünist adı ne de TBKP'nin yaptığını yineleme gerekliydi. Komünist adında ısrarın politik düzlemi ve önemi ile parti olarak TBKP'nin birlik partisinin bir bileşenine dönüşmesinin düzlemi ve öneminin iki farklı düzlem ve önem olduğunu ne biz yeterince ortaya koyabildik ve politikalarımızı bu farklılığa uyarlayabildik ne de dışımızdaki marksistler bunu kavrayabildiler. Her iki taraf ta, kendi açısından, bu iki süreci mekanik olarak birleştirmeye çalıştı; TBKP içinde de aynı ikilem yaşandı. TBKP olarak iki sürecin ayrı, ama paralel, birbirini destekleyen birşekilde gelişmesini (4 Haziran'dan sonra olduğu gibi) söyleyebilseydik, 1. Yasallaşmayı sürdüreceğimizi, birliğini bunu desteklemesini 2. yasallaşma başarıldıktan sonra önkayıtsız birlik partisine katılacağımızı en başta deklare etseydik, her iki tarafın yenilenmesine de daha büyük bir katkı yapabilecektik. Yasallaşmanın her açıdan önemi, TBKP yönetimin bütününde tam kavramadığı için bunu başaramadık.

Yaşadığımız politik gelişmeler, ülkeye geri dönüş kararının doğruluğunu ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde komünistlerin, kuşaklar boyunca büyük özverilerle yürüttükleri mücedele başarıya ulaşmış ve Türkiye'de komünist partisi, yasal olarak kurulmuştur. Kuşkusuz bugünkü kazanımlarımız, Türkiye demokrasi güçlerinin 141 ve 142. maddelere karşı düşünce özgürlüğü için, uzun yıllardır sürdürdüğü mücadele olmaksızın gerçek olamazdı. Ayrıca bugün ulaşılan nokta da, tek başına TBKP'nin başarısı değildir. Ancak, ülkeye geri dönüş eylemiyle başlattığımız yasallık mücadelesi, komünizm tabusunun yıkılmasında, 141 ve 142'nin kaldırılması için geniş politik güçlerin katıldığı toplumsal mutabakatın ortaya çıkmasında belirleyci bir rol oynamıştır. Aynı zamanda yürüttüğümüz mücadele Türkiye'de komünistlerin, ülkenin politik ikliminin değişmesinde ve demokratikleşmesinde somut bir rol oynayabileceklerini kanıtlamıştır.

Bugün Türkiye'de demokrasi güçleri, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki yasak duvarını yıkılması hedefine her zamankinden daha yakındır. Bu nedenle yasallık mücadelesini KP adını kesin sonuca ulaştırıncaya kadar sürdürmekte kararlıyız.

Birlik Üzerine Tezler

Bir çağ bitiyor, yeni bir çağa giriyoruz. Yeni çağın insanlığa sunduğu olanaklardan yararlanarak toplumsal projelerimizi yenilemeliyiz. Yeni toplumsal projelerimiz yeni gerçekliklere ve yeni somut güçlere dayanmak zorundadır. Toplumsal dönüşümler için verdiğimiz mücadelede uzunca bir süredir yaşadığımız karmaşa ve çıkmazlar sorunu köklü bir değişim ve dönüşüm gerekliliği temelinde yaklaşmamamızdan kaynaklanıyor. Yeni bir çağın doğmunun nesnel belirtileri bütün toplumsal kesimlerde kendisini hissettiriyordu. Bu durum bütün toplumu bir değişimin zorunlu olduğu yönünde yeni arayışlara yöneltirken, bu arayışların yeni dinamiklere uygun düşen yeni bi-

ceği politika konusunda farklı seçeneklerin ortaya çıkmasına ve parti hattının netleşmesine yardımcı olmadığı gibi, hem yasallık, hem de birlik mücadelesine zarar verdi.

TBKP Programını temelendiren yeni politik yaklaşımlarımız ve içine girdiğimiz yasallık mücadelesi, parti (örgüt) anlayışında da köklü bir yenilenmeyi gündeme getiriyordu. Örgütsel yenilenmenin içeriğini herşeyden önce, öncü parti anlayışından kopuş olarak ortaya koymak zorunlu idi. Önciiyü örgütleyerek toplumu değiştiren parti yerine, yurttaşların siyasal karar alma mekanizmalarına katılımını örgütleyen parti anlayışına yönelmek, politik mücadelenin amacını, devlet iktidarını almak ve onun aracılığıyla toplumu dönüştürmek yerine, iktidarın sivil örgütler aracılığıyla toplumsallaşmasında rol oynamak ve ortaya koyduğu politik seçeneklerle halkın karar alma süreçlerine yardımcı olmak olarak tanımlamak ve bu anlayış temelinde partinin, politikasını, devlet ile sivil toplumun karşı karşıya geldiği alanlarda ve konularda formüle etmesi zorunluluğunun ve toplumdaki diğer demokratik hareketlerle ilişkisine açıklık getirmek gerekiyordu. Partinin örgütsel yapısında, yönetim faaliyetinin yaygınlaştırmak anlamına gelen adem-i merkeziyetçiliği ve yatay örgütlenmeyi temel almak, en önemlisi, çoğulcu parti anlayışına yönelmek zorunluydu.

Parti anlayışının yenilenmesi konusunda duyduğumuz gereksinim, bizi, nasıl bir parti sorununu tartışmaya yöneltti. Bu tartışma içinde, eski öncü parti anlayışını terketmek açısından önemli adımlar attık. Ne var ki, partinin misyonuna ve toplumsal yaşamdaki rolüne bağlı olarak örgüt anlayışımızda, eski öncü parti anlayışından kopuşu somutlayacak, teorik bir yaklaşım geliştirmekte geciktik.

Çoğulcu parti anlayışımız ise, parti içinde farklı yaklaşımların kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu, bunların bir zenginlik kaynağı olarak hoşgörüyle karşılanması gerektiği ve azınlığın çoğunluk olabilme hakkının güvence altına alınması gibi, parti içi demokrasinin bilinen sınırlarının ötesine geçmedi. Halbuki çoğulcu parti anlayışı, farklı politik yaklaşımlara rağmen aynı örgütsel çatı altında birlikte varolmak ve politik mücadelede hareket birliğini sağlama, yeni bir politik kültürün yaratılmasını zorunlu kılıyordu.

Parti içinde farklı yakalaşımların kaçınılmazlığından yola çıkarak karar alma sürecinde, parti içi tartışmanın taşıdığı belirleyici önemi görüyorduk. Ancak parti içi tartışmanın, partinin işlevine bağlı olarak izlenecek yol konusunda, farklı politik seçeneklerin ortaya çıkarılması ve somutlanması amacına yönelmesi gerektiğini anlamış değildik. Bu nedenle, ne amaca uygun, anlamlı bir tartışma süreci örgütleyebiliyor, ne de "soyut" ve "sonu gelmez tartışmaların" parti kadroları üzerinde yarattığı tepki ve hoşnutsuzluğa karşı yapıcı bir yaklaşım geliştirebiliyorduk.

Politik mücadelede partinin hareket birliğini sağlamak açısından geliştirdiğimiz yaklaşımlar, karar alma süreçlerine parti üyelerinin katılımının sağlanması ve parti içi mutabakatların temel alınması biçiminde somutlanıyordu. Ancak bu yaklaşım, ortaya çıkan farklı düşüncelerin görüşlerinde 'ısrar etmesi' halinde hareket birliğini, tek başına karar alma sürecine katılım yoluyla sağlamakta yetersiz kalıyor ve böylesi bir durumda parti içi mutabakatın nasıl sağlanacağına yanıt vermiyordu. Parti içinde karar alınanın ve hareket birliğini gerçekleştirmenin, daha önceki tartışma sürecinde ortaya çıkan farklı politik seçeneklerden birinin uygulanmaya konulması ve diğer seçeneklerden birinin uygulanmaya konulması ve diğer seçeneklere geri dönüşe açık olarak pratik de sınanması anlamına geldiğini kavramış değildik. Bu anlayış çoğunluğun, izlenecek politika konusunda diğer seçeneğe geri dönüşün gerekli olabileceğini, azınlığın ise kendi görüşlerinin haklılığının ve geçerliliğinin ortaya çıkması için bu süreci yaşamanın zorunlu olduğunu dikkate almasını gerektiriyordu.

Parti içi mutabakat anlayışımız izlenecek politika konusunda görüş birliği sağlamak olarak biçimleniyordu. Farklı anlayışların varlığı halinde bu anlayış, tartışma sürecini daha çok çoğunluğun, azınlığın görüşlerini terketmeye zorladığı bir "ikna" süreci olarak kavranılmasına yol açıyordu. Mutabakatın, farklı politik yaklaşımların varlıklarını koruyarak ve bunlara rağmen, somut bir politik hedefe ulaşmak için birlikte hareket etmek olduğunu kavramış değildik.

Çoğulcu parti anlayışımızdaki bu eksiklikler, ortaya çıkan sorunları karşılıklı dayatmalar ve güçle çözme yaklaşımlarının uç vermesine yol açtı. Bu durum, sorunların daha da derinleşmesini ve kadrolar arasında güvensizlik tohumlarının yeşermesini beraberinde getirdi.

Partinin karşı karşıya geldiği örgütsel sorunlar, yalnızca parti anlayışının yenilenmesi sorunuyla da bağlı değildi. TBKP aynı zamanda illegalden legale geçiş ve iki partinin örgütsel birleşme sürecinin tamamlanması sorunlarını da çözmek zorundaydı. Parti yönetimi bu süreci mekansal bölünmüşlüğünün de etkisiyle, bilinçli politikalarla yönlendirmekte yetersiz kaldı. Bu görevlerin çözümüne, parti anlayışının yenilenmesi ve yasallık mücadelesinin gündeme getirdiği politik ihtiyaçlara uygun örgütsel yaklaşımların geliştirilmesi temelinde yaklaşmak yerine, iki partinin varolan örgütlerini yanyana getirmek gibi biryol izlendi. Bu yaklaşım her iki partide de, eski öncü parti anlayışının, hegemon olma isteğinin kalıntılarının etkisini hala sürdürdüğü koşullarda, varolan örgütsel sorunları daha da derinleştirdi.

Her iki partininde geçmişten gelen, birikmiş örgütsel sorunları, parti anlayışının yenilenmesi sürecini daha da karmaşıklaştırıyordu. Geçmişin birikmiş örgütsel sorunlarını çözmek, ancak günün gereksinimlerine yanıt veren bir parti anlayışı ile bu sorunların ele alınması halinde olanaklı ayırt etmek ve bugünkü sorunların çözümüne ışık tutacak dersleri ve sonuçları çıkarmak mümkün olabilirdi. Eskinin birikmiş örgütsel sorunlarını çözmek için bunları yeni bir parti anlayışı ile aşmak zorunluydu.

Ülkeye geri dönüş eylemiyle başlattığımız yasallaşma mücadelesi, uzun yıllardır süregelen geleneksel devlet anlayışının ve resmi ideolojinin değişmesinde rol oynayan kararlı ve mücadeleci bir parti kimliğinin geliştirilmesini zorunlu kılıyordu. Çünkü rejimle yüzyüze, zorlu bir mücadele içindeydik ve öne koyduğumuz hedefe ulaşmak, hele Türkiye gibi bir ülkede, hiç te kolay değildi. Örgütsel yenilenmeyi, böyle bir mücadele içinde gerçekleştirmek durumundaydık. Dünyada ki gelişmeler, parti ve toplum içinde bireyin artan rolünün ve özgürleşmesinin önemini ortaya çıkarmıştı. Ancak bu gelişmenin, aynı zamanda bireyin sorunlarının çözümünde, toplumsal yaşamın ve içinde yaşadığımız çağın değişiminde, eskisinden çok daha yüksek bir sorumluluk yüklenmesi anlamına geldiği yeterince dikkate alınmadı. Örgütsel yenilenmenin gerçekleşmemesi ve sosyalist ülkelerde yaşanan radikal değişikliklerinde etkisiyle her türlü örgütlü mücadeleye tepki biçiminde ortaya çıkan uç yaklaşımlar, sorunların sağduyu ve sorumluluk temelinde tartışılarak çözümler üretilmesini zorlaştırdı.

Örgütsel yenilenmenin gecikmesi, partinin izlediği güncel politikada bulanıklık ve atılacak adımlarda kararsızlık, yaşanan parti içi bunalımı derinleştirdi ve parti yönetimine güvensizliğe dönüştürdü. Türkiye'de varlığını hissettiren toplumsal çözülme sürecinin etkileri, sosyalist dünyada yaşanan radikal değişikliklerle hızlanınca kadrolarda, politik mücadeleden uzaklaşma eğilimi ortaya çıktı.

TBKP'nin değişim ve geçmişten kopuş süreci, politakının yenilenmesi ile başladı. Bunun önemi partinin, va-

çimlerde yapılamıyor olması bir çıkmaz yaratıyordu. Böylece gelişimin doğrultusu ve güçleri kavranamadığı için arayışlar ve çabalar karşılığını bulamıyor, hatta zaman zaman gelişim doğrultusuna ters, kaynağı tepkisellik olan yaklaşımlar görülebiliyordu.

Demokrasi ve sosyalizm için verdiğimiz mücadelede ilk önce bir "stratejilerin bunalımı" olduğu görülmeye başlandı. Bu elbette doğru bir tespitti. Eksikliğin saptanması çözümü yönünde yeni açılımları da birlikte getirdi. Ancak bunalım aynı zamanda örgütlerin, partilerin de bunalımıydı. Bizzat mücadeleyi veren araçların ömrü tükenmişti. Bu açıdan yeni arayışların başlatılmasına engel olmasalar bile, sonuna kadar geliştirilmesine ve uygulanmasına arayış içinde olan yapılanmaların kendileri birer engeldi. Bu nedenlerle geleneksel yapıların önüne yeni politikaların geliştirilmesi kadar bu politikalara denk düşen örgütsel biçimlerin yaratılması görevi de çıktı. Bu görev geleneksel örgütler için köklü bir dönüşüm sorunuydu.

Bu gerçeği zamanında kavrayabildik mi?

Elbette hayır. Çağa uygun dönüşümler mücadelesinin özellikle örgütsel boyutu sorununun derin kökleri olduğu ve köklü bir dönüşümü gerektirdiği sorununun oldukça geç farkına vardık. Ve parça parça farkına vardık. Bu nedenlerle kısır döngülere düşürmesine engel olamadık, gerçeği bir yanından yakalayan adımlarımız tam karşılıklarını bulamadı, birçok emek ve çaba boşa harcandı.

Bugün çok açık biçimde görüyoruz ki birlik sürecinin ve arayışlarının özü yeni bir dönüştürücü gücün yaratılmasına duyulan gereksinimdir. Bugün soldaki bütün partiler ve hareketler yeni bir dönüştürücü güç yaratma gerçekliğinin bütün boyutlarının farkına varmamış olsalar bile eski yapıların ömürlerinin tüketmişliğini görüyorlar.

Yeni bir partinin nesnel bir gereklilik olabilmesi için siyasal yelpazedeki yine nesnel bir boşluğa karşılık olması gerekir. Bu çerçevede yeni parti ülkemizdeki siyasal yelpazede hangi boşluğu doldurmaya talip olmalıdır? Hangi toplumsal kesimlerin ve nasıl bir programın ve politika yapma anlayışının savunucusu olarak bu boşluğu dolduracaktır?

Bu sorular birlik sürecinde gerçek anlamda daha yeni, program ve tüzük çalışmaları nedeniyle tartışılmaya başlandı. Bu önemli eksikliği hızlı bir biçimde kapatmak zorundayız. Çünkü yeni partilerin geleceği bu sorulara vereceğimiz yanıtlarda yatmaktadır.

Çünkü birlik sürecinde yaygın eğilim yeni partinin sosyal demokrasinin solundaki boşluğu dolduracağıdır. Bu belirlemenin soruna tam bir yanıt oluşturduğu kanısında değiliz. Üstelik eğer kastedilen geleneksel politika yapma biçimleriyle ve geleneksel "ezilen" kesimlerin temsiline aday olan solun dolduracağı bir boşluk ise oldukça sakıncalıdır. Çünkü birlik sürecinde sola hakim olan monolitik örgüt anlayışları eleştirildiği halde çatışmacı politik kültür yaygın bir eleştiri konusu olmalı. Gerçekte monolitik yapılar çatışmacı politik kültürün ürünleridir. Bu nedenle bu yapılar tüzüksel hükümlerle aşılamazlar, ancak hakim kültür ile hesaplaşılarak aşılabilirler. Bir başka deyişle siyasal yelpazede geleneksel solun yakın döneme kadar aday olduğu boşluk artık mevut değildir. Bu boşlukta belki marjinal politik hareketler yer tutabilirler. Ancak kitlesel bir hareketin bu zemine dayanarak gelişebilmesi pek olanaklı değildir.

Ülkemizdeki siyasal yapı ile toplumsal gelişme arasında, çağdaş dünyanın gerçekleri arasında bir uyumsuzluk olduğu görülüyor. Bu uyumsuzluğun çözülmesinde çağdaş dünyanın gelişme eğilimlerini kavramış bir siyasal hareket önemli rol oynayacaktır. Eğilim ulusal düzeyde devletin küçülmesi, uluslararası düzeyde ise bütünleşme yönündedir. Siyasal yelpazede bu eğilimleri geniş yığınların çıkarlarıyla birleştirerek savunmayı başarabilecek partiye gereksinim vardır. Yeni partiye modernleşme, hümanizm, demokratizm, şiddetin her biçimini kesin olarak dışlayan, pasifist eylem biçimlerine dayanan, bireyin özgürleşmesini başa alan, insanın yaşadığı dünya ile birlikte varolabileceğini savunan anlayışlar yaşam verecektir. Doğal olarak bu değerlerin geleneksel solun dayandığı değerlerden oldukça farklı olduğu hemen görülmektedir. Bu durum da geleneksel solun kendi geçmişiyle tam bir hesaplaşmasını ve köklü bir kopuşu zorunlu kılmaktadır.

Çağdaş değerlerin taşıyıcıları da geleneksel solun temsiline aday olduğu kesimlerden önemli farklar göstermektedir. Şehirli modern tabakalar politikada öne çıkmaktadır. Bu kesimler toplumun en alt kesimleri değildir. Diğer emekçi katmanlara göre ekonomik bakımdan daha iyi konumdadır. Modern yaşam standartlarına önem verir. Siyasi bakımdan duyarlıdır. Bireyin özgürleşmesi temelinde en ileri demokratik talepler, bu kesimlerden yükselmektedir. İnsan soyunu tehdit eden global sorunlar öncelikle bu kesimlerde yankı bulmaktadır. Toplumda şiddet kültüründen en fazla uzaklaşmış kesimlerdir, barışçıdır. İşte bu tabakaların siyasal yelpazedeki temsilinde önemli bir boşluk bulunmaktadır. Yeni parti toplumun "en altındakiler" ile bu kesimlerin taleplerini birleştirmeyi ve yeni bir halk hareketi yaratmayı başarabilmelidir. Modern tabakaların, sendikal hareketin ve Kürt demokratik hareketinin koalisyonunu oluşturmayı başarmamız gerekir. Yeni partinin düşünce yapısı da bu değerlerin ve koalisyonun bir sonucu olmalıdır. Hümanizm, demokratizm,barışçılık, pasifist eylem anlayışlarına sahip çıkan çevrecilik, feminizm, sosyal demokratik ve marksist hareketlerin sunduğu görüşlerden beslenen bir düşünce yapısına oturmalıdır. Bu nedenlerle yeni parti klasik siyasal yelpazede geleneksel sola ayrılmış olan yere oturtulamaz.

Ancak bütün bu söylenenlerden geleneksel akımların ve sağ-sol bölünmesinin bütünüyle ömrünü tamamladığı sonucu çıkarılmamalıdır. Bu ayrımların hala etkileri ve geçerlilikleri vardır. Her kampın kendisine mal olmuş duyarlılıkları bulunmaktadır. Somutta bu ayrımların üzerine çıkmış bir siyasal birikim ve insan malzemesi sözkonusu değildir. Durum daha çok bir geçiş dönemi özelliğindedir. Bu tarihsel momintte geleneksel sol gelişmelerin doğrultusunu iyi değerlendirmek koşuluyla yeni dönüştürücü gücü yaratmaya önderlik edebilir. Bu süreç içinde kendisi de dönüşebilir ve bugüne kadar sahip olageldiği "ilericilik"misyonunu yeniden üretebilir. Sonsuza kadar bizleri beklemeyecek olan bu şansı hep birlikte değerlendirmeliyiz.

Modern şehirli tabakalar bir dönem öncesine kadar solu desteklemekte ve kendilerini sol olarak ifade etmekteydiler.Özellikle 1980'den bu yana, feminist hareketin gelişmesinde gözlendiği gibi artık kendilerini geleneksel sağ-sol ayrımı içinde ifade etmemektme ve ayrı bir yere koymaktadırlar. Geleneksel solun bireyin özgürleşmesi konularını es geçmesi, hatta kadın sorununda gözlendiği gibi tutucu anlayışlara sahip olması bu kesimlerin geleneksel sol ile aralarına mesafe koymalarına neden oldu. Yine geleneksel solun dünyadaki son gelişmelerin de somut olarak kanıtladığı gibi demokrasi konusunda önemli zaaflarının olduğunun açığa çıkması bu eğilimleri güçlendirmektedir. Bu nedenlerle geleneksel sol temel sorunlarda kendini yenilemeden bu kesimlerle yeniden canlı bağ kurabilmesi olanaklı değildir.

Yeni partinin koordinatlarını belirlemeye çalışırken sosyal demokrasinin solu belirlemesi belki bugün için bize bir tanımlama kolaylığı getirmektedir, aynı zamanda bir bakıma somut bir duruma karşılık geliyor gibi de görünmektedir. Ancak hedeflerimizi açıklayabilmek bakımından çok yetersizdir.

Sosyal demokrat ve komünist partiler ikinci Enternasyonal ve Üçüncü En-

TEZLER

ternasyonal ayrışmasının ürünüdürler. Bu bölünme reformist ve devrimci bölünmesinin kaynağını oluşturdu. Çağdaş dünyanın yeni gereçekleri bu ayrımı aşıyor, gereksiz hale getiriyor. Yeni gerçeklikler nasıl geleneksel solun politikalarını ve örgüt biçimlerini aşındırıyorsa aynı biçimde sosyal demokrat politikaları ve örgütleri de aşındırıyor, aşıyor. Sosyal demokratlar da bir yenilenme sorunuyla karşı karşıya gelmiş durumdalar. Bu gelişme karşısında sosyal demokrat ve komünist partiler nasıl bir ilişki içinde olacaklardır, bu sorunun yanıtı henüz belli değildir. Önemli olan bu eğilimleri görerek en azından gelecekteki gelişmelere ipotek koyan yaklaşımlar içinde olmamaktır. İki siyasal hareket yenilenme çabası içinde birbirlerini etkilemeye açık olmalıdırlar. Bu etkilenme birçok yeni gelişmeye kaynaklık edebilir.

Buraya kadar söylenenlere bağlı olarak birlik sürecinde iki soru karşımızda durmaktadır:

Birincisi, nasıl bir parti yaratmak istiyoruz veya geleneksel yapıları nasıl bir partiye dönüştürmek istiyoruz?

İkincisi, bir dönüşümü nasıl bir süreçte gerçekleştireceğiz sorularıdır.

Her iki soruya da birlik hareketinin bütün bileşenleri ortak yanıtlar aramalıdırlar.

Birlik süreci yakın döneme kadar farklı politik parti ve hareketlerin birleşmeleri veya farklı politik görüşleri benimsemiş insanların tek bir örgüt çevresinde toparlanmaları olarak görülmekteydi. Ancak giderek birlik sürecinin salt bir birleşme yönünden daha fazla dönüşüm yönü belirginleşmeye başlıyor. Ve dönüşüm sorununun kavranmasıyla birlikte ortak bir oluşum yaratılmasının olanakları genişliyor. Çünkü gerekli olan yeni bir politika ve buna uygun bir örgüttür. Böylesine bir amaç birliği sağlanmadan birlik süreci somut bir içerik kazanamadı. Birlik sorununun politikadan kopuk bir gereklilik olarak ele alınması yüzünden marksist parti ve hareketlerin soyut tartışmaları ve kağıt üzerindeki formülasyonların birleştirilmesi çabaları ile aşılamadı. TİP ve TKP soruna politikayı öne alarak yaklaştıkları için ilk adımı atabildiler. Yine bugün birlik sürecinde görülen ilerlemeler eski politikaları bütünüyle bir yana iterek günün koşullarına denk düşen ye8i politika anlayışlarından güç alıyor.

birlik sürecinin temellerini sağlam atabilmek için geçmişte soldaki bölünmelere kaynaklık eden ana sorunları bulup çıkartmalıyız. Bu konuda henüz birlik sürecine katılan unsurların geniş bir bölümünün açık bir görüşe sahip olduğundan sözedemeyiz. Bir başka deyişle eğer mutabakata dayanan çalışma biçimi gibi, örgüt içi çoğulculuk gibi yeni unsurlar olmasaydı, marksist hareketlere 80 öncesinde hakim olan anlayışlara dayanarak birlik sürecini geliştirmek mümkün olamazdı. Bir başka deyişle bir dönem öncesine kadar bütün sol politikalara hakim olan çatışmacı politik kültür bölünmelerin ana kaynağı durumundaydı. Bu kültür sol hareketlerin genel politikadaki başarısını engellediği gibi, varolan örgütlerinde sürekli güç kaybetmelerine ve yeni bölünmelere kaynaklık ediyordu. Çünkü toplumsal ilerlemenin karşıtlarını yok ederek, bir başka deyişle bir görüşü hakim kılarak olanaklı olacağı görüşü örgüt içinde de farklı görüşlere karşı tahammülsüzlüğü getiriyordu. Öncü parti anlayışından beslenen homojenlik ve idelojik arılık anlayışları görüş ayrılıklarının ancak kopmalarla çözülmesine neden oluyordu. Bu nedenlerle birlik süreci ancak sola hakim olan çatışmacı politik kültürün aşılması eğilimlerinin başlamasıyla ciddi bir süreç durumuna dönüştü. Bir dönem önce herbirimize hakim olan çatışmacı politik kültürü aşabildik mi? Bu sorunun yanıtı büyük önem taşıyor. Çünkü bu kültür ile hesaplaşmanın önemi yalnızca geçmişteki dar örgüt politikalarının üzerin çıkabilmekle sınırlı değil. Aynı zamanda bu politika bizlerin kişiliklerini de biçimlendirdi. Bu nedenle çatışmacı politik kültür ile hesaplaşmak aynı zamanda bizlerin birlik hareketin e uygun bireyler durumuna gelmemiz açısından da önem taşıyor. Yeni bir dönüştürücü gücü yaratabilmek için yalnızca geçmişteki örgütsel yapıları eleştirmemiz yetmiyor. Cesurca bu yapılar içinde biçimlenen kişiliklerimizi eleştirmemiz ve yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor.

Birlik süreci karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte kendi seçimlerimize dayalı yeni arayışlarımız ile irademizin dışındaki nesnel gelişmelerin bizi yeni arayışlara zorlaması iç içe geçmiş durumdadır. Bir başka deyişle henüz biz bazı görüşlerimizin neden yanlış olduğunu kavramadan toplumsal süreçlerin bizi yanlışlaması ve yeni arayışları zorlaması gerçeğidir. Bu çok sancılı ve sıkıntılı durumlar yaratmaktadır. Daha açığı bu durumdaki arayışlara serinkanlılık değil, tepkisellik ve bir ölçüde de panik hakim olmaktadır.

Dünya çapındaki değişiklikler çok hızlı gerçekleşti ve ülkemizdeki sol hareketlerin büyük bölümünü hazırlıksız yakaladı. Bir başka deyişle ülkemizde solun büyük bölümünde marksizmin sorunlarının yine eski politikalar zemini üzerinde çözülebileceği sanılırken birdenbire önümüze bu politikaları bütünüyle geçersiz kılan gelişmeler çıktı. Bu durum da elbetteki geniş bir şaşkınlık yarattı. Bu hızlı gelişmenin çok önemli sorunları olduğunu hemen belirtmeliyiz. Eski politikaların ve örgüt yapılarının ömrünün tükenmişliğini çok açık bir biçimde geniş kesimlere kanıtladı ki bu çok önemli bir açıklıktmır, bir çok yeni atılımın nesnel zeminini yarattı. Ancak yine de önemli bir sarsıntı yarattığı da görülmektedir. Bu sarsıntı birlik sürecine katılan unsurların davranışlarını, moralini ve kapsamını etkilemekte, bir karmaşa görünümü yaratmaktadır. Birlik sürecinin karmaşıklaştıran ve zorlaştıran bir başka unsur da birlik arayışları ile yenilgi psikolojisinin içiçe geçmesi durumudur.

Sol partiler ve geniş sol kesimler açısından birlik, 12 Eylül sonrasında " neden yenildik, bu durumu tersine çevirmek için ne yapmalıyız" arayışına verilen ilk yanıt oldu. Bu yanıt daha güçlü olmak için farklı politik akımlara dağılmış olan güçleri birleştirmek gerekir saptamasına dayanıyordu. Bu arayışta farklı örgütlere son verme istekleri yeni bir politika oluşturma arayışlarının çok üzerine çıktı. Birlik süreci biran önce farklı örgüt yapılarına son vermekle sınırlı görülmeye başlandı. Bu yaklaşım hangi somut politika için birlik sorusunu geri plana ittiği için uzunca bir süre yaklaşımları ortaklaştırmak olanaklı olmadı. Birliğin somut biçimleriyle, çoğu zaman hayali "solun en geniş güçlerinin birliği"yaklaşımaları birbirine karıştı.

Yeni bir dönüştürücü gücün yaratılmamasıyla ilgili son bir nokta, sorunun yalnızca yeni bir partinin oluşturulması ile sınırlı olmadığıdır.

Şu anda daha çok partini kuruluş sorunlarıyla ilgili durumdayız. Bu çabamızın anlaşılabilir çok haklı nedenleri bulunmakta. En kısa sürede yeni bir yapının ortaya çıkarılması birçok bakımdan önemli. Bazı temel sorunlara ancak parti kuruluşundan sonra el atabiliriz. Çalışmalarımızı bir sisteme ve istikrara parti kuruluşundan sonra kavuşturabiliriz. Ancak bilmeliyiz ki bu çaba yeni bir dinamizm yaratabilmenin yalnızca bir yönüdür.

Türkiye tarihinde umut dalgaları toplumsal gelişmenin yarattığı somut dinamik güçlere dayanarak yükseldi. Bu yükselişler aynı zamanda uluslararası planda da uygun koşullardan güç aldı. İşçi sınıfı ve sendikal hareket içindeki birikimler ve güçler, gençlik, aydınlar, vb. toplumsal kesimler içindeki güçler ilerici atılımlara temel oluşturdular. Ne yazık ki günümüzde demokratik hareketler hiç de olumlu bir durumda değildirler. Bütün bu sayılan hareketlerde ve örgütlerde ciddi tıkanıklıklar ve yorgunluklar gözlenmektedir. Bu sorunlar aşılmadan ciddi bir atılımın gerçekleşmesi olanaklı değildir. Bu durumun yarattığı sonuçları derinle-

mesine ele almamız gerekir. Ne yazık ki birlik sürecine geleneksel yapılar arasındaki ilişkiler gibi dar tartışmaya hapsolduğumuz için bu durumları yeterince tartışamadık.

Toplumsal kesimlerin ve örgütlerin yaşadığı tıkanıklık demokratik güçlerin taze güçlerle beslenmelerini engelliyor. Demokratik hareketin saflarına yeni bir coşkuyu ve kendine güvenen psikolojiyi bu taze güçler getirebilirler. Öncü parti anlayışına son verdik. Artık partiyi kendine has özel bir rolü olmakla birlikte diğer toplumsal örgüt ve hareketlerle eşit konumda bir örgüt olarak tanımlıyoruz. Dönüşümleri gerçekleştirecek olan güç değişik örgüt ve hareketlerin toplamı olacaktır. Birlik partisinin oluşturulması ile bu unsunlardan önemli birisi gerçekleşmiş olacaktır. Ancak gerekli olan diğer unsurların birçoğu ya henüz ortada yoktur ya da oluşum halindedir. Bu ciddi eksiklerimizin olduğunu göstermektedir.

Birlik süreci geleneksel yapılardan gelen çevrelere dayanarak ilerliyor. Sözkonusu çevreler yıllardır geleneksel yapıların kendi gereksinimlerine göre belirledikleri biçimde politik çalışma yapıyorlar. Bu durum onların tuplumsal kesimlerle bağlarını önemli ölçüde zayıflattı. Herbirimiz politika yapma alanlarımızı yeniden tanımlamalıyız. Gerekli olan yeniden düzenlemeler zamanımızı alacaktır. Ve bizler henüz bu konuda daha çok başlardayız. Sonuç olarak birlik sürecinde büyük atılımların gerçekleşeceği bir evrede bulunmuyoruz. Solun geleneksel yapılarının büyük bölümlerine son vererek birlik partisi çevresinde toparlıyor olmamız bizi aşırı beklentilere götürmemeli. Önümüzdeki evre kaçınılmaz olarak arayışlar, güç biriktirme, yeniden oluşma süreci olacaktır. Çalışmalarımızı bu gerçeğe göre düzenlemeliyiz.

TBKP'nin Birlik Anlayışının Gelişmesi Üzerine Tezler

"Komünistlerin birliğinden yeni bir dönüştürücü güç anlayışına"

Bugün birlik ve yeni bir dönüştürücü gücün yaratılması sorununa daha geniş bir çerçeveden bakıyoruz. Ana sorunun teoride, politika yapma biçimlerinde, örgütlenme tarzında kısacası her alanda bir sıçrama yapmak gerektiğini görebiliyoruz. elbetteki bu gereklilikler konusunda başlangıçta da belli öngörülerimiz vardı. Ancak soruna komünist partilerinin bir tarihsel kopuş yaşamaları gerektiği temelinde, yeni güçlerle birlikte yeni bir partiyi yaratması temelinde yaklaşmamızın tarihi çok eski değildir. Tezlerimizin bu bölümünde anlayışımızın gelişme basamaklarını ele almaya başlayacağız.

Kendi pratiğimizi değerlendirebilmek için böylesi bir yaklaşımı gerekli görüyoruz. Çünkü bu değişim süreci kavranmadan atılan olumlu veya olumsuz adımların nedenleri kavranamaz. Yine böylesine bir ele alış olmadan birlik süreci önemli bir darlığı içeren genel olarak solun birliği içeriğinden kurtarılarak yeni bir dönüştürücü gücün yaratılması düzeyine yükseltilemez. Kanımızca TBKP gibi birlik sürecinin herbir bileşeninin kendi açısından yaşadığı süreci gözden geçirmesi çok yararlı olacaktır.

Doğal olarak TİP ve TKP birleşme sorununu esas olarak bugünkü bakışlarımız zemininde ele almalıdır. Dolayısıyla TBKP de bugünkü bakışına sahip değildi. Bunun nedenlerini iki partinin de yaşadığı süreçlerde aramak gerekir.

Birlik Öncesi Dönem:

Bu dönemi genel olarak çatışma dönemi olarak adlandırabiliriz. Gerçektende bu dönemde iki parti arasındaki ilişkilere bugün açıkça kınadığımız olumsuz ilişkiler hakim oldu. Bugün bizler açısından önemli olan bu çatışmada haklı ve haksız tarafları belirlemek değildir. Sorun çatışmanın kaynakları konusunda politik çözümleme yapabilmektir.

Çatışmaların ana kaynağının iki partiye de hakim olan öncü parti anlayışı ve çatışmacı politik kültürdür. Her iki partinin davranışlarına bu anlayışlar hakim olmuştur.

TİP ile TKP arasındaki ilişkilere 1974 yılına kadar olumlu bir hava hakim oldu. İki parti de iki ayrı partinin varolmasının ülkenin tarihsel koşullarından kaynaklandığının bilinciyle davrandılar. Bu nedenle birbirine rakip partiler olarak değil, dayanışma içinde olan ve ortak bir davanın farklı fonksiyonlarını yerine getiren partiler olarak gördüler. TKP üyesi komünistler kendierini TKP'den kopmuş saymayarak TİP içinde çalıştılar. Giderek TİP ve TKP üyeleri birbirlerini aynı partinin üyeleri olarak görür oldular.

Bu dost ilişkiler 1974 yılından sonra bozulmaya başladı. Daha önce yurtiçinde ve yurtdışında olmak üzere neredeyse fiili bir işbölümü ile çalışan iki partinin konumlarında değişiklik oldu. TKP ülkede örgütlenmeye başlarken TİP uluslararası planda TKP'ye rakip oldu. İlişkiler hızla bozuldu ve çatışmalar başladı.

Çatışmalar döneminde iki partinin de tezlerini incelediğimizde bu tezlerin aynı olduğunu görebiliriz. İki parti de ana parti olma savındaydı. Diğer partinin varlığını ancak kendisinin ana parti olma konumunu kabul etmesi durumunda kabul etmeye razıydı. İki partinin de öncelikli hedefi solda belirleyici parti konumuna gelebilmekti. Bu nedenle kendi dışlarındaki bütün hareketleri hasım görüyorlar ve etkinliklerini kırmak için bütün güçlerini harcıyorlardı.

Bugün için çatışma dönemini mahkum etmek sol güçlerin çatışmacı anlayışıyla hesaplaşmak ve onu mahkum etmek demektir. Bu çatışmacı anlayış öylesine tehlikelidir ki her bir hareket için kendisine en yakın hareket dost güç değil, varlığı açısından en tehlikeli harekettir. Bu nedenle sol hareketler içinde en keskin çatışmaların yakın çizgiler arasında ve aynı örgüt çatıları altında olması rastlantı değildir. Çatış-

macı politik kültürün kaçınılmaz sonucudur.

İki partide birlik düşüncesinin ortaya çıkışı:

İki partinin politik eylemindeki tıkanıklıklar ve çatışmaların güç kaybına neden olduğunun görülmesi birlik yönündeki eğilimlerin kaynağı oldu. İki partide birlik düşüncesinin ortaya çıkışı farklı dönemlerde oldu. Bunu iki partinin izlediği çizginin çıkmaz yol olduğunu değişik zamanlarda görmüş olmalarıyla açıklamak daha doğru olacaktır. TİP, ağırlık kazanma politikasının yanlışlığını 1979 Ekim Ara Seçimleri sonuçları ile kavradı. TKP ise 12 Eylül sonrasında bu durumun farkına vardı.

iki parti de 12 Eylül sonrasında "neden yenildik" sorusuna yanıt aramaya başladılar. Öncelikle bu yenilgideki kendi sorumluluklarını ele aldılar. Kendi geçmişlerine radikal eleştiriler yöneltmeye başladılar. Geleneksel yapılar ve politikalar sorgulanmaya başlandı.Bu durum birlik sürecinde yeni ve önemli bir evrenin başlangıcı oldu. Çünkü partilerin herbiri öncelikle kendi politik yanlışlarını sorguladıkları ve eleştirdikleri için ortak yaklaşımlara ulaşabilmenin yolları açıldı. Birliğin geçmişin yanlışlarından kurtulmak için partilerin tekil arayışlarından daha güçlü olanaklar sunduğu görülmeye başlandı.

Birlik sorununa politikadan yaklaşmanın getirdiği açılımlar:

İki partini birlik çabaları düz bir çizgide gelişmedi. Birçok sorunda ortak bir görüş üretebilmek olanaklı olmadı. Partiler teknik-örgütsel sorunları geri plana iterek ortak politika arayışına öncelik verdiler.

Bu yaklaşım iki partinin neden birlik olması gerektiği konusunu daha güçlü bir biçimde gözler önüne serdi. Çünkü iki partinin ortak program çalışması eski politikaları aşan yeni bir hat ortaya koymayı başardı. Bu yeni politik doğrultu yeni bir amaç birliği etrafında bütün güçleri toplamayı gerekli kılıyordu. Böylece başlangıçta çok önemli sorunlarmış gibi görünen teknik-örgütsel sorunlar önemsizleşiyor, politik amaç birliğine bağlı olarak çözümlenmesi gereken sorunlar durumuna dönüşüyorlardı. Bu durum iki partide de birliğe sahip çıkan, yeni bir partinin üyesi gibi davranan çevrelerin sayısını artırdı. Böylece partiler birlik sürecinde "kendi haklarını" savunan yerine eşit haklı birlik anlayışına göre davranmaya başladılar.

TİP-TKP birliği geleneksel sol hareket içinde çok özel bir yere sahiptir. İlk defa bu birlikte iki parti daha ileri bir oluşum yaratabilmek için kendi dar konumlarından vazgeçmenin örneklerini verdiler. TBKP'nin oluşumu solun parçalanmışlığında bir dönüm noktası oldu.

Türkiye'de bütün komünistlerin partisi görüşü:

TİP ve TKP birlikten komünistlerin birliğini anlıyorlardı. Birliğin ilan edildiği Brüksel Basın Toplantısı'ndan başlayarak TİP-TKP birliğiyle komünistlerin birliğinin tamamlanmamış olacağı görüşünü açıkça deklare ettiler. Burada kastedilen TSİP ve bağımsız marksist aydınlar diye tanımlanan kesimlerdi. Bu yaklaşım iki genel sekreterin ülkeye geldiklerinde "yasal KP" düşüncesine ilgi gösteren bütün kesimlerle birlekte bir parti kuruluşunu gerçekleştirmeyi düşündüklerini açıklamalarıyla daha kesin olarak açıklanmış oldu.

TBKP kongresinden sonra komünistlerin birliğini tamamlamak için TSİP ile yapılan görüşmeler olumlu sonuç vermedi. TSİP klasik program anlayışında ısrar etti. TBKP açısından "klasik program anlayışı" çatışmacı politik kültüre geri dönüş anlamına geliyordu. TSİP ile geleneksel sol politikalardan koparak yeni bir politik çizgi yaratmak ve buna bağlı olarak güncel politik mücadele hattı oluşturmak konularında bir amaç birliğinin yaratılması başarılamadı. Ancak TBKP de ilişkilerin daha olumluya doğru gelişmesi için yapılabilecek ortak işlerin örgütlenmesi konularında yeterli duyarlılığı göstermedi. Bu sorumluluğumuzu kabul etmemiz gerekiyor.

TSİP ile yapılan birlik görüşmeleri TBKP'nin parti içi ortamının karmaşıklaşmasının başlangıç nedenlerinden birisi oldu. Birlik görüşmesinde yeterli olgunluğa ulaşılmadan, yalnızca taraf-ların iyi niyetinin ürünü olan ilişkilerin geri dönülemez bir noktaya geldiği açıklaması şaşkınlık yarattı. Böylece TBKP fiilen iki politikalı duruma geldi. Birlik sorunu ile politik amaç birliği yaratmak arasındaki bağ zedelendi. Parti içi tartışmalarda bu iki unsur karşı karşıya getirilmeye başlandı.

Yurtdışındaki ilişkilerin tıkanması üzerine tartışmanın bağımsız marksist aydınların katılımıyla birlikte ülkede sürdürülmesi kararı alındı. Sözkonusu çevrede birlik üzerine bir tartışma başladı. altını çizmek istediğimiz önemli konu bu dönemde TBKP ile TSİP ve diğer bağımsız kesimler arasındaki tartışma kurulacak partinin niteliğinden kaynaklanmıyordu. Kurulması öngörülen partinin kendisini nasıl takdim edeceğinden ve nasıl bir politik çizgiye oturacağı sorunu temel tartışma konusuydu. Bütün kesimlerin üzerinde birleştikleri konu partinin komünist nitelikte bir parti olacağıydı. Ancak TBKP daha baştan partinin açıkça bu niteliğiyle kurulması için çaba göstermeyi önerirken, TSİP komünist nitelikteki partinin varolan yasalar çerçevesinde kurulmasını ve mücadelesiyle açık çalışma hakkını elde etmesini önermekteydi.

TBKP'nin bu dönem yaklaşımlarında önemli hatalar oldu. TBKP, bugünkü söylemiyle "birliğin alternatifi olmadığını" tam olarak ortaya koyamadı. Bu eksiklik TBKP'nin politikalarında birlik konusunda boşluklara neden oldu. Bıraktığı boşluklar da bu konuda ortaya çıkan sağlıksız kimi yaklaşımlarla partinin mücadele etmesini güçleştirdi. Hatta bazen sürüklenmesine neden oldu.

16 Kasım'da attığımız yasallaşma adımı birlik alanında nesnel bazı güçlükler yaratıyordu. Parti bu çizgisine gölge düşürmeden bazı manevralar yapmakta zorlanıyordu. Diğer kesimler ise neredeyse sorunu TBKP'nin attığı adımın başarısız olduğunu TBKP'ye de kabul ettirmek yaklaşımıyla davrandıklarından parti kendini baskı altında hissediyor ve yeni yolları denemekte çekingen davranıyordu. Bu durumda TBKP içindeki yasallaşmaya ilişkin açık biçimde sürdürülmeyen tartışmanın da rolü vardı.

Sonuç olarak bu döneme ilişkin çıkaracağımız sonuç TBKP'nin politik hattının değişik unsurların baskısı ile biçimlendiğidir. TBKP bir yandan geleneksel çatışmacı sol kültürden kurtulmaya çalışırken birlik sorununda bu kültüre sıkı sıkıya sarılmış sol kesimlerle ilişki içinde oldu. Bu durumun dengesini kuramadı. TBKP gerçek bir yenilenmenin ancak yasal çalışma içinde olacağına inanıyordu. Ancak yasallaşmanın hızı uluslararası komünist harakatteki altüst oluşların yanında çok yavaş kalıyordu.

TBKP'nin Çoğulcu parti anlayışını kavrayamayışının sorunları

Bugün yeni parti için çoğulculuğun

yaşamsal öneme sahip olduğunu görebiliyoruz. Ancak TBKP'de çoğulcu parti düşüncesini nasıl somutlayacağımızı bilemedik. Bu temel sorunu ele almakta çok geç kaldık.

TBKP'de tartışma süreci farklı görüşlerin birbirlerini ikna etme sürecidir. Gerçekte "tarafların" davranışlarını yönlendiren temel anlayış monolitik parti anlayışı oldu. Partinin izleyeceği çizginin bir tarafın çizgisi olmasına önem verildi. Bunu sağlamak için "taraflar" ilişkileri zorlayan yollara ve yöntemlere başvurdular.

Bu durum politikasını yenilemeye çalışan TBKP'nin aynı hızda örgüt anlayışını ve yapısını yenileyememesinin bir sonucudun. Bu nedenle monolitik anlayışlar uzunca bir süre parti yaşamında etkili oldu. Örgütlenmemiz ve örgütsel işleyişimiz yasallaşma eylemimizin dinamizmine ayak uyduracak yapıda değildi. Bu nedenle politik ve örgütsel sorunlarımız uzunca bir süre partinin üst yönetim kademelerinde kilitlendi veya tarafların tutumlarını değiştirmeyen uzlaşma formülasyonlarıyla geçiştirildi.

Çoğulcu parti anlayışı mutabakata dayalı çalışma tarzı ile partideki ağırlıklı görüşlerin eylemde sınanmasının birlikte ele alınması demektir. Değilse mutabakata dayanan çalışma parti içi iknalardan ibaret kısır döngüye dönüşebilir. TBKP'de uzunca bir süre tartışma dönemi yaşandı. Ancak öneriler yaşamda denenmediği için bir yol almakta olanaklı olmadı. Her türlü fikrin savunulmasında gerekli hoşgörü ortamı yaratılmadığı gibi kendi düşüncesiyle çelişen bir pratik adımın atılması da partiden kopuş nedeni sayıldı. TBKP'nin temelinde yatan ve başlangıçta birçok sorunun çözümüne olanak veren sorunlara politik yaklaşarak çözüm arayışları geriledi. Partide politik gereklerden kalkarak yeni amaç birlikleri üretmek yaklaşımları yok oldu. Sorunlar atılacak adımların sol içi ilişkilerde yaratacağı etki gibi son derece dar bir çerçevede tartışılır oldu.

Marksistlerin ve marksist olmayanların ortak partisi:

Yenilenme üzerine yaptığımız tartışmalar yeni parti sorununun yalnızca marksistlerin birliği ile sınırlı olarak çözülemeyeceğini ortaya koydu. Sorun bir tarihsel kopuş sorunuydu ve bunu marksistler ancak diğer değişimi savunan güçlerle ilişkiye geçerek başarabilirlerdi. Bu çerçevede yenilenme konusunda ne kadar ileri adımlar atarsa atsın belli bir tarihsel kökten gelen bir hareketin kendi başına bu dönüşümü gerçekleştirmesi başarılamazdı.

Düşüncelerimizin gelişmesinde dünyamızdaki hızlı gelişmelerinde önemli etkisi oldu. Ancak parti içi ortam nedeniyle bu gelişmeleri serinkanlı bir biçimde izleyerek politikalarımızı geliştiremedik. TBKP bu gelişmeleri kavrayabilmesi bakımından ülkemizdeki sol hareketler içinde en şanslı durumda olmasına karşın bu şansını gerektiği gibi kullanabildiğimizi söyleyemeyiz.

Su Basın Yayın ve Ticaret A.Ş adına Sahibi:**Zülfü Dicleli**
İşletme Müdürü :Ayten Şengör Yazıişleri Müdürü: **Hüseyin Çakır**
Yönetim Yeri: Peykhane Sokak: No:44 Kat:4 Sultanahmet/ İstanbul
Tel: **51697 65-66** Fax: **516 11 79** Baskı :**Paşahan Matbaası**

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini "Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş **Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1066904** hesabına yatırmanız ve banka dekontu forokopisini **Adımlar Dergisi, Peykhane Sok. No: 44-4 Sultanahmet -İstanbul adresine** bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları:
6 Aylık:Yurtiçi 25 bin Tl. Yurtdışı (Avrupa) 30 DM.
Yıllık : Yurt içi 50 Bin Tl. Yurdışı(Avrupa)60 DM.